

**REZISTENȚA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ
DIN MUNȚII FĂGĂRAȘ – VERSANTUL NORDIC.
„GRUPUL CARPATIC FĂGĂRAȘAN” / GRUPUL ION GAVRILĂ
(1949/1950-1955/1956)**

Dorin Dobrinicu

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași

În Munții Făgăraș - versantul nordic a existat la sfârșitul anilor '40 - începutul anilor '50 unul dintre cele mai cunoscute focare de rezistență armată anticomunistă. Partizanii de aici au avut un atu extrem de important: geografia. În partea de sud a zonei lor se aflau Munții Făgăraș, un masiv măsurând circa 100 de km lungime și 60 de km lățime, cu multe vârfuri depășind 2.000 de metri înălțime, cu puține căi de comunicație, cu păduri și pășuni alpine¹. Partizanii cunoșteau foarte bine terenul, altfel spus s-au simțit „ca acasă” în munți, având în vedere că acolo copilăriseră². Din punctul de vedere al componenței etnice, depresiunea Făgărașului era preponderent românească, dar se înregistrau și comunități importante de germani (sași), maghiari, evrei și rromi (țigani). Din punct de vedere politic, în această zonă se înregistraseră înainte de război numeroși susținători ai Mișcării Legionare, de aici recrutându-se chiar unii dintre liderii formațiunii.

Deși în Făgăraș au fost semnalate la începuturile republicii populare mai multe grupări înarmate anticomuniste³, un nucleu avea să se detașeze, și anume cel de sub conducerea lui Ion Gavrilă⁴. În acest text urmărim tocmai reconstituirea

¹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României*, în „Analele Sighet”, vol. 1, 1995, p. 102; Idem, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*, vol. IV, Făgăraș, Edit. Mesagerul de Făgăraș, s.a. [2004], p. 10; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugăr*, consemnare de L.Ș., în „Monitorul de Cluj”, nr. 276, 25 noiembrie 2005, p. 8.

² Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 102; Idem, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 10; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugăr...*, p. 8.

³ Potrivit unor informații, în toamna anului 1948 se ascundea în Munții Făgăraș fostul maior Scobai, urmărit de autoritățile comuniste „pentru crime de război”. El ar fi organizat grupurile de „partizani români” – ghilimelele apar într-o sinteză a Securității (Arhivele Serviciului Român de Informații, fond D, dos. 2168, f. 454; în continuare: ASRI), însă nu deținem alte informații în acest sens.

⁴ Acest grup nu a beneficiat înainte de 1989 decât de scurte mențiuni – și acelea false – în revista Ministerului de Interne, „Pentru Patrie”, ori în lucrări oficiale ale Securității. După 1989 au apărut volume memorialistice, interviuri, documente și lucrări de popularizare. Din categoria lucrărilor de popularizare amintim Ioan Eșan, *Vulturii Carpaților. Rezistența armată anticomunistă din Munții Făgăraș, 1948-1958*, Făgăraș, Edit. RAR, f.a. [1997].

formării, activității, anihilării și posterității grupului condus de Ion Gavrilă. Sursele noastre constau în documente – inedite sau publicate – provenite preponderent din arhivele fostei Securități, la care se adaugă importante memorii ale fostului lider al formațiunii sau ale altor supraviețuitori.

1. Pregătirea terenului: organizațiile subversive

În zona Făgărașului existau la sfârșitul anilor '40 mai multe formațiuni subversive anticomuniste (cu componentă legionară): la Făgăraș, grupul Ion Ilioiu-Remus Sofonea; în jurul orașului Făgăraș, grupul Ioan Mogoș, Nicolae Mazilu și Ioan Victor Pica (care a reînființat Frățiile de Cruce, organizația de tineret a Mișcării Legionare, la Liceul „Radu Negru”); în partea răsăriteană a județului, grupul „Vultanul” (sau „Vultanii”), condus de învățătorul Ion Pridon din Părău (fost voluntar în armata română în primul război mondial, ofițer în rezervă), studentul Marcel Cornea, învățătorul Ioan Boamfă și tânărul Ioan Buta; organizația învățătorului Olimpiu Borzea, în jurul localității Viștea de Jos⁵.

În organizația „Vultanii” a fost implicat și Ion Gavrilă, împreună cu alți tineri legionari membri ai Frățiilor de Cruce (FDC-iști). Securitatea deținea date că această organizație fusese constituită în 1948 și activa „pe linie FDC”. A fost scoasă chiar și o revistă legionară, „Buna Vestire,” s-a adunat armament și s-au ținut ședințe de „instructaj terorist” (probabil era vorba de instruire militară)⁶. Alte

⁵ Ion Ilioiu, „N-am avut alt gând decât că mi-am iubit țara”, în „22”, nr. 43, 1-8 noiembrie 1991, p. 6; Ioan Victor Pica, *Rezistența anticomunistă din Țara Făgărașului*, în *Făgăraș, 700 [1291-1991], volum editat cu prilejul a șapte sute de ani de atestare*, București, Edit. Arta Grafică, 1991, p. 134-135; Idem, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu*, prefață de Mihai Sin, f.l. [Cluj-Napoca], Edit. Arhipelag, 1993, p. 10-75; Ion Gavrilă-Ogoranu, „A avea capul pe umeri”, în „22”, nr. 25, 28 iunie-4 iulie 1991, p. 11; Nicolae Prelipceanu, *Mărturiile unui condamnat la moarte*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, în „Zig-Zag”, nr. 32, 25-31 august 1993, p. 11; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 6; mărturia lui Virgil Radeș, în *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc. Rezistența anticomunistă în Munții Făgărașului*, Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), vol. III, Timișoara, Edit. Marineasa, 1999, p. 85; Gheorghe Urdea-Slătinaru, *Între speranță și moarte*, în „Memoria”, nr. 9/1993, p. 79-80; Iuliu Crăcană, *Rezistența anticomunistă din Munții Făgăraș între anii 1948-1955. Grupul Gavrilă*, în *Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, 1944-1962*, București, Edit. Kullusys, 2003, p. 11, nota 1 (doc. de la Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 25; în continuare: ACNSAS).

⁶ ASRI, fond D, dos. 909, f. 685; *Bande, bandiți și eroi. Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968). Documente*, studiu introductiv de Florian Banu și Silviu B. Moldovan, Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elis Neagoe, Liviu Țăranu (eds.), București, Edit. Enciclopedică, 2003 (în continuare: *Bande, bandiți și eroi...*), p. 168 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421). În punctele de bază al organizației „Vultanul” se prevedea: „Vultanul trebuie să fie un bun român”; „Vultanul trebuie să fie un bun creștin”; „Vultanul trebuie să dea adăpost și hrană elementelor urmărite, dacă acestea nu au crime la activul lor”; „Vultanul trebuie să păstreze secretele și viața morală”. Marcel Cornea a conceput un jurământ, care se depunea cu o mână pe pistol și cu una pe inimă: „Jur să apăr interesele organizației Vultanul și să păstrez secretele ei” (Iuliu Crăcană, *op. cit.*, p. 11, nota 1, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 25).

organizații subversive constituite de legionarii din zona Făgărașului erau „Grupul 52 de eliberare națională” și „Grupul 72 Carpați” (există indicii că era vorba de una și aceeași formațiune)⁷. Aceste organizații au fost descoperite de autorități în anul 1950, fiind arestate 167 de persoane (vezi *infra*)⁸.

Securitatea avea să considere că grupul lui Ion Gavrilă s-a format în anul 1949, în contextul demantelării unor „organizații subversive-legionare” în orașele Cluj și Făgăraș⁹. Grupul s-a constituit destul de încet¹⁰. În 1949 existau în satele din zona Făgărașului numeroase persoane care se ascundeau pentru a nu fi arestate de poliția politică. Mulți erau foarte tineri, elevi de liceu sau studenți. Aceștia se întâlneau frecvent, mai puțin iarna, și discutau despre cărțile citite¹¹. La una dintre întâlnirile desfășurate în mai 1949, Gheorghe Șovăială a propus celorlalți colegi de viață clandestină să plece în munți, unde era „mai ușor de stat”¹². Făgărășenii erau încă în așteptare în 1949. În timpul procesului partizanilor din Banat, în iunie 1949 – care a beneficiat de o largă publicitate prin presa centrală și locală –, Andrei Hașu a avut o ieșire, spunându-le colegilor săi: „Oamenii mor în Banat și noi stăm și așteptăm! Ce așteptăm? Să vină americanii?”¹³

Partizanii de pe versantul nordic al Munților Făgăraș au încercat să stabilească legătura cu cei de pe versantul sudic, în mod special cu formațiunea colonelului Gheorghe Arsenescu¹⁴. Ion Gavrilă a transmis mesaje confuze în acest sens. Dacă la începutul anilor '90 susținea că au existat contacte între grupul său și cel al colonelului Arsenescu¹⁵, ulterior a afirmat că încercările de a intra în legătură cu partizanii musceleni (expres cu grupul Arnăuțoiu) nu au fost încununate de succes¹⁶.

⁷ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 168, 208 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421).

⁸ ASRI, fond *D*, dos. nr. 909, f. 685; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 168, 211 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421); *Banalitatea râului. O istorie a Securității în documente. 1949-1989*, studiu introductiv de Dennis Deletant, Marius Oprea (ed.), Iași, Edit. Polirom, 2002, p. 279-280 (doc. de la ASRI, fond *D*, dos. 10104, f. 13-44).

⁹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 206 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

¹⁰ Dan Radu, *Războiul de 8 ani din munții Făgăraș*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, în „Opinia studentescă”, nr. 18 (72), 8-15 mai 1991, p. 7.

¹¹ *Cartea Albă a Securității*, vol. II, *August 1948-Iulie 1958*, s.l. [București], Serviciul Român de Informații, 1994, p. 258 (doc. de la ASRI, fond *Y*, dos. 64483, vol. 1, f. 142-146). Mulțumim domnului Marius Oprea pentru acest volum și pentru volumul IV, citat în continuare; Ion Ilieșiu, *op. cit.*, p. 6.

¹² *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 258 (doc. de la ASRI, fond *Y*, dos. 64483, vol. 1, f. 142-146).

¹³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11.

¹⁴ Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă, p. 7.

¹⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, p. 11.

¹⁶ Idem, *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc. Din rezistența anticomunistă în Munții Făgăraș*, vol. I, Timișoara, Edit. Marineasa, 1993, p. 274-277; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmăției, în *Școala Memoriei 2003. Prelegeri și discuții de la a VI-a ediție a Școlii de Vară de la Sighet (7-15 iulie 2003)*, Armand Goșu (ed.), București, Fundația Academia Civică, 2003, p. 107-108.

2. Componența grupului

În mai 1949, când partizanii ar fi urcat prima dată în munte erau deja împreună paisprezece oameni, în anii următori numărul partizanilor propriu-ziși oscilând în jurul efectivului de 11¹⁷. Vom prezenta în text doar biografiile liderilor, în mod special a lui Ion Gavrilă, despre care deținem informații consistente. Biografiile celorlalți membri ai grupului din munți le vom trece în note.

Ion Gavrilă zis Moșu (pentru că era „foarte sfântos la vorbă”¹⁸) s-a născut pe 4 ianuarie 1923, în satul Netotu (astăzi Gura Văii), comuna Vaida Recea, județul Făgăraș, în familia unor țărani greco-catolici de condiție mijlocie. A făcut Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, iar între 1936 și 1940 a activat în Frățiile de Cruce. În 1940 a fost numit șeful FDC din Făgăraș¹⁹. Pentru participare la rebeliunea legionară din 1941, Ion Gavrilă a fost condamnat la zece ani muncă silnică și degradare civică²⁰. Eliberat la 19 aprilie 1944, a urmat Școala Militară de Ofițeri de Rezervă din Câmpulung Muscel. După război a frecventat Facultatea de Agronomie din Cluj și Academia Comercială din Brașov²¹. În martie 1946, studentul Boris Bucșan a înființat o unitate legionară la Facultatea de Agronomie din Cluj, în care au fost încadrați ulterior, între alții, și studenții Ion Gavrilă și Laurian Hașu. Se pare că Ion Gavrilă a urcat destul de repede în ierarhia legionară, de vreme ce în ianuarie 1947 el afirma către unul dintre colegii săi că era șeful Frățiilor de Cruce din Ardeal²². Oricum, în aprilie 1948 Ion Gavrilă conducea un grup legionar la Facultatea de Agronomie din Cluj²³. În afară de aceasta, în 1948 (și în 1949) Ion Gavrilă era în mod cert șeful Regionalei FDC

¹⁷ Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7.

¹⁸ Ioan Victor Pica, relatare la „Colocviile revistei *Vatra*”, Târgu Mureș, I, în „*Vatra*”, nr. 3, martie 1993, p. 6. Vezi și Olimpiu Borzea, *Rețeaua de sprijin Viștea*, în „22”, nr. 43, 1-8 noiembrie 1991, p. 7.

¹⁹ ASRI, fond *D*, dos. 2168, f. 36; *Cartea Albă a Securității*, vol. IV, *Perioada 1968-1978*, s.l. [București], Serviciul Român de Informații, 1995, p. 372 (doc. de la ASRI, fond *D*, dos. 11190, vol. 18, f. 33); Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279 (doc. de la ASRI, fond *D*, dos. 10104, f. 13-44); *Bande, bandiți și eroi...*, p. 165, 206 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421); Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, p. 22; „Colocviile revistei *Vatra*”, Târgu Mureș, I, în „*Vatra*”, nr. 3, martie 1993, p. 5; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Iuliu Crăcană, *În munți cu arma în mână. Dialog cu Ion Gavrilă-Ogoranu*, în „Arhivele Securității”, vol. II, 2004, p. 525; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

²⁰ Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279 (doc. de la ASRI, fond *D*, dos. 10104, f. 13-44); *Bande, bandiți și eroi...*, p. 165 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²¹ ASRI, fond *D*, dos. 2168, f. 36; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 165 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421); Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 9-56; *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5; Ion Gavrilă-Ogoranu, *În munți s-a luptat pentru țară*, în „România liberă”, nr. 368, 30 martie 1991, p. 2; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

²² ASRI, fond *D*, dos. 909, f. 92-93.

²³ *Ibidem*, f. 95; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 39-40.

Ardealul de Nord²⁴. Gavrilă nu a mai apucat să-și încheie studiile, deoarece la 14/15 mai 1948 a fost nevoit să intre în clandestinitate, în contextul arestărilor extinse operate de autorități în rândurile legionarilor²⁵. Documentele poliției politice sunt contradictorii, în unele menționându-se că Gavrilă făcuse doar doi ani la Facultatea de Agronomie din Cluj²⁶, în vreme ce în altele era trecut ca inginer agronom²⁷. Tot în mai 1948 reușiseră să scape și Petru Săbăduș, șeful grupului legionar de la Facultatea de Medicină din Cluj, și Laurian Hașu, șeful grupului legionar de la Facultatea de Agronomie din Cluj²⁸. Toți cei de mai sus erau considerați „capabili de a trece la reorganizarea și regruparea legionarilor”²⁹, ceea ce însemna că arestarea lor era o prioritate pentru Siguranță. De altfel, Ion Gavrilă avea numeroase cunoștințe printre legionari, în mod deosebit în județul Făgăraș³⁰. Justiția RPR l-a judecat pe Ion Gavrilă în 1948, în contumacie, și l-a condamnat la 15 ani închisoare³¹. În anii 1948-1949, Gavrilă s-a încadrat ca inginer agronom la GAS Jibert. În această perioadă el și-a făcut relații solide între locuitorii germani (sași), persecutați de autoritățile comuniste, ceea ce avea să-i fie de un real folos în perioada rezistenței armate³².

Andrei Hașu zis Baciul s-a născut în satul Pojorta, județul Făgăraș, și era de profesie tehnician industrial, lucrând la Fabrica de Vagoane Arad³³; a participat la rebeliunea legionară din 1941. A fost unul dintre inițiatorii și organizatorii grupului de rezistență din Munții Făgăraș-versantul nordic³⁴. Despre el nu deținem prea multe informații.

²⁴ ASRI, fond D, dos. 909, f. 19; *Ibidem*, dos. 145, f. 153, 158; *op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 279 (doc. de la ASRI, fond D, dos. 10104, f. 13-44); *Bande, bandiți și eroi...*, p. 165, 206 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421). Vezi și Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 45-50.

²⁵ ASRI, fond D, dos. 909, f. 19, 237; *Ibidem*, dos. 145, f. 153, 158, Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 55-56; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugăr...*, p. 8.

²⁶ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 36; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 206 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 36-383).

²⁷ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 250; *op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 279 (doc. de la ASRI, fond D, dos. 10104, f. 13-44); *Bande, bandiți și eroi...*, p. 165 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²⁸ ASRI, fond D, dos. 909, f. 19, 237; *Ibidem*, dos. 145, f. 153, 158.

²⁹ *Ibidem*, dos. 909, f. 237.

³⁰ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 206 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

³¹ *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

³² *Bande, bandiți și eroi...*, p. 211-212, 218 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 328-337, 366-383).

³³ Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; ***, *Figuri de luptători din Munții Făgăraș – Versantul nordic*, în „Memoria”, nr. 12/1994, p. 106.

³⁴ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 207 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

Ceilalți membri ai grupării au fost: Laurian Hașu zis Laur³⁵, zis Leu³⁶, student la Facultatea de Agronomie a Universității din Cluj³⁷; Ioan Chiujea zis Profesorul³⁸, student la Facultatea de Drept a Universității din Cluj³⁹; Victor Metea, student la Facultatea de Medicină din București⁴⁰; Gheorghe Șovăială, tehnician industrial⁴¹; Ion Novac zis Nelu, elev la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș⁴²; Gheorghe Hașu zis

³⁵ *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 358.

³⁶ *Ibidem*, vol. II, p. 185; Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

³⁷ Laurian Hașu s-a născut la 22 octombrie 1921, în satul Breaza, comuna Lisa, județul Făgăraș, într-o familie de țărani mijlocași. S-a înscris în Mișcarea Legionară în 1940. Împreună cu alți tineri legionari, în anul 1941 a ridicat o troiță pe Muntele Budiu și a participat la ședințe ale Mișcării Legionare, motiv pentru care în septembrie 1941 a fost condamnat la 5 ani temniță grea și degradare civică (în alt document se preciza că participase la rebeliune). Pentru a se reabilita, a plecat voluntar pe frontul de Răsărit. După război a fost student la Facultatea de Agronomie a Universității din Cluj, unde a activat în organizația legionară împreună cu Ion Gavrilă (ASRI, fond D, dos. 7805, vol. 1, f. 47, 163; *op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 280, doc. de la ASRI, fond D, dos. 10104, f. 13-44; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 166, 206, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421).

³⁸ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 185.

³⁹ Ioan Chiujea s-a născut la 14 martie 1921, în satul Berivooi Mici, comuna Berivooi Mari, județul Făgăraș, de origine socială țaran mijlocaș. În 1940 s-a înscris în Mișcarea Legionară, iar în 1941 a participat împreună cu Laurian Hașu și alții la ridicarea unei troițe pe Muntele Budiu, motiv pentru care a fost condamnat la 5 ani temniță grea și degradare civică. A fost eliberat în 1946, continuându-și activitatea legionară mai întâi în comuna sa natală, apoi la Facultatea de Drept a Universității din Cluj, unde era student. Urmărit de Securitate, în 1948 a intrat în clandestinitate. În mai 1950 a devenit membru al grupului condus de Ion Gavrilă (ASRI, fond D, dos. 7805, vol. 1, f. 43, 163; *op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 280, doc. de la ASRI, fond D, dos. 10104, f. 13-44; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 166, 206-207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421).

⁴⁰ Victor Metea s-a născut la 21 martie 1929, în comuna Ileni, județul Făgăraș, într-o familie de țărani înstăriți (viitorii „chiaburi”). După absolvirea Liceului „Radu Negru” din Făgăraș, a devenit student la Facultatea de Medicină din București. Despre el existau informații că activase în organizația legionare de tineret din 1946, mai întâi în orașul Blaj, apoi în București. În primăvara anului 1950 a fost bănuit că, împreună cu Nicolae Pirău, tot din Ileni, a rupt afișele de la colțul ARLUS (Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică) din comună. A intrat în grupul lui Ion Gavrilă în august 1950, în timp ce se afla în vacanță în comuna sa natală (ASRI, fond D, dos. 7805, vol. 1, f. 163; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 166, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421; ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 104).

⁴¹ Gheorghe Șovăială s-a născut la 5 mai 1925, în satul Berivooi Mici, comuna Berivooi Mari, județul Făgăraș; membru activ al organizației FDC Brașov. Documentele Securității îl menționează când ca absolvent al Școlii Tehnice (sau inferioare) CFR din Brașov, când ca elev la aceeași instituție. În anul 1949 a fost propus pentru a pleca la studii în URSS. Aflat în comuna sa natală, Gheorghe Șovăială a fost convins de Ioan Chiujea să nu mai plece în Uniunea Sovietică. Urmărit de Securitate, Șovăială a dispărut de la domiciliu în 1949 și a stat ascuns până în 1950, când a intrat în grupul lui Ion Gavrilă (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 166, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421).

⁴² Ion Novac s-a născut la 23 februarie 1930, în satul Berivooi Mici, comuna Berivooi Mari, județul Făgăraș, de origine socială țaran-mijlocaș. A intrat în 1947 în „Mănunchiul de prieteni”, iar în 1948 în organizația FDC de la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș. Urmărit de Securitate, a dispărut de la domiciliu în 1948, deși era încă elev (în clasa a 7-a de liceu). A devenit membru al grupului Ion Gavrilă în 1950 (ASRI, fond D, dos. 7805, vol. 1, f. 51, 164; „*Bande, bandiți și eroi...*”, p. 166-167, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421).

Rucăreanu⁴³, țaran⁴⁴; Gelu Novac, elev la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș⁴⁵; Remus Sofonea zis Brâncoveanu⁴⁶; Ion Ilioiu, elev la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș⁴⁷; Ioan Pop zis Jean, zis Fileru, pădurar⁴⁸; Toma Pirău zis Porâmbu, militar în termen⁴⁹;

⁴³ *op. cit.*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 358.

⁴⁴ Gheorghe Hașu s-a născut la 24 octombrie (sau 29 aprilie) 1921, în satul Pojorta, comuna Lisa, județul Făgăraș. Provenea dintr-o familie de țărani mijlocași și era el însuși țaran, căsătorit, având doi copii. Era legionar din anul 1940. În timpul unei percheziții domiciliare, în 1949, i s-a găsit o armă, motiv pentru care a dispărut de la domiciliu. A stabilit legătura cu fratele său, Andrei Hașu, și au intrat amândoi în grupul lui Ion Gavrilă (ASRI, fond *D*, dos. 7805, vol. 1, f. 47, 163; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 167, 207 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421). Probabil pentru a se pune la adăpost de persecuțiile autorităților, soția lui Gheorghe Hașu a divorțat în 1952, iar împreună cu cei doi copii a plecat la părinți, în comuna Ludișor, raionul Făgăraș (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

⁴⁵ Gelu Novac s-a născut la 15 ianuarie 1931, în orașul Făgăraș, în familia profesorului Mihai Novac, de la Liceul „Radu Negru”, motiv pentru a fost considerat „de origine socială mic-burgheză”. S-a încadrat în 1947 în „Mănunchiul de prieteni”, iar apoi în organizația FDC de la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș. În 1948, când era în penultima (sau ultima) clasă de liceu, a fost nevoit să intre în clandestinitate, întrucât era urmărit de Securitate. În 1950 a devenit membru al grupului Ion Gavrilă (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 167, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 106).

⁴⁶ Remus Sofonea s-a născut la 8 februarie 1929, în comuna Drăguș, județul Făgăraș, într-o familie de țărani mijlocași. S-a înscris în 1947 în „Mănunchiul de prieteni”, apoi în organizația FDC de la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș. Și în cazul lui apar mențiuni divergente, fiind arătat când ca elev în ultima clasă de liceu, când ca absolvent. În 1948 era urmărit pentru activitatea sa, motiv pentru care a dispărut de la domiciliu. A intrat în grupul Ion Gavrilă în 1950 (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 167, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421). Vezi și ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 106).

⁴⁷ Ion Ilioiu s-a născut la 24 noiembrie 1929, în satul Sâmbăta de Sus, comuna Drăguș, județul Făgăraș, de origine socială țaran mijlocaș. În 1947 a intrat în „Mănunchiul de prieteni”, iar în 1948 în organizația FDC de la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș. A dispărut de la domiciliu în 1948, deoarece era urmărit de Securitate. Apare când ca elev în penultima clasă de liceu, când ca absolvent. Intrarea în grupul Ion Gavrilă s-a produs în 1950 (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 167, 207, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421). Vezi și Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 104).

⁴⁸ Ioan Pop s-a născut la 21 ianuarie 1908, în Indiana (sau Ohio), Statele Unite ale Americii, de origine socială țaran mijlocaș. La sfârșitul anilor '40 domicilia în comuna Lisa, județul Făgăraș. Era căsătorit și avea doi copii. Fusese membru activ al Partidului Național Țărănesc înainte și după 23 august. Drept represalii, autoritățile comuniste l-au înlăturat din funcția de pădurar. Din septembrie 1950 a devenit unul din principalii susținători ai grupului condus de Ion Gavrilă. Însă în septembrie 1951, simțindu-se urmărit, a dispărut de la domiciliu și s-a încadrat în grupul de partizani (ASRI, fond *D*, dos. 7805, vol. 1, f. 52, 164; *op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 281, nota 435, sentința nr. 1369/1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 167, 208, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383, 408-421; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 185; *Ibidem*, vol. IV, p. 312, doc. de al ACNSAS, fond *informativ*, dos. 770, vol. 23).

⁴⁹ Toma Pirău s-a născut în comuna Ileni, județul Făgăraș. Era militar în termen, dar a refuzat să se mai întoarcă în armata RPR, ajungând în poziția de dezertor (Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7; ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 104).

Silviu Socol⁵⁰. Pe toți aceștia îi vom întâlni de-a lungul studiului nostru, unii un timp mai îndelungat, alții mai rar.

În munți nu au plecat toți câți ar fi vrut, ci doar cei care nu mai aveau încotro, care erau urmăriți de Securitate pentru a fi arestați⁵¹. Într-o declarație ulterioară, Gheorghe Hașu avea să expună motivele pentru care a ales calea rezistenței armate: nu a mai suportat regimul comunist și „de aceea am plecat în pădure, știind că acolo sunt oameni adevărați care știau să lupte pentru adevăr”⁵². Luptătorii din munți nu au fost niciodată mulți – contrar a ceea ce se credea în satele de la poale –, dar au avut mulți susținători⁵³.

Partizanii din Munții Făgăraș aveau origine socială modestă. Niciunul dintre ei nu provenea dintr-o familie bogată. Tatăl unuia singur din grup avea să fie trecut la chiaburi. Cel mai „domn” era Gelu Novac, fiul profesorului Mihai Novac, însă ca întotdeauna profesorii nu erau oameni bogați. Ion Gavrilă provenea dintr-o familie de țărani mijlocași, cum am văzut. „Așadar, n-am avut de apărut averi, nici privilegiul de clasă”, mărturisirea acesta⁵⁴.

Au mai existat și alți luptători anticomuniști în legătură cu grupul din munți (însă ei au rămas în sate): Partenie Cosma, plutonier-major activ, din satul Râușor⁵⁵; Virgil Radeș, student la Politehnica din Timișoara⁵⁶; Nicolae Mazilu și Ion Mogoș, elevi la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș⁵⁷.

⁵⁰ Silviu Socol s-a născut la 18 august 1929, în comuna Berivooi Mari, județul Făgăraș, în familia unui preot; a absolvit Liceul „Radu Negru” din Făgăraș (*Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 257, doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 45); ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 107; Ioan Victor Pica, *Arestarea*, în „Memoria”, nr. 5, 1992, p. 42).

⁵¹ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁵² *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 288 (doc. de al ACNSAS, fond *informativ*, dos. 770, vol. 55, f. 551).

⁵³ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁵⁴ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.* p. 6; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 98.

⁵⁵ ***, *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 104.

⁵⁶ Virgil Radeș s-a născut la 14 martie 1924, în comuna Berivooi Mari, județul Făgăraș, student în anul II la Politehnica din Timișoara. A fost membru FDC, implicat într-un proces legionar, fără să fie condamnat (*Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 258-259 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 142-146).

⁵⁷ Nicolae Mazilu s-a născut în comuna Leu, județul Romanai, iar Ion Mogoș era originar din zona Făgărașului (Ion Paraschiv, *Nicolae Mazilu și Ion Mogoș. Eroii și martiri ai neamului românesc*, în „Memento”, nr. 4(42), octombrie 1995, p. 2). Primul era preocupat de pictură și poezie (el a compus „Imnul partizanilor din munți”), iar cel din urmă de matematică. Între ei s-a legat o strânsă prietenie. În mai-iunie 1948 au fost arestați pentru apartenență la FDC. Au fost anchetați mai întâi la Făgăraș, apoi la Brașov, unde au cunoscut faimoasa „conga”, o metodă de tortură pe care au experimentat-o numeroși arestați: „ți se legau strâns mâinile de la încheietura palmei, apoi ți se desfăceau coatele și ți se băgau între ele genunchii. Îți introduceau printre coate și genunchi o rangă de fier. Te ridicau apoi doi indivizi cu ranga, pe care o puneau cu capetele pe două birouri. Automat cădeai cu capul în jos și cu tălpile și fundul în sus. Dacă nu erau grăbiți îți scoteau ciorapii și îți înfundau gura ca să nu țiți. Apoi începeau loviturile, de multe ori [făcute de] doi, ca fierul pe nicovală și fiecare lovitură o simțai în creștetul capului. Iar când tălpile se umflau ca pâinea și începeau să împrăște sânge, te aruncau pe podea, în fund și începeau «conga». Te călcau cu călcâiul cizmei pe degete de ți se striveau, iar tu începeai să miști picioarele ca să nu ți se strivească degetele și în felul acesta puneai sângele în mișcare, ocolind o dată sau de mai multe ori biroul sau camera în care te găseai, rămânând astfel și cu tălpile nenorocite și cu

3. Motivația luptei

Ion Gavrilă avea să insiste după 1989 pe ideea că lupta partizanilor a avut un întreit caracter: 1. național; 2. creștin; 3. monarhist⁵⁸. Pentru partizanii făgărășeni toate acestea constituiau pilonii sistemului lor de valori.

Patriotismul⁵⁹ a jucat un rol major în gândirea tinerilor din zona Făgărașului care au ales să plece în munți. În opinia lui Ion Gavrilă, „cei care am luptat în munți, am luptat din dragoste de țară, socotind țara ca fiind pământul acesta, neamul românesc, dar și limba românească”⁶⁰. Ion Ilieș – un alt supraviețuitor al rezistenței făgărășene –, avea să expună după patru decenii rațiunile gestului său: „Am considerat că dacă atunci, în '50, nu m-aș fi dus în munte, aș fi fost un fricos. N-am avut alt gând decât că mi-am iubit țara și că am mers până acolo ca să-mi dau viața pentru ea.”⁶¹ Partizanii din Făgăraș au fost acuzați de „crimă contra orânduirii sociale. Faptul că ne-am însușit atribute ale statului român și ale armatei române și într-adevăr așa a fost, pentru că socoteam că noi reprezentăm adevăratul stat român, și nu cel pus de către trupele și tancurile sovietice. Socoteam că noi eram adevărata armată română, și nu cea care cânta pe străzi «Moscova, patria mea».”⁶² Din punctul de vedere al luptătorilor anticomuniști, „steagul ce l-am apărât atunci a fost al națiunii române și nu al unei grupări partinice”⁶³. Și totuși, lucrurile trebuie atent și documentat nuanțate.

La începutul anilor '90, Ion Gavrilă a evitat să facă referire directă la o chestiune sensibilă atunci și astăzi: afilierea legionară a grupului său de partizani. Spre exemplu, în memoriile sale și în primele interviuri sunt doar aluzii (sau recunoașterea faptului că a fost în FDC, alături de alții, nu însă și legionar)⁶⁴.

degetele strivite” (*Ibidem*). Mogoș și Mazilu au fost judecați într-un lot cu membri FDC, dar au primit pedepse mici și au fost eliberați în 1949 (*Ibidem*). Mogoș și Mazilu au împușcat mortal un plutonier major de miliție, unul la 23 august 1950 în comuna Ileni, județul Făgăraș (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 543, doc. de la Arhivele Ministerului de Interne, fond *Direcția Management Resurse Umane*, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-16; în continuare: AMI, fond „DMRU”).

⁵⁸ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 103.

⁵⁹ În întreaga Europă, până după al doilea război mondial, patriotismul putea fi greu separat de naționalism (cel puțin în statele-națiuni). În România bazele naționalismului fuseseră puse în secolul XIX, el atingând apogeul în perioada interbelică, când a cunoscut o largă circulație, contribuind la manifestările de intoleranță și în cele din urmă degenerând în practicile genocidare din timpul celui de-al doilea război mondial. Aceasta este însă o discuție mult prea largă și nu vom insista aici.

⁶⁰ Idem, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

⁶¹ Ion Ilieș, *op. cit.*, p. 6-7.

⁶² Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8. Vezi și Ion Gavrilă-Ogoranu, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Idem, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 103; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁶³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2. Vezi și Idem, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6.

⁶⁴ Idem, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2.

Ulterior avea să recunoască expres că, în majoritate, membrii grupului fuseseră legionari⁶⁵. Gavrilă preciza că ei fuseseră (aproape) cu toții membri ai „Frățiilor de Cruce” la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, unde avuseseră „anumiți profesori” (probabil legionari). Legăturile strânse dintre ei au reprezentat un mijloc de apărare la sfârșitul anilor '40 - începutul anilor '50, într-un context defavorabil. Însă după prăbușirea regimului comunist, Gavrilă era conștient că orientarea legionară reprezenta o piedică pentru receptarea fără probleme a istoriei grupului pe care l-a condus: „Mulți poate că strâmbă din nas când aud de lucrul acesta – organizația «Frăția de Cruce» – și, mă rog, fasciști sau știu eu cum ne vor numi. E treaba dumnealor. Însă un lucru o să le spun. Munții, toți munții României au fost exact în același loc unde-s și astăzi. Iar la vremea respectivă, munții s-au oferit în mod egal pentru toți tinerii. Dar dacă numai unii au avut curajul să pună mâna pe arme, să plece în munți și să-și pună viața zălog în această luptă, istoria va fi obligată să țină seama nu de cei care ar fi fost mai buni să fie acolo, ci de cei care au fost efectiv, buni sau răi, așa cum s-a nimerit să fie.”⁶⁶

Partizanii făgărășeni erau creștini practicanți, unii de confesiune greco-catolică⁶⁷, alții de confesiune ortodoxă. Acest lucru se explică în parte prin originea lor rurală, dar și prin educația legionară pe care o primiseră și care continua să le asigure coeziunea. „Tot timpul am avut în conștiință că noi apărăm nu numai neamul, sufletul lui, dar și pe Christos; apărăm biserica, idealurile noastre creștine; negândindu-ne și nefăcând nicio deosebire că unii sunt greco-catolici, iar alții ortodocși.”⁶⁸ Cât au fost în munți, partizanii obișnuiau să se roage. În una dintre rugăciunile lor îl implorau pe Dumnezeu „să cârmuiască la un liman liniștit corabia vieții noastre”, cum metaforic se exprima unul dintre supraviețuitori⁶⁹.

În afara credinței, onoarea era o chestiune foarte importantă pentru tinerii din grupul de rezistență aflat sub conducerea lui Ion Gavrilă⁷⁰. „Noi ne-am fundamentat acțiunea atât pe onoarea militară cât și pe morala creștină, socotindu-ne, în același

⁶⁵ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în Eugenia Mihalcea, *Ion Gavrilă-Ogoranu, coșmarul Securității*, în „Jurnalul Național”, nr. 3341, 10 mai 2004, p. 11. Chiar documentele (testamentele) pe care Gavrilă le-a redactat în perioada în care s-a aflat în munți conțin în mod explicit aderenta sa și a celor mai mulți din grupul său la Mișcarea Legionară, fie și în forma Frățiilor de Cruce (*Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 112-113, doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 113, f. 212-214). Securitatea nota la începutul anilor '50 că grupul Gavrilă era unul din cele mai importante din țară, în principal pentru că regiunea Făgărașului „a fost un centru legionar” (*op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 277 (doc. de la ASRI, fond *D*, dos. 10104, f. 13-44).

⁶⁶ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare la *Colocviile revistei „Vatra”*, I, în *loc. cit.*, p. 6. Vezi și Idem, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 103; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în Eugenia Mihalcea, *op. cit.*, p. 11.

⁶⁷ Spre exemplu, Ion Gavrilă era și a rămas greco-catolic.

⁶⁸ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 103; Idem, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 9-10; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁶⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

⁷⁰ *Ibidem*.

timp, ostași ai țării și ostași ai crucii.”⁷¹ Luptătorii anticomuniști făgărășeni căutau să respecte câteva principii în acțiunile lor: nu au deschis niciodată primii focul asupra soldaților din trupele de Securitate (de multe ori nici aceștia nu erau prea dornici de luptă); nu au fost violenți în raporturile cu populația civilă (ciobani, lucrători forestieri, turiști etc.); când făceau rechiziții, lăseau bonuri justificative pentru a fi arătate Securității⁷². Reținerile partizanilor în a se lansa în acțiuni contra trupelor de Securitate aveau o cauză simplă. În opinia lor, tinerii militari în termen nu erau vinovați de ceea ce se întâmpla în țară. Adevărații vinovați erau liderii Partidului Muncitoresc Român și ai Securității aflați în orașe⁷³. Totuși, când nu aveau încotro, partizanii își apărau viața cu încredințare. Astfel de ciocniri au fost puține în 1949, dar numeroase în anii 1950-1954⁷⁴. Partizanii aveau un mare avantaj în comparație cu cei din închisori și chiar cu cei care formal sau real erau supuși regimului comunist: „Ne simțeam liberi. Aveam măcar posibilitatea să primim un glonte în piept, nu în ceafă. Pe noi nu ne-a putut înjura nimeni, în față cel puțin. Noi aveam libertatea de-a acționa și de a fi stăpâni pe capul nostru.”⁷⁵

România fusese monarhie constituțională până la sfârșitul anului 1947, iar pentru partizanii anticomuniști era cât se poate de firească orientarea promonarhică. Nici nu concepeau că s-ar fi putut altfel în acel context⁷⁶.

Ion Gavrilă și-a împănat memoriile cu tot felul de considerații asupra părților mai puțin frecventate ale istoriei românești, în special asupra actelor de trădare, asupra slabei dezvoltări a spiritului „civic” (deși nu folosește termenul), asupra anemicii solidarității românești ș.a.m.d. Parcă pentru a preveni o posibilă acuzație de naivitate la adresa luptătorilor anticomuniști, cel puțin a celor din grupul său, bătrânul partizan a ținut să scrie pe paginile memoriilor sale: „Când am luat calea munților, știam destule despre partea cea ascunsă a istoriei. Nu ne-am făcut niciodată iluzii. Nu ne-am bazat că ni se vor alătura și vom fi înțeleși de toată suflarea din Țara Făgărașului. Când am spus că în 1949-1950 s-ar fi ridicat satele la munte sau că eram primiți și ajutați de oamenii din partea locului, nu m-am referit niciodată la cine știe ce mulțime de oameni. [...] Or fi fost o sută, două, o mie? Dar restul locuitorilor? Unii n-au venit de frică. Și ei trebuiesc înțeleși. Pe alții nu-i interesează decât propriul lor interes. Orice pas fac în viață, îl fac numai din calcul. Regimurile se schimbă, profitorii rămân. Pleac-ai noștri, vin ai noștri. N-au niciodată principii și muștrări de conștiință. Nu se pot schimba regimurile și ideologiile, pe cât îs în stare ei să se schimbe de repede. Unii se leagă strâns de

⁷¹ *Ibidem*, p. 6.

⁷² Idem, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁷³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁷⁴ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁷⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu, *relatare la Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 12.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 6; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 104; Idem, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 10.

regim, devenind una cu el și trec de la avere și la satisfacerea tuturor dorințelor și poftelor la delirul puterii și al trufiei. Încep a crede că fac parte din altă lume decât a noastră. Rămâne apoi marea masă a trudnicilor, a căror viață se reduce la muncă și la hrană, într-un ciclu etern și ale căror conștiințe nu se ridică mai sus de blidul de mâncare de dinaintea nasului. Sunt atât de apăsați și dresați în apăsarea spre pământ, că nu pot, nu gândesc și nu vor să privească mai departe. Li-s ochii atrofiați ca ai sobolilor de sub pământ. Urăsc pe oricine vrea să-i scoată din existența lor de sclavi. Cu ei face orice stăpânire ce vrea. În primul rând să gândească în locul lor. [...] Dacă li s-ar cere să stea să taie lemne pe ei și asta ar suporta-o, având drept scuză că «dacă a venit lejea asta!»... Aceștia erau ceea ce regimul comunist dorea și, în bună parte, a și reușit să facă din întregul popor român⁷⁷.

Credeau partizanii în șansa luptei lor, în faptul că vor reuși să înlăture un regim care se baza pe teroare, pe forță, pe reprimarea fără milă a oricărei forme de opoziție? Ion Gavrilă avea să susțină după 1989 că partizanii făgărășeni nu s-au bazat niciodată pe venirea americanilor. Ei credeau că mai degrabă rușii îi vor ataca pe americani⁷⁸. E posibil ca aceasta să fie o judecată *post factum*, însă este în afara oricărui dubiu că luciditatea nu le-a lipsit luptătorilor anticomuniști din Munții Făgăraș. Deși nici măcar nu aveau speranța că vor învinge, partizanii erau mânați de gândul că trebuie să li se opună cineva comuniștilor în drumul lor spre puterea absolută, că era rușinos ca nimeni să nu spună „Nu!”⁷⁹.

4. Viața în munți, adăposturile, echipamentul, armamentul, abilitățile militare și tactica partizanilor

Deși erau crescuți în zona montană, făgărășenii au învățat treptat cum să se descurce într-un mediu totuși ostil⁸⁰. Cum era viața partizanilor/fugarilor? Ion Gavrilă declara în această privință: „E grea, dar în momentul când ai pus mâna pe o armă și când ai lângă tine încă unul, încă unul și încă unul, nu mai e grea. Cel puțin îți poți apăra libertatea și viața și onoarea, altfel decât atunci când te simți legat într-o închisoare în care nu știi când vei ieși și te chiniești [...] să mori mai repede.”⁸¹

La începutul refugiului în munți, partizanii au încercat să-și construiască o tabără, pentru a fi toți împreună. Și-au dat seama însă că era cel mai bine să fie

⁷⁷ Idem, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 267-268.

⁷⁸ Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11; Idem, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 98; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă, p. 11; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmației, în „Școala Memoriei 2003”..., p. 79-80.

⁷⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 98-99. Vezi și Idem, *relatare la Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

⁸⁰ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁸¹ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

dispersați, fără să depindă de prea multe lucruri. În acel fel îi obligau pe securiști să-și caute peste tot și nicăieri⁸².

Paradoxal (și doar teoretic), cea mai bună perioadă pentru partizani era iarna. Aveau nevoie de un minimum de alimente adunate din timp, obiecte de uz casnic și unelte pentru a-și construi un bordei acceptabil, într-un loc neștiut de Securitate. Iarna devenea astfel un fel de „concediu” pentru luptătorii anticomuniști⁸³. Partizanii au învățat că nu era bine să se adăpostească în peșteri și, mai ales să nu facă depozite acolo, deoarece exista riscul ca bunurile lor să fie devastate de urși, adevărații stăpâni ai grotelor⁸⁴.

Unii dintre cei care au intrat în rezistența armată anticomunistă din zona Făgărașului fuseseră pe fronturile celui de-al doilea război mondial, unde obținuseră decorații, urmaseră școli militare de ofițeri în rezervă⁸⁵. Înainte de plecarea în munți, ei s-au interesat de tactica războiului de gherilă. De la căpitanul Sabin Mare⁸⁶ au primit sfaturi și cărți privind acest tip de luptă. Cărțile (*Războiul de iarnă*, *Partizanii vagabonzi*, *Distrușterea de partizani*) erau traduse din germană și s-au dovedit de un real folos pentru făgărășenii care pășiseră pe un drum periculos⁸⁷. În perioada în care s-au aflat în munți, partizanii din grupul Gavrilă au fost într-o continuă mișcare și într-un permanent conflict cu Securitatea⁸⁸.

„Micul război” implică existența unui echipament adecvat, mai ales când zonele de acțiune sunt montane, cu climă rece și umedă. Acest lucru l-au înțeles foarte bine partizanii din Făgăraș după o perioadă de stat în munți. „Uniforma” partizanilor avea să arate în cele din urmă astfel: „o pereche de bocanci ușori, care să nu alunecă și să nu facă urme, ca haine de corp: o cămașă mai groasă, o haină din postav bine bătut, de culoare gri sau seină, pentru a nu fi pătrunsă de ploii și pentru a se usca repede, cu puține buzunare, cu guler mic sau deloc, fără căptușeală, ca să nu țină umezeală și să nu se agațe de crengi; de asemenea, pantaloni până din același material de postav, comozi la mers și tari la rupere. Pe timpul verii erau buni cei confecționați din ceea ce pe vremuri se numea prin târguri «piele de drac»: o țesătură deasă și tare despre care se spunea că n-are moarte. Pe picior, deasupra bocancilor, o pereche de jambiere de piele îți protejau gamba de lovituri, de apă, de șerpi și de frig. O pereche de indispensabili. În raniță, un schimb de lenjerie de corp și, poate, și o flanelă. Cea mai importantă piesă era cojocul de oaie, confecționat din piei de mioară cu lână de toamnă, tăbăcit fără sare, pentru ca la umezeală să nu absoarbă apa, destul de largă pentru a te

⁸² Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁸³ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁸⁴ Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11.

⁸⁵ *Ibidem*, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁸⁶ Pentru biografia lui Sabin Mare vezi în această lucrare capitolul privind exilații români parașutați de occidentali în România la începutul anilor '50.

⁸⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 129-130.

⁸⁸ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

cuprinde și destul de lung pentru a-ți acoperi genunchii. Pe cap, o căciulă rusească din blană de oaie, cu pielea moale, pentru a nu sta ca o scândură pe cap. Ca raniță: ranița militară românească [în alte descrieri apare „rucsacul german”, nota D.D.], având curele din piele, prinse la colțuri, impermeabilă, pentru ca la nevoie să poți duce apă în ea și să n-ai probleme când treci râurile. O foaie de cort destul de mare, să te acopere tot, de ploaie și zăpadă. Toate trebuiau să intre în raniță, lăsând loc pentru o gamelă din aluminiu, eventual pentru ceva de mâncare, câteva unelte (ace, ață, sulă, cuie) pentru bocanci și sfori pentru toate trebuințele. Apoi, cuțit cu teacă și, prin buzunare, chibrituri sau amnar, cremene și iască pentru foc, bine învelite, pentru a nu se uda. Nu trebuia să lipsească o bucată de săpun fără miros, ca să nu fii ușor urmărit de câini.” Echipamentul descris mai sus le dădea partizanilor o mare autonomie și le asigura supraviețuirea în condiții climatice extreme⁸⁹.

Partizanii și-au făcut în munți mici puncte de aprovizionare, în bordeie camuflate sau în peșteri (deși aici exista pericolul apariției urșilor), unde au depus arme, muniții și alimente. Aceste depozite erau risipite pe o suprafață foarte mare pe versantul nordic al Munților Făgăraș⁹⁰. Mâncarea lor obișnuită când se aflau în munți era constituită din mămăligă și brânză de burduf, făcută din laptele oilor care vara împânzeau pășunile alpine⁹¹.

Armamentul partizanilor a fost procurat de la diverse persoane. În urma celui de-al doilea război mondial în mâinile populației din zonă ajunseseră numeroase arme⁹². Între cei care le-au furnizat arme partizanilor au fost căpitani Sabin Mare și Traian Monea, din garnizoana Făgăraș⁹³. Armamentul „standard” al partizanilor era compus din pistoale automate (Deimler Puch-germane, PPS-sovietice), arme cu lunetă, puști (ZB, Mauser etc.), pistoale „de buzunar” și grenade diferite⁹⁴.

Partizanii încercau să fie o speranță pentru populația din zonă. Însă nu s-au implicat în acțiuni punitive contra reprezentanților administrației locale⁹⁵. Scopul lor era foarte simplu: a avea influență asupra oamenilor din zonă, altfel spus a beneficia de o bază de sprijin, și a se împotrivi comunismului⁹⁶. Evitarea confruntărilor decisive și purtarea unor lupte de gherilă de lungă durată făceau parte din concepția

⁸⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 100-101. Vezi și mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în Dan Curean, *Credința în Dumnezeu dădea altă valență condiției de deținut...*, în „Nu”, nr. 85, 13-19 august 1992, p. 14; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

⁹⁰ Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7.

⁹¹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 102.

⁹² Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7; Constantin Comșa, *Condamnat la moarte pentru favorizare*, în „22”, nr. 25, 28 iunie-4 iulie 1991, p. 9.

⁹³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 129-130; Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7.

⁹⁴ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 131, 173, 228; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 166-167 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421); *op. cit.*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 198 (doc. de la ACNSAS, fond *penal*, dos. 16, vol. 5, f. 200-201).

⁹⁵ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României...*, p. 99.

⁹⁶ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugăr...*, p. 8.

tactică a acestui grup⁹⁷. Ciocnirile cu trupele de Securitate erau acceptate doar atunci când nu exista alternativă, partizanii retrăgându-se după primele schimburi de focuri⁹⁸. Luptătorii anticomuniști au încercat să-și extindă acțiunea din Munții Făgăraș în zonele învecinate, Munții Perșani, în regiunea deluroasă din dreapta Oltului, până spre Sighișoara și Mediaș⁹⁹. De asemenea, pentru a dispersa forțele aflate în urmărirea lor, partizanii au ales divizarea temporară în grupuri mai mici. După perioadele de separare, luptătorii aveau stabilite anumite locuri în care se adunau. Ei se așteptau două-trei nopți, iar pentru a se recunoaște utilizau diferite semnale (spre exemplu, fredonau melodii populare precum *Pe umeri pletele-i curg râu* sau *Gheorghiiță, muri-ți-ar calul*, dar și *Imnul lui Mazilu*)¹⁰⁰.

5. Grupul în 1950: debutul unei lungi confruntări

În primăvara anului 1950, anticomuniștii făgărășeni au difuzat un manifest intitulat *Români*, în care aceștia erau încurajați să se pregătească pentru „ziua eliberării”, „ziua cea mare”, când tirania comunistă avea să se sfârșească¹⁰¹.

Cei care scăpaseră de arestările operate de Securitate s-au regrupat în mai 1950 în Munții Făgăraș, constituind o formațiune de gherilă sub conducerea lui Ion Gavrilă¹⁰² (acesta avea să declare după 1989 că primul lider al grupului a fost Andrei Hașu¹⁰³). Formațiunea avea să se intituleze „Grupul carpatin făgărășan”¹⁰⁴ sau „Grupul 73 Carpatin de eliberare națională”¹⁰⁵. În munți au urcat nouă oameni la 1 mai 1950: Ion Gavrilă, Andrei Hașu, Ioan Chiujdea, Ioan Novac, Gelu Novac, Gheorghe Hașu, Gheorghe Șovăială, Remus Sofonea și Silviu Socol. La 15 mai 1950 li s-a alăturat Laurian Hașu, iar la 1 iunie 1950 și Toma Pirău zis Porâmbu, ridicând numărul membrilor la 11¹⁰⁶. Potrivit altor surse, grupul Ion Gavrilă era compus din nouă partizani aflați în munți, plus patruzeci de persoane organizate în comunele de la poalele Munților Făgăraș. Acești partizani au împușcat, în 1950, doi securiști de la Regionala Brașov și doi „turiști”¹⁰⁷.

⁹⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României*, în „România liberă”, nr. 1164, 27 ianuarie 1994, p. 2.

⁹⁸ Ion Ilieșiu, *op. cit.*, p. 6.

⁹⁹ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

¹⁰⁰ *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 200-201 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. 770, vol. 66, f. 90).

¹⁰¹ *Ibidem*, p. 30-31 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. 770, vol. 1, f. 455). Manifestul fusese conceput în iarna anului 1949 de către Andrei Hașu zis Băciu, apoi adnotat și de alți membri ai grupului. A fost multiplicat cu ajutorul unui șapirogaf pus la dispoziție de către căpitanul Sabin Mare. (*Ibidem*, p. 31, nota lui Ion Gavrilă-Ogoranu)

¹⁰² *Op. cit.*, Marius Oprea (ed.), p. 279-280 (doc. de la ASRI, fond D, dos. 10104, f. 13-44).

¹⁰³ Dan Radu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 7.

¹⁰⁴ *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 413; mărturia lui Ion Gavrilă Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 30-31 (doc. de la ACNSAS, fond informativ, dos. 770, vol. 1, f. 455).

¹⁰⁶ *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 257 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 45).

¹⁰⁷ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 348-349.

Conform mărturiei lui Ion Gavrilă, partizanii discutau împreună orice problemă. Ei nu au avut un șef de la care să primească ordine de tipul celor care sunt obișnuite în armatele lumii. Folosind o explicație marxistă, Gavrilă a vorbit de existența între partizani mai degrabă a unei „democrații militare” decât a unei ierarhii rigide¹⁰⁸.

Cât timp s-au aflat în munte, pe Valea Pajiștei, partizanii au avut foi de cort, din care și-au construit un cort pentru adăpostirea în caz de ploaie. Pentru a nu fi descoperiți, și-au schimbat locul de instalare de cinci ori¹⁰⁹. Izbucnirea războiului din Coreea le-a dat speranțe fugarilor făgărășeni că sfârșitul regimului comunist din România era aproape¹¹⁰. Partizanii au stat în munți de la 1 mai până la 25-26 august 1950, când au coborât în comunele din regiunea Făgărașului, pentru a se adăposti în timpul iernii și pentru a pregăti din timp gazdele, motiv pentru care s-au împărțit în cinci grupe. Au mai intrat în grup alte câteva persoane: Ioan Mogoș, Nicolae Mazilu, Marcel Cornea, Victor Metea, Virgil Radeș, Ion Ilieș, Ioan Duminiță, Nicolae Stanciu și Gheorghe Arsu. Exceptându-i pe ultimii trei, toți ceilalți avuseseră legătură cu partizanii înainte de constituirea grupului¹¹¹. Partizanii s-au adăpostit în octombrie-noiembrie 1950 la diferite gazde din comunele Râușor, Părău, Ohaba, de regulă nestând mai mult de 4-5 zile într-un loc¹¹².

Grupul Gavrilă începe să apară cu regularitate în sintezele Securității privind „bandele” destul de târziu, abia în noiembrie 1950. În cadrul acțiunilor inițiate în toamna anului 1950 de Direcția Generală a Securității pentru lichidarea rezistenței armate anticomuniste, grupul Gavrilă a fost una dintre principalele ținte. Ca urmare, operațiunile împotriva lui s-au desfășurat în Munții Făgăraș și în comunele Toderița, Mândra, Părău, Grid, Ohaba și Sâmbăta. Grupul Gavrilă se organizase pe trei grupe, fiecare cuprinzând trei-patru comune¹¹³.

5.1. Arestări, anchete, procese și condamnări la începuturile rezistenței făgărășene

Securitatea a reușit să aresteze mai mulți „fugari” în cursul unei mari operațiuni desfășurate în diverse sate făgărășene în noaptea de 15/16 noiembrie și

¹⁰⁸ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmăției, în *Școala Memoriei* 2003..., p. 109.

¹⁰⁹ *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 257 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 45).

¹¹⁰ Ion Ilieș, *op. cit.*, p. 6.

¹¹¹ *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 257-258 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 45, 142-146). Vezi și Ion Ilieș, *op. cit.*, p. 6. Nicolae Stanciu și Ioan Duminiță (sau Duminiță Ionescu) erau originari din comuna Aluniș, județul Olt. Au fost membri ai grupului de rezistență din Munții Arnota, în Oltenia, iar după distrugerea acestuia, în primăvara anului 1949, au ajuns în zona Făgărașului, unde au intrat în legătură cu grupul Gavrilă (Aristide Ionescu, *Dacă vine ora H, pe cine putem conta?*, ediția a III-a readăugită, București, Edit. Ramida, 2001, p. 174, 216).

¹¹² *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 258-260 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 142-146).

¹¹³ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 348-349.

în ziua de 16 noiembrie 1950: Victor Silviu Socol (în satul Toderița, unde fusese bătut bestial cu patul puștii în cap, până ce își pierduse cunoștința), Ioan Pica, Virgil Radeș, Ioan Duminică, Nicolae Stanciu zis Nicoară și Gheorghe Arsu. Marcel Cornea, „șef de grupă”, a fost împușcat mortal în timpul operațiunilor din noaptea amintită¹¹⁴. Era primul partizan ucis¹¹⁵. Până la 28 noiembrie 1950 fuseseră arestate 31 dintre persoanele organizate în comune, care participaseră la ședințele organizației, găzduiseră și aprovizionaseră pe partizani¹¹⁶. Celor amintiți mai sus li s-au adăugat: Partenie Cosma, Ion Pridon, Zaharia Pop, Vasile Guraliuc, Aron Comșulea, Constantin Udroi, Maria Cornea, Gheorghe Dragoș, Nicolae Noară, Marcu Vichentie, Ilie Balaban, Gheorghe Muntean, Rusalim Gubernat, Ioan Gheran, Traian Socaciu, Nicolae Pica, Dumitru Dușa, Ioan Noară, Ioan Muntean, Matei Roșca, Vasile Balaban, Gheorghe Balaban, Iacob Juncu, Ilie Zară¹¹⁷.

De la fugarii prinși în timpul perchezițiilor la domiciliile persoanelor organizate în comune, au fost ridicate următoarele cantități de armament și muniții: 2 pistoale-mitralieră Deimler Puch cu câte un încărcător de 32 de cartușe, 3 arme ZB, o armă cu repetiție, o armă Steier, 4 pistoale de buzunar, 3 grenade defensive, 3 bombe de avion în greutate de 50 de kg fiecare și 8 lăzi cu sticle incendiare și fumigene. Armamentul era procurat de la diferiți locuitori din zonă, care îl aveau din timpul războiului. De asemenea, plutonierul major Cosma Partenie, încadrat la o unitate militară din Făgăraș, le-a furnizat partizanilor un pistol-mitralieră și le-a înlesnit procurarea lăzilor cu sticle incendiare. La locuința lui Zachiu Pop au fost găsite, îngropate în pământ, 180 de cartușe diferite. Însă alături de armament și muniții, la cei arestați s-au descoperit și manifeste: la Victor Silviu Socol manifestul cu titlul *Români*; la Constantin Odroi manifestele intitulate *Preceptele* și *Cele 10 porunci*; la Vasile Guraliuc manifestul *Circulara nr. 2*¹¹⁸.

Partizanii și susținătorii capturați au fost anchetați la Securitatea din Făgăraș și la cea din Brașov. Virgil Radeș a cunoscut torturi cumplite: „Magnetoul electric a fost cea mai groaznică suferință. Mă țineau conectat la curent electric până cădeam jos. Simțeam că-mi iese creierul din cap. Era un chin extraordinar care nu poate fi descris în cuvinte.”¹¹⁹ Ioan Victor Pica, un adolescent de șaptesprezece ani,

¹¹⁴ *Ibidem*, f. 348-349, 354. Vezi și *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 257-260 (doc. de la ASRI, fond Y, dos. 64483, vol. 1, f. 45, 142-146); mărturia lui Virgil Radeș, în *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), vol. III, p. 85; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 162-165; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Ioan Victor Pica, *Rezistența anticomunistă din Țara Făgărașului...*, p. 136; Idem, *Arestarea...*, p. 41-45; Idem, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu...*, p. 155-161.

¹¹⁵ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugă...*, p. 8.

¹¹⁶ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 316, 350.

¹¹⁷ *op. cit.*, Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), vol. IV, p. 43 (doc. de la ACNSAS, fond *informativ*, dos. 770, vol. 3, f. 301). Vezi și Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 159.

¹¹⁸ ASRI, fond D, dos. 2168, f. 349-350.

¹¹⁹ Mărturia lui Virgil Radeș, în *Brazii se frâng...*, Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), vol. III, p. 86.

a fost lovit cu pumnii și palmele peste față imediat după arestare (tatăl său avea să-l urmeze după circa o lună). În arestul Securității Făgăraș a fost pus la curent electric de către căpitanul Stoica, comandantul biroului județean, și de către colonelul Kalusek, comandantul Regionalei, așa cum se întâmplase și cu Virgil Radeș. „Am simțit o izbitură puternică în tot corpul. Apoi am avut senzația că toate oasele mi s-au rupt. Din ochi împrășcam stele verzi, iar inima se zbătea ca într-un clește. M-am rostogolit de pe scaun și am început să mă învârt pe podea.” Ședințele de acest fel se repetau de mai multe ori pe zi¹²⁰. Partenie Cosma a cunoscut și el metoda curentului electric (în șase rânduri) în sediul Securității din Făgăraș. După doar câteva zile ajunsese de nerecunoscut, fața și capul fiindu-i pline de cucuie. Împotriva lui a fost utilizată și metoda întinderii tendoanelor cu ajutorul unor scripeți¹²¹. O altă metodă folosită împotriva arestaților din zona Făgăraș viza distrugerea organelor interne cu ajutorul unei scânduri groase și al unui baros. „Victima era întinsă pe pat. Peste trup i se așeza scândura. Cineva izbea cu barosul în ea, mai tare sau mai încet, după caz. Îmi închipui că după o astfel de tortură, o hemoragie internă era inevitabilă.”¹²²

Beciul Securității din Făgăraș era un alt loc al groazei, alături de birourile acestei instituții. Iată cum arăta el în cea de-a doua jumătate a lunii noiembrie 1950: „Chiar în stânga ușii de la intrare am descoperit un om întins pe cimentul gol. Avea capul descoperit și pătat de sânge. Gemea înfundat, ca o sălbăticiune răpusă de gonaci. Într-un colț, un tânăr zăcea cu capul proptit de perete. Avea țeasta înflorită de cucuie. Pe niște dreve de fier gemeau doi oameni, legați cu cablu de mâini. Din celula partizanilor, atunci patru la număr, veneau gemete și zgomote de lanțuri. Totul aducea aici a colț fabulos de infern.”¹²³ În preajma Crăciunului 1950, arestații din Făgăraș au fost transferați la Brașov, unde interogatoriile și tortura au continuat¹²⁴.

În decembrie 1950, Ioan Mogoș și Nicolae Mazilu au plecat din zona Făgărașului în Banat. S-au vehiculat două ipoteze în legătură cu prezența lor în provincia din sud-vestul României: fie și-au propus trecerea în Iugoslavia, fie încercau să intre în contact cu grupurile bănățene de partizani sau chiar să întemeieze acolo o nouă grupare. Câteva nopți ei au fost adăpostiți de Traian Murariu, țăran din satul Jebel, comuna Pădureni, unde copilărise Mazilu. Un anume Petru Balaci zis Pepsi a informat Miliția și Securitatea de prezența celor doi fugari în zonă, iar serviciile represive au organizat o descindere în forță în noaptea de 15/16 (sau 18) decembrie 1950. Mogoș și Mazilu au fost luați prin surprindere, dar au reușit să împuște mortal un plutonier major de Miliție înainte de a fi la rândul lor ciuruți de gloanțe și zdrobiți prin lovituri aplicate cu

¹²⁰ Ioan Victor Pica, „Arestarea...”, p. 45. Vezi și Idem, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu...*, p. 161-162, 166.

¹²¹ Idem, *Arestarea...*, p. 47.

¹²² *Ibidem*, p. 46.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ Idem, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu...*, p. 162, 168.

paturile armelor. Sălbatica scenă s-a petrecut în fața gazdei, Traian Murariu, și a fiicei sale, Alexandra (avea doar 10-11 ani). Cadavrele celor doi partizani au fost aruncate, fără haine, într-o groapă la marginea cimitirului din sat¹²⁵. Traian Murariu a fost arestat și dus la Securitatea din Brașov, alături de tovarășii celor pe care îi găzduise¹²⁶.

Miliția a organizat în seara zilei de 18 decembrie 1950 o acțiune pentru prinderea lui Toma Pirău zis Porâmbu, care se ascundea la un unchi de-al său în comuna Ileni-Făgăraș. Partizanul a fost înconjurat în podul grajdului, iar în lupta care a avut loc au fost împușcați mortal un locotenent și un sergent major de Miliție. Toma Pirău a refuzat să se predea, iar înainte de a se sinucide le-a strigat următorilor: „Sunt român, și român vreau să mor, și n-am să mă predau vouă, bandiților.”¹²⁷

Numeroșii făgărășeni arestați pentru implicare în rezistență au fost împărțiți în loturi de câte 20-25¹²⁸. Procesele s-au judecat la Tribunalul Militar Stalin (noua denumire a Brașovului)¹²⁹.

Într-un prim lot au fost incluși partizani aflați în munți sau în boxa acuzațiilor. Procesul a durat mai multe zile, sentința fiind pronunțată pe 16 iulie 1951. S-au acordat mai multe condamnări în contumacie: Ion Gavrilă, Ioan Chiujdea, Laurian Hașu, la moarte; Gheorghe Hașu, 25 de ani muncă silnică; Victor Metea, Ioan Novac, Ion Ilioiu, Remus Sofonea și Gheorghe Șovăială, câte 20 de ani muncă silnică fiecare. Aflați în boxa acuzațiilor, Victor Silviu Socol, Nicolae Stanciu și Ioan Duminică au fost condamnați la moarte, iar Virgil Radeș și Gheorghe Arsu au primit câte 15 ani muncă silnică¹³⁰.

Cel de-al doilea lot număra 22 de inculpați: Ion Pridon, Traian Murariu, Dumitru Cornea, Partenie Cosma, Traian Monea, Ion Munteanu, Zachiu Pop, Aron

¹²⁵ *Ibidem*, p. 164-165; Petre Mihai Băcanu, *Unde sunt cei care nu mai sunt?*, în „România liberă”, nr. 747, 16 septembrie 1992, p. 5; detaliu expus la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, Sighetu Marmației, sala referitoare la Securitate. Vezi și ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 9; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 543 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-16); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 52-53. În 8 septembrie 1995, Filiala Timiș a Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și Parchetul Militar au deshumat, din cimitirul localității Pădureni, osemintele lui Ioan Mogoș și Nicolae Mazilu (Ion Paraschiv, *op. cit.*, p. 2; detaliu expus la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței, Sighetu Marmației...).

¹²⁶ Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 170-171; Petre Mihai Băcanu, *op. cit.*, p. 5.

¹²⁷ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 9; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 50-51 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 8, f. 284); *Bande, bandiți și eroi...*, p. 543, 562-563, 565 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-16, 374-380); Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 165-166.

¹²⁸ Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 170.

¹²⁹ *Ibidem*, p. 170-171.

¹³⁰ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 206-207 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383); mărturia lui Virgil Radeș, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 86; Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 170-171; *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11. Până în 1951 autoritățile arestaseră și condamnaseră 35 de persoane, rude și elemente de legătură ale lui Ion Gavrilă (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 206, doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

Comșulea, Vasile Guraliuc, Ioan Victor Pica etc.¹³¹ Ion Pridon, Traian Murariu, Dumitru Cornea, Partenie Cosma și Traian Monea au fost condamnați la moarte prin împușcare, dispunându-se și confiscarea averii (precizăm că gazdele la care au avut loc ciocniri cu partizanii și militarii au primit pedeapsa capitală). Celelalte pedepse au variat între 15 ani și 4 ani privare de libertate. Lui Ioan Victor Pica i s-a acordat circumstanțe atenuante, deoarece era minor. Însă tot s-a ales cu 8 ani închisoare, 3 ani interdicție corecțională și confiscarea averii¹³².

Alte loturi judecate la Brașov au fost constituite din gazdele partizanilor sau din simpli susținători¹³³. Nu era o raritate rearestarea celor care avea deja condamnări. Spre exemplu, tatăl lui Ioan Victor Pica a primit în primul lot doi ani de închisoare. Însă el avea să fie inclus într-un nou lot, rejudecat și condamnat la 10 ani închisoare¹³⁴.

Primul executat a fost Partenie Cosma, pe 11 septembrie 1952, la Codlea¹³⁵. Ion Pridon, Traian Murariu și Dumitru Cornea au avut aceeași soartă pe 27 septembrie 1952, la Jilava¹³⁶, iar Ioan Duminică, Victor Silviu Socol și Nicolae Stanciu în 22 decembrie 1952, la Brașov¹³⁷.

Virgil Radeș și-a efectuat cea mai mare parte din condamnare la Pitești (unde a prins sfârșitul procesului de „reeducare”), Gherla și Aiud. A fost eliberat în 1964, cu cele 53 de kg fiind o umbră a celui care intrase în Gulag în urmă cu 14 ani. Nu a mai putut să-și continue studiile superioare, deoarece Securitatea i-a pus condiția de a deveni informator, iar el nu voia să audă de așa ceva¹³⁸.

Deși condamnat la 8 ani închisoare, Ioan Victor Pica avea să facă 14 ani, cunoscând o bună parte a Gulagului românesc (a fost în nu mai puțin de 17 închisori și lagăre de muncă, inclusiv în Delta Dunării). Pica a fost pus în libertate în anul 1964, în urma unuia din decretele date de regimul lui Gheorghiu-Dej¹³⁹.

În primăvara anului 1951, Regionala de Securitatea Sibiu a operat mai multe alte arestări în rândurile organizației subversive înființate de Ioan Victor Pica între elevii de la Liceul de Băieți din Făgăraș, organizație care întreținea legături cu grupul Gavrilă¹⁴⁰. Procesele s-au desfășurat la Sibiu, în vara anului 1951. Pedepsele

¹³¹ Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 170.

¹³² *Ibidem*, p. 171.

¹³³ *Ibidem*, p. 170.

¹³⁴ *Ibidem*, p. 172.

¹³⁵ ASRI, fond „D”, dos. 7805, vol. 1, f. 44.

¹³⁶ *Ibidem*, f. 51-52, 112. Vezi și Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 172.

¹³⁷ ASRI, fond „D”, dos. 7805, vol. 1, f. 45, 53-54. Vezi și ***, *Figuri de luptători....*, în *loc. cit.*, p. 107.

¹³⁸ Mărturia lui Virgil Radeș, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 86-87. Într-o informație de tip dicționar s-a notat că Virgil (Gilu) Radeș a fost condamnat la 25 de ani de muncă silnică, iar din motive necunoscute a fost executat la Jilava (***, *Unde sunt cei care nu mai sunt. «Catalogul» celor uciși în lupta împotriva comunismului. [Litera] R*, în „Memoria”, nr. 19, 1997, p. 130). Însă după cum am văzut în text, această informație este eronată.

¹³⁹ Ioan Victor Pica, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6.

¹⁴⁰ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 251, 305.

acordate au variat între muncă silnică pe viață și 3 ani închisoare. Spre exemplu, doctorul Stanciu Stroia a primit 7 ani, iar un elev 15 ani. Unii dintre elevi au fost eliberați după câteva luni de la arestare, însă cei mai mulți condamnați (țărani și elevi) au ajuns la Gherla, unde au cunoscut procesul de reeducare¹⁴¹.

6. Grupul în 1951: afirmarea în fața Securității

După operațiunile efectuate de Securitate în noiembrie 1950, grupul Gavrilă nu a mai fost semnalat o vreme¹⁴². S-a aflat ulterior că Ion Gavrilă reușise să dispară împreună cu alți doi partizani, lor alăturându-li-se mai apoi o parte din membrii organizației aflați în sate, fugiți în munți datorită temerilor că în caz contrar vor fi arestați¹⁴³. În iarna 1950/1951, grupul era creditat de Securitate cu 11 membri neprinși: Ion Gavrilă, Gheorghe Șovăială, Ioan Novac, Gheorghe Hașu, Andrei Hașu, Laurian Hașu, Ioan Chiujdea, Gelu Novac, Victor Metea, Remus Sofonea și Ion Ilioiu¹⁴⁴. În acel moment, grupul Gavrilă era în viziunea Securității între primele trei formațiuni de partizani ca importanță din țară, imediat după cele conduse de Gheorghe Arsenescu și Toma Arnăuțoiu. În februarie 1951 serviciului care se ocupa de „bande” i-a fost trasată ca sarcină concentrarea atenției asupra grupurilor amintite. La 5 martie 1951, câte un ofițer din cadrul Direcției Generale de Securitate urma a se deplasa la Regionalele de Securitate Argeș, Vâlcea, Sibiu și Stalin, unde împreună cu directorii regionali trebuiau să verifice materialul existent privitor la cele trei grupuri și întocmirea unui plan de acțiune comun în vederea distrugerii acestora. Totodată se luase legătura cu Direcția Generală a Miliției pentru ca aceasta să traseze sarcini Regionalelor de Miliție din zonele avute în vedere pentru asigurarea colaborării cu Securitatea¹⁴⁵.

Urmărind anihilarea grupului Gavrilă, Securitatea luase în aprilie 1951 măsuri de creare a unei rețele informative în jurul familiilor, rudelor și cunoscuților mai apropiați ai partizanilor, pentru a afla unde se ascundeau aceștia¹⁴⁶. Existau informatori ai poliției politice care făceau joc dublu. Unul dintre susținătorii partizanilor avea să spună: „Câți bani s-au mâncat pentru capul lui Gavrilă, numai să-l prindă... puteai să faci o biserică. Era unu, dintr-un sat, de-aici, de-aproape [de comuna Cincu, nota D.D.] – când partizanii erau în șură, securitatea chefuia în casă. Dădea securitatea la bani... și ăla umbla prin tot Bucureștiul și pe urmă se ducea și spunea: l-am scăpat. Dați-mi alți bani. L-au prins securiștii până la urmă.”¹⁴⁷ Constantin Comșa, țăran din comuna Cincu, a devenit omul de legătură al

¹⁴¹ Ioan Victor Pica, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu...*, p. 171.

¹⁴² ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 305, 316.

¹⁴³ *Ibidem*, f. 250, 279, 285.

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 9, 242, 305; vezi și f. 294. Grupul Gavrilă avea tot 11 membri și în iunie 1951, număr rămas neschimbat și la începutul toamnei aceluiași an (*Ibidem*, f. 279, 285, 294, 300; vezi și f. 242).

¹⁴⁵ *Ibidem*, f. 324.

¹⁴⁶ *Ibidem*, f. 305.

¹⁴⁷ Constantin Comșa, *op. cit.*, p. 9.

partizanilor în această localitate, la recomandarea lui Dumitru Comșa, fratele său, absolvent de facultate, fost coleg de liceu și prieten cu Ion Gavrilă. Constantin Comșa le oferea partizanilor alimente, arme, medicamente și le căuta adăposturi peste iarnă la diverse persoane¹⁴⁸. În susținerea partizanilor mai era implicată moașa comunală din Cincu, pe nume Zburătură, care le făcea injecții. Medicamentele erau furnizate de doctorul Popa de la dispensarul Cincu, care avea să și fie închis din această cauză¹⁴⁹.

În echipe de trei-patru, membrii grupului Gavrilă și-au făcut apariția în vara anului 1951 pe teritoriul comunelor de unde erau originari, menținând legăturile cu familiile lor, care îi aprovizionau cu alimente și îmbrăcăminte¹⁵⁰.

Regionala de Securitate Sibiu nu întreprinsese până în vara lui 1951 o acțiune „continuă și perseverentă” în vederea depistării partizanilor, dar la ordinul centrului au fost luate măsuri pentru întărirea acțiunii informative care să ducă la lichidarea grupului Gavrilă¹⁵¹. Acesta continua să fie între primele ca importanță în țară, după cele conduse de Gheorghe Arsenescu și frații Arnăuțoiu, de pe versantul sudic al Munților Făgăraș, și după cel al lui Dumitru Ișfănuț din Munții Semenic. Tocmai de aceea se întocmiseră planuri de acțiune pentru depistarea și anihilarea acestor grupuri¹⁵². Cu toate planurile de acțiune alcătuite de Regionala de Securitate Sibiu, nu s-a ajuns la niciun rezultat pozitiv. Situația se datora mai ales tacticii partizanilor, aceștia necomițând „acte de teroare și jaf”, pentru că erau susținuți de familii, care le furnizau alimente. Ca regulă, grupul stătea mai mult în satele de la poalele munților și mai puțin în munți¹⁵³. Din această cauză, în cursul anului 1951 se crease impresia că grupul își încetase activitatea¹⁵⁴. Se aflase totuși că acționa în echipe de două-trei (sau trei-cinci) persoane, unele dintre acestea făcându-și apariția pe la stânele din Munții Făgăraș și din Munții Muscelului. Se luaseră noi măsuri de întărire a acțiunii informative în jurul familiilor partizanilor, precum și în munți, în special la stâne¹⁵⁵.

6.1. „Grupul de diversiune «Mandea»”

Securitatea lansase la sfârșitul lunii august-începutul lunii septembrie 1951, în regiunea Munților Argeș și a Munților Făgăraș, „grupul de diversiune «Mandea»”. Misiunea sa consta în lichidarea grupului condus de frații Arnăuțoiu, care acționa pe versantul sudic al Munților Făgăraș. Prin intermediul lui Ioan Pop zis Jean, din comuna Lisa, raionul Făgăraș, grupul de diversiune al Securității a

¹⁴⁸ *Ibidem*. Ion Gavrilă și-a scris în 1951 testamentul politic, în care își justifica lupta contra comuniștilor și a rușilor, și l-a lăsat spre păstrare lui Dumitru Comșa (Dumitru Comșa, *Omission de denunț*, în „22”, nr. 25, 28 iunie-4 iulie 1991, p. 9).

¹⁴⁹ Constantin Comșa, *op. cit.*, p. 9.

¹⁵⁰ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 251, 279.

¹⁵¹ *Ibidem*, f. 279; vezi și f. 251-252.

¹⁵² *Ibidem*, f. 284.

¹⁵³ *Ibidem*, f. 251, 267, 294.

¹⁵⁴ *Ibidem*, f. 251.

¹⁵⁵ *Ibidem*, f. 251, 294-295.

făcut legătura cu cinci partizani din grupul Gavrilă. Între aceștia se afla și Andrei Hașu. Într-un document al Securității se nota că grupul „Mandea” a dovedit „lipsă de tact”, iar în urma „trădării” unui membru al acestuia, fost legionar și cunoscut cu Andrei Hașu din închisoare, a fost dezarmat. Trei dintre membrii grupului „Mandea” au fost împușcați de partizani la 14 septembrie 1951 pe Valea Zârnei. Ulterior, Ioan Pop zis Jean a dispărut de la domiciliu și s-a alăturat grupului Gavrilă, ceea ce ridica numărul membrilor acestuia la 13¹⁵⁶.

Povestea este mai complicată – și mai interesantă – decât lasă a se vedea documentele oficiale. Mărturiile își arată utilitatea și de această dată. Agenții Securității încercaseră să-i imite pe partizani, fiind îmbrăcați cu haine țărănești uzate, încălțați cu opinci rupte, având bărbi și plete, purtând arme ruginite. Ei se reclamau drept resturi ale unui grup de partizani din Vrancea, lichidat anterior de Securitate. Partizanii făgărășeni nici nu bănuiau ce pericol îi pândea. Șansa lor a fost că din grupul care avea misiunea să-i prindă făcea parte Vasile Motrescu, „un tânăr brunet, înalt, îmbrăcat în haine bucovinene” naționale (descriș și ca „înalt și frumos ca un brad, inteligent”), partizan din Bucovina care se predase în vara anului 1951 și pe care Securitatea încercase să-l folosească în acțiunea de anihilare a luptătorilor anticomuniști din Făgăraș. Motrescu le-a destăinuit planul bine ticluit al Securității, salvându-le astfel viața. Asupra securiștilor s-au găsit somnifere, morfină și sfoară. Făgărășenii au instituit un tribunal ad-hoc, i-au condamnat la moarte și i-au împușcat pe cei trei agenți ai Securității (Ioan Vrabie, Nicolae Anghel sau Anghel Chioru (Mandea) și Ioan Boian zis Moisescu). Se pare că cineva din grupul de partizani s-ar fi pronunțat pentru împușcarea lui și pe Motrescu, dar un altul s-a opus, invocând motivul, adevărat, că bucovineanul le salvase viața¹⁵⁷.

¹⁵⁶ *Ibidem*, f. 252-253. Ioan Pop zis Jean a fost înștiințat de Gheorghe Hașu în septembrie 1951 că legăturile sale erau cunoscute de Securitate. Pentru a scăpa de arestare, Pop s-a alăturat celorlalți partizani, primind o armă cu lunetă și un pistol (Bande, bandiți și eroi..., p. 208, doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 281, nota 435, sentința nr. 1369/1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj).

¹⁵⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Idem, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 200-213; Idem, *Cum a acționat Securitatea în intenția lichidării grupurilor de rezistență*, în *Analele Sighet*, vol. 2, 1995, p. 340; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmăției, în *Școala Memoriei 2003...*, p. 108; Adrian Brișcă (ed.), *O zi din viața unui partizan. Documente privind viața cotidiană a partizanilor anticomuniști din Bucovina: 1944-1958*, III, în *Arhivele totalitarismului*, nr. 4/1994, p. 101 (interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, Brașov, 5 octombrie 1991, și interviu cu Gavril Vatamaniuc, București, 23 iunie 1991, după relatările lui Vasile Motrescu din 1954); mărturia lui Gavril Vatamaniuc, în Cristina Hurdubaia, *Singurul supraviețuitor: mit în manualul de istorie*, în „Jurnalul național”, nr. 3341, 10 mai 2004, p. 15; mărturia lui Gheorghe Motrescu, Vicovu de Jos, 31 august 1994, 15 august 1995 (Mulțumim domnului Cornel Nicoară, din Iași, pentru aceste materiale.); „Bande, bandiți și eroi”..., p. 347 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 89-96). Cei trei agenți (în documente apar ca „informatori” sau „colaboratori”) ai Securității împușcați de partizanii făgărășeni la 14 septembrie 1951, în Valea Zârnei, aveau biografii obișnuite: Ioan Vrabie, născut la 25 septembrie 1922 în comuna Stâncășeni, județul Tutova, muncitor agricol, cu domiciliul în Bârlad, căsătorit, având un copil; Nicolae Anghel sau Anghel Chioru (Mandea), născut la 7 ianuarie 1922, în comuna Negrileşti, județul Putna, student, fost căpitan de artilerie, cu domiciliul în Focșani, necăsătorit; Ioan Boian zis Moisescu, născut la 2 februarie 1914, în comuna Onor, raionul Deta, regiunea Timișoara,

Cadavrele celor trei agenți ai Securității au fost găsite într-o prăpastie pe valea pârâului Zârna, acoperite superficial cu pământ și crengi de copac. Datorită faptului că terenul era accidentat, nepermițând transportarea cadavrelor, securiștii au dispus reînhumarea lor în locul unde fuseseră găsite¹⁵⁸. Astfel s-a încheiat una dintre operațiunile de infiltrare, prin care Securitatea încercase lichidarea grupului Gavrilă.

Anihilarea grupului Manda a determinat Regionala de Securitate Sibiu să-și intensifice activitatea contra partizanilor odată cu constituirea unui „grup operativ”¹⁵⁹. În baza unei directive a Direcției Generale a Securității, din 5 octombrie 1951, un alt „grup operativ” s-a format la Regionala de Securitate Stalin, în care au intrat cinci ofițeri de Securitate, sub comanda căpitanului Ioan Cânu. Acesta avea ca misiune ducerea acțiunii informative și operative până la anihilarea totală a formațiunii lui Ion Gavrilă. Direcția Generală a Miliției delegase pe lângă Regionala de Miliție Stalin, ca instructor în „problema bande”, un locotenent a cărui sarcină era coordonarea activității Miliției în această chestiune, ținând o strânsă legătură cu grupul operativ al Securității¹⁶⁰. Până la sfârșitul anului 1951 nu a fost prins niciun partizan, dar au fost identificați și arestați numeroși susținători¹⁶¹.

Partizanii au fost susținuți nu doar de familiile lor, ci și de oameni care teoretic ar fi trebuit să le fie adversari. Spre exemplu, la Crăciunul anului 1951, după ce mai multe zile stătuseră în zăpadă, ei au fost adăpostiți de un bătrân pe nume Puia, din Șoarș-Făgăraș, care era membru PMR¹⁶².

Orice ajutor acordat partizanilor și aflat de Securitate era aspru pedepsit. Bunăoară, în iarna anului 1951 partizanii s-au întâlnit întâmplător cu Ioan și Dumitru Comșa, din comuna Cinc-Făgăraș. Cel dintâi le-a dat partizanilor căciula de pe cap, iar cel de-al doilea doar a vorbit cu ei. Ioan Comșa s-a ales cu 15 ani de închisoare, iar Dumitru Comșa cu 10 ani de închisoare¹⁶³.

7. Grupul în 1952: primul loc în topul Securității

Securitatea avea să noteze în documentele sale că până în anul 1952 „Grupul 52 de eliberare națională” „a avut un caracter pur legionar”, fiind implicat în

fără profesie, inapt pentru serviciul militar, căsătorit, cu doi copii, domiciliat în București (Adrian Brișcă (ed.), *Rezistența armată din Bucovina*, vol. II, *1 octombrie 1950-10 iunie 1952*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000, p. 89, doc. de la ASRI, fond „P”, dos. 4314, vol. 1, f. 278; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 405, 431-432, 540, 542, 549, 551, doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-22, 190-192, 273).

¹⁵⁸ Adrian Brișcă (ed.), *op. cit.*, vol. II, p. 89 (doc. de la ASRI, fond „P”, dos. 4314, vol. 1, f. 278).

¹⁵⁹ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 252; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 168 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

¹⁶⁰ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 168 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

¹⁶¹ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 252.

¹⁶² Ion Gavrilă-Ogoranu, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2; Idem, *A avea capul pe umeri...*, p. 11; Idem, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 240-241.

¹⁶³ Idem, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2.

constituirea de organizații subversive legionare, în special în rândurile tineretului studios, și în pregătirea și difuzarea de manifeste cu conținut legionar. Datorită intensificării acțiunilor informative și operative (inclusiv cu trupe de Securitate) contra rezistenței, grupul Gavrilă s-a radicalizat, făcându-și simțită prezența inclusiv prin atacuri asupra obiectivelor economice (gospodării agricole de stat, stâne cooperatiste, cabane turistice etc.)¹⁶⁴.

Grupul Gavrilă era trecut în februarie 1952 pe primul loc între formațiunile înarmate anticomuniste din munții României, care se remarcaseră prin „activitatea desfășurată, agresivitatea lor și numărul elementelor componente”. Nu întâmplător, în regiunea în care activa, Sibiu, se desfășuraseră unele dintre principalele acțiuni ale Securității¹⁶⁵. În acel moment numărul membrilor grupului crescuse la 12: Ion Gavrilă, Gheorghe Șovăială, Ioan Chiujdea, Ioan Novac, Petru Novac, Gelu Novac, Andrei Hașu, Laurian Hașu, Gheorghe Hașu, Victor Metea, Remus Sofonea și Ion Ilioiu¹⁶⁶.

Dintre cei amintiți mai sus, Petru Novac a fost arestat la 15 februarie 1952¹⁶⁷. În urma cercetării acestuia s-a aflat de existența unor persoane de sprijin al grupului, dar nimic despre partizanii propriu-ziși, captivul motivând că se despărțise de ei în noiembrie 1951. El a destăinuit că un adăpost al grupului era construit pe Muntele Trăznita. Întrucât nu se cunoștea cu exactitate unde se afla bordeiul, iar condițiile meteorologice nu erau favorabile, în munți zăpada fiind mare, ceea ce ar fi îngreunat scotocirea, nu s-a luat nicio măsură în acest sens¹⁶⁸.

Andrei Hașu zis Baci se ascundea în februarie 1952, la un locuitor din Voivodenii Mici. Securitatea l-a surprins pe Hașu în adăpostul său la 23 februarie 1952 și l-a împușcat mortal în timp ce încerca să fugă¹⁶⁹. Cadavrul său a fost dus în fața primăriei din sat, unde au fost chemați toți locuitorii să-l vadă¹⁷⁰.

Din toamna anului 1951 și până în vara anului 1952 partizanii nu au mai coborât în sate și nici nu au mai luat legătura cu vechile lor persoane de sprijin, rude și cunoștințe. Grupul Gavrilă nici măcar nu a mai fost semnalat o perioadă de timp, mai ales în contextul unor acțiuni întreprinse temporar de trupele de Securitate¹⁷¹. Imediat după retragerea acestora, partizanii au început să-și facă apariția pe la stâne pentru a ridica alimente. Spre exemplu, în 24 iulie 1952, șase partizani înarmați cu pistoale automate au luat de la stâna de pe Muntele Groapei o cantitate importantă de alimente¹⁷². Partizanii strângeau provizii care să le permită supraviețuirea peste iarnă.

¹⁶⁴ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 208 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

¹⁶⁵ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 243.

¹⁶⁶ *Ibidem*, f. 251.

¹⁶⁷ *Ibidem*.

¹⁶⁸ *Ibidem*, f. 252-253.

¹⁶⁹ *Ibidem*, f. 9; *Bande, bandiți și eroi*..., p. 207 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 36-383); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), „Brazii se frâng...”, vol. IV, p. 88-89 (doc. de la ACNSAS, dos. 770, vol. 40, f. 427); Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

¹⁷⁰ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 89.

¹⁷¹ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 127, 130, 228.

¹⁷² *Ibidem*, f. 228.

Pentru brânza pe care o luau de la ciobani, luptătorii anticomuniști eliberau bonuri în care erau trecute cantităților preluate, scopul fiind evitarea escrocheriilor. Bonurile erau semnate „Rezistența Națională” sau „Vulturii Carpaților”¹⁷³.

În 1952, grupul Gavrilă era urmărit de către Regionala de Securitate Stalin cu o „largă rețea informativă de suprafață în sate și în munte, care semnalează orice apariție a bandiților”. Totuși, informațiile aveau caracterul unor semnalări ocazionale, neputând duce la o acțiune sigură de capturare a partizanilor¹⁷⁴. Se stabilise că grupul se afla integral în munte, acționând într-un perimetru de aproximativ 40 de km, centrul fiind în Muntele Trăznita, unde își construise un adăpost și își depozitase cazarmamentul (pături, saltele și cearceafuri) și diferite obiecte de uz casnic, obținute în toamna-iarna anului 1951¹⁷⁵. Regionala de Securitate Stalin a reușit să realizeze două pătrunderi informative „de calitate”, una pe lângă mama lui Ion Gavrilă, iar cealaltă pe lângă o gazdă principală a partizanilor. Acestea erau însă de perspectivă, fiind funcționale doar în cazul în care luptătorii anticomuniști ar fi coborât în sate¹⁷⁶.

Pentru a nu se da partizanilor posibilitatea de a se aproviziona pentru iarnă, Securitatea considera necesar ca între jumătatea lunii august și jumătatea lunii septembrie 1952 – când începeau să se retragă stânele din munte, iar o parte din exploatarea forestieră își încetau activitatea –, trupele să întreprindă fie o acțiune de scotocire de amplasare, fie să procedeze ca unitățile din regiunea Pitești, adică să împânzească terenul cu posturi de pândă, capcane și supravegherea terenului. Altfel, după intervalul amintit, posibilitățile Securității de informare în munte se reduceau sensibil, fiind foarte greu de determinat locul în care se aflau partizanii¹⁷⁷.

7.1. Acțiunea de la cabana Bâlea Cascadă

În ziua de 17 august 1952, orele 17,00, șase partizani – Ion Gavrilă, Victor Metea, Gelu Novac, Ioan Novac, Remus Sofonea și Ion Ilioiu – au oprit mai multe grupuri de excursioniști care se întorceau de la cabana Bâlea Cascadă. Reținerile s-au produs la circa 1,5 km de cabană, la locul numit Banci, unde erau postați unul-doi partizani. Pe măsură ce apăreau grupurile de turiști, aceștia erau invitați să coboare într-un loc mai ferit. În cele din urmă s-au adunat aproximativ 35 de excursioniști. Au avut loc percheziții și legitimări. Apoi toți au fost încolonați și puși să meargă spre cabană, escortați de partizani. Ajunși la 300-400 de metri de obiectiv, grupul de turiști a fost oprit pe loc, iar trei-patru luptători anticomuniști au plecat la cabană, unde au deschis foc de armă automată pentru intimidare și „au invitat pe toată lumea”

¹⁷³ Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6.

¹⁷⁴ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 228-229.

¹⁷⁵ *Ibidem*, f. 229. Ulterior a și fost descoperit în Muntele Trăznita un bordei bine amenajat al partizanilor, cu o capacitate de 10-12 locuri, nefolosit însă în acel moment. Securității l-au lăsat neatins, așteptând momentul când partizanii aveau să revină pentru a-l utiliza peste iarnă (*Ibidem*).

¹⁷⁶ *Ibidem*.

¹⁷⁷ *Ibidem*.

să coboare în curte. După ce s-au convins că în cabană nu a mai rămas nimeni, au împărțit pe cei reținuți – 64 de turiști în total – în două grupuri, unul format din femei, iar celălalt din bărbați, toți fiind ținuți cu mâinile ridicate, percheziționați și legitimați. Femeilor li s-a permis în cele din urmă să lase mâinile în jos. S-a trecut apoi la percheziționarea bagajelor aflate în cabană, fiind chemați câte trei excursioniști, pentru a fi de față când se făcea această operațiune cu lucrurile lor. Partizanii au luat de la turiști – atât de la cei întorși de pe traseu, cât și de la cei aflați în cabană – bocanci, lenjerie de corp, haine impermeabile și bani. De asemenea, de la administrația cabanei au ridicat doi saci de orez, doi saci de zahăr, patru lăzi cu marmeladă, șapte pâini, două oale, trusa cu medicamente și suma de 5.500 de lei, pentru care au lăsat un bon, semnat de trei turiști. Luptătorii au rupt lozincile comuniste de pe pereți și tablourile cu liderii staliști de la Moscova și București, care se aflau în clădire, iar în loc au pus un manifest al regelui Mihai¹⁷⁸. Liderul grupului, Ion Gavrilă, a ținut un discurs care se pare că i-a emoționat pe excursioniști: „Spuneți, vă rog, oamenilor din țară că mai există un colț din regatul României care nu și-a plecat capul înaintea comuniștilor. Și-atâta timp cât ne vor sta capetele pe umeri, acest colț de țară va fi liber. Spuneți-le să-și păstreze încrederea că într-o zi toată România va fi liberă. Rugați-vă să vă ajute și să ne ajute Dumnezeu.”¹⁷⁹ Turiștilor li s-a cerut să comunice șefilor Securității să nu mai trimită soldați în munte, ci să vină ei, deoarece militarii nu vor deschide focul asupra partizanilor. De asemenea, luptătorii anticomuniști au tras în steaua comunistă de pe cabană. Lucrurile luate de partizani au fost încărcate pe trei măgari ai unor localnici care veniseră cu bagajele turiștilor, spunându-li-se acestora că își vor găsi animalele în vale, ceea ce s-a și întâmplat ulterior. Înainte de plecare, luptătorii i-au pus pe turiști să strige „lozinci regaliste” („Trăiască Regele!” și „Trăiască România liberă!”) și i-au prevenit să nu coboare decât a treia zi dimineață¹⁸⁰.

Un martor ocular avea să relateze peste trei decenii că partizanii i-ar fi pus pe membrii PMR sau UTM să-și mănânce carnetele de partid, acestea fiind singurele represalii. Simptomatic pentru caracterul oamenilor, unul dintre cei mai zeloși demascatori ai celor înscriși în partidul care guverna România momentului s-a

¹⁷⁸ *Ibidem*, f. 127-128, 171-173; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44), 281, nota 435 (sentința nr. 1369/1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj); Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 302-305; *Ibidem*, vol. IV, p. 97-99 (doc. de la ACNSAS, dos. 770, vol. 2, f. 347; vol. 27, f. 64; vol. 51, f. 336; vol. 63; vol. 81, f. 236). Vezi și Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; Iuliu Crăcană, *Grupul Gavrilă*, în „Magazin istoric”, nr. 5, mai 2002, p. 15.

¹⁷⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 304. Vezi și Idem, „A avea capul pe umeri...”, p. 11; Idem, *relatare la Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6.

¹⁸⁰ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 127-128, 171-173; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44), 281, nota 435 (sentința nr. 1369/1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj); Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. I, p. 302-305; *Ibidem*, vol. IV, p. 97-99 (doc. de la ACNSAS, dos. 770, vol. 2, f. 347; vol. 27, f. 64; vol. 51, f. 336; vol. 63; vol. 81, f. 236). Vezi și Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; Iuliu Crăcană, *op. cit.*, p. 15.

dovedit un mic activist comunist aflat atunci la cabană. Însă nici el nu a scăpat până nu și-a înghițit carnetul roșu¹⁸¹.

Securitatea a aflat în urma declarațiilor luate unora dintre turiștii prezenți la episodul de la cabană că partizanii „se aflau într-o stare de mizerie, murdari și rupți”. Concluzia era că ei nu mai beneficiau de sprijinul anumitor localnici, așa cum se întâmplase în trecut. Însuși liderul grupului, Ion Gavrilă, a cerut scuze excursioniștilor în numele partizanilor că „sunt forțați să facă tâlhării întrucât nu mai primesc niciun ajutor de nicăieri, sunt dezbrăcați și duc lipsă de alimente”. A precizat că făceau acest lucru întâia oară, dar aveau să-l mai repete în viitor, în caz contrar „vor crăpa de foame și frig”. Gavrilă a mai spus turiștilor că partizanii erau mulți, dar un alt membru al grupului făcea semne că aserțiunea nu era adevărată, în realitate fiind puțini. Securitatea se grăbea să interpreteze aceste gesturi ca dovadă a existenței unor divergențe între luptătorii făgărășeni¹⁸².

În realitate, acțiunea de la Bâlea Cascadă a fost pusă la punct de partizani pentru a-i deruta pe securiști, a le da impresia că toți cei 11 membri ai grupului erau împreună. Scopul era ca Securitatea să-și retragă efectivele din zona Valea Pojortei-Moldoveanu, unde se aflau încercuți ceilalți membri ai grupului. Stratagema a reușit¹⁸³, mai ales că în aceeași zi de 17 august 1952 grupul Arnăuțoiu a atacat – simplă coincidență – cabanele Padina 1 și Padina 2, în aceleași condiții ca și grupul Gavrilă¹⁸⁴.

Știm despre acțiunile partizanilor din Munții Făgăraș, în special despre cea de la cabana Bâlea Cascadă, s-au răspândit cu repeziciune nu doar în regiune¹⁸⁵, ele ajungând și în capitala țării. Unul dintre autorii de jurnale din perioada anilor '50, criticul literar Pericle Martinescu, avea să scrie despre atacul dat de partizani la cabana Podragu (de fapt Padina 1 și Padina 2), de către grupul Arnăuțoiu, dar și la Bâlea-Cascadă, unde a acționat grupul condus de Ion Gavrilă. Descrierea acțiunii de la cabana Bâlea-Cascadă este destul de apropiată de cea din relatările partizanilor și din documentele Securității, iar autorul nu își ascundea simpatia față de cei care îndrăzneau să se opună regimului într-un mod atât de puțin răspândit: „După unii, un grup de vreo 30 de excursioniști s-a întâlnit cu șase partizani, «toți bărbați foarte frumoși», «cu bărbi mari, cu centuri», care i-au somat să se oprească.

¹⁸¹ Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279, nota 428 (mărturia lui Mircea Gherman din Brașov, făcută în fața lui Marius Oprea în 1982). Ion Gavrilă-Ogoranu avea să nege că partizanii i-au silit vreodată pe turiștii întâlniți să-și mănânce carnetele de membri PMR (Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. II, p. 185)

¹⁸² ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 173.

¹⁸³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. I, p. 302-205; *Ibidem*, vol. IV, p. 99-100. Unul din membrii grupului avea să susțină că, totuși, deoarece pe lângă făină de porumb și brânză aveau nevoie și de alte alimente (untură, slănină ș.a.m.d.), precum și de medicamente, haine, bocanci etc., de care nu-și puteau face rost de la stâne, luptătorii anticomuniști s-au gândit să-și procure aceste bunuri de la cabana Bâlea (Ion Ilieșiu, *op. cit.*, p. 6).

¹⁸⁴ Pentru atacul grupului Arnăuțoiu la cabanele Padina 1 și Padina 2, din Munții Bucegi, vezi ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 176-178, 135; *Ibidem*, dos. 9585, f. 9; *Ibidem*, dos. 10764, f. 3.

¹⁸⁵ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

După ce le-au ținut un discurs «care îți mergea direct la inimă», însuflețit de un cald patriotism, partizanii le-au spus să depună «de bunăvoie» alimentele, îmbrăcămintea și încălțăminte, de care au nevoie luptătorii pentru eliberarea patriei. S-a făcut un morman de bagaje, au apărut doi măgari pe spinarea cărora a fost încărcat totul și incidentul s-a încheiat cu bine.¹⁸⁶ În București circulau și alte variante despre rechizițiile operate de partizani la cabana Bâlea Cascadă, chiar dacă nu se bazau pe fapte reale. De altfel, chiar Pericle Martinescu era de părere că relatările excursioniștilor despre partizani cuprindeau „multă fantezie”. Se zvonea că, după întoarcerea acasă, unii dintre turiștii bucureșteni fuseseră chemați la Securitate și interogați cu privire la modul în care se comportaseră ei și tovarășii lor în munți, în același timp punându-li-se în față și fotografii pentru a spune dacă recunoșteau vreun partizan¹⁸⁷. În aceeași vară mai circulară și istorioare privind lipsa de zel a soldaților din trupele de Securitate aflate în urmărirea partizanilor făgărășeni. Militarii preferau să stea în cabane decât să se aventureze în zonele din jur, unde ar fi putut sfârși prost în confruntarea cu partizanii¹⁸⁸.

7.2. Alte acțiuni de urmărire inițiate de Securitate

Imediat ce a aflat de întâmplarea de la cabana Bâlea Cascadă, Securitatea, în colaborare cu trupele operative, a întocmit un plan de acțiune pentru urmărirea partizanilor¹⁸⁹. De altfel, luptătorii anticomuniști nu s-au limitat doar la acțiunea de la Bâlea, ci au dat și alte atacuri care au iritat și mai mult poliția politică. În cea de-a doua jumătate a lunii august 1952, Securitatea a descoperit mai multe bordeie ale partizanilor¹⁹⁰.

În noaptea de 1/2 septembrie 1952 patru dintre partizani au atacat cabana de la Plaiul Foi, în Munții Piatra Craiului, unde se găsea un post de aprovizionare al trupelor de Securitate aflate în plină acțiune de scotocire. A avut loc un schimb de focuri între luptătorii anticomuniști și ostașii aflați în pază, după care cei dintâi au dispărut¹⁹¹. Un

¹⁸⁶ Pericle Martinescu, *7 ani cât 70. Pagini de jurnal (1948-1954)*, București, Edit. Vitruviu, 1997, p. 327.

¹⁸⁷ *Ibidem*, p. 328.

¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 328-329.

¹⁸⁹ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 128, 173.

¹⁹⁰ La 29 august 1952 partizanii au apărut la stâna de pe vârful Muntelui Trăznita, de unde au luat diverse bunuri (trei porci, două oi și o anumită cantitate de brânză), care au fost transportate cu ajutorul măgarilor luați de la stână, direcția fiind spre Valea Sâmbetei (*Ibidem*, f. 128, 173-174). Aflată în urmărirea partizanilor, compania de Securitate Turnu Măgurele a descoperit în aceeași zi, pe Valea Sâmbetei, un bordei al acestora, în care s-au găsit inscripționate numele unor locuitori din localitatea Sâmbăta de Sus (*Ibidem*, f. 128, 174). La 1 septembrie 1952 au fost descoperite în Valea lui Mogoș, la un km nord-vest de Stâna Perisc, două bordeie în care s-au găsit numeroase obiecte (*Ibidem*, f. 128-129, 174). Alte două bordeie au fost găsite la 2 septembrie 1952, situate la doar 20 de metri distanță unul de celălalt, la un km nord-vest de stâna Mușeteasca din Valea lui Mogoș. Existau indicii că unul dintre bordeie fusese locuit până de curând (*Ibidem*, f. 128, 174). Însă în acel moment partizanii erau departe.

¹⁹¹ *Ibidem*, f. 129, 174-175.

partizan singuratic a fost descoperit la 2 septembrie 1952 într-o stâncă în apropierea bordeielor găsite pe Valea lui Mogoș. La apropierea echipei de scotocire partizanul a deschis foc, apoi a reușit să se facă nevăzut. În locul în care stătuse a fost găsit un jurnal personal cu însemnări din luna septembrie 1951 până în luna ianuarie 1952¹⁹². Partizanii au atacat în cursul anului 1952 și depozitele de alimente IPEIL (Întreprinderea pentru Exploatarea și Industrializarea Lemnului)¹⁹³.

Au existat tineri ofițeri de Securitate care, în urma confruntărilor cu partizanii făgărășeni, și-au schimbat chiar atitudinea față de regimul comunist, încetând să mai creadă în propaganda cu care fuseseră îndoctriinați în școlile militare. În vara anului 1952, deși „bandiții” din munți erau atât de puțini, ei se dovedeau extrem de bine pregătiți în comparație cu trupele de Securitate: „Lunetistul lor ne stingea țigara cu glonțul și ne găurea gamela când o duceam la gură. Parcă-și bătea joc de noi!”, își amintea după aproape patru decenii unul dintre ofițeri, rănit în una dintre confruntări¹⁹⁴.

Uneori erorile făcute de Securitate dovedeau lipsa unei logici elementare. Spre exemplu, în timpul pregătirii amplelor acțiuni contra partizanilor din august 1952, soldații din trupele de Securitate au fost instruiți să păstreze legătura între ei imitând cântecul cucului. În august a început să se audă „cucul” în munți, deși pasărea își pierde glasul încă din luna iulie. Buni cunoscători ai mediului înconjurător, inclusiv ai comportamentului necuvântătoarelor din zonă, partizanii au sesizat locurile în care se aflau soldații și au putut să-i evite¹⁹⁵.

Securitatea a continuat acțiunile de urmărire, iar la bordeiele descoperite au fost instalate posturi de pândă-capcană. S-au luat și măsuri de valorificare a însemnărilor din jurnalul personal al partizanului identificat la 2 septembrie 1952. În plus, s-a întărit acțiunea informativă în sate și în munți¹⁹⁶. La 5 septembrie 1952 a avut loc o ședință la sediul Direcției Generale a Securității, la care a participat șeful grupului operativ al Regionalei Stalin. Pe baza instrucțiunilor primite cu acel prilej, urmau a se lua măsuri de întărire a pazei la diferite obiective din munți care ar fi fost expuse atacurilor partizanilor făgărășeni. Se viza tăierea oricărei posibilități de aprovizionare a acestora¹⁹⁷. De asemenea, se mai hotărâse crearea unei „echipe înarmate în mod camuflat sub formă de turiști, care să atragă într-o cursă” pe luptătorii anticomuniști¹⁹⁸.

¹⁹² *Ibidem*, f. 175.

¹⁹³ *Ibidem*, f. 127.

¹⁹⁴ Viorel Ilișoi, *Am fost securist, nu le-aș mai auzi numele!*, mărturia lui Ilie Podoleanu, fost locotenent de Securitate, în „Timpul”, nr. 15, 11-17 august 1991, p. 4.

¹⁹⁵ Liviu Tudoraș, *Umor din spațiul concentraționar românesc*, în „Memoria”, nr. 38, 1/2002, p. 112.

¹⁹⁶ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 175-176.

¹⁹⁷ *Ibidem*, f. 129, 176.

¹⁹⁸ *Ibidem*, f. 176.

Acțiunile duse de Securitate în septembrie 1952 au avut drept rezultat găsirea altor bordeie ale partizanilor, care se adăugau celor descoperite în luna precedentă¹⁹⁹.

De asemenea, intensificarea activității informative a Securității a dat unele rezultate, fiind identificate mai multe persoane de sprijin pe care le avuseseră partizanii până în toamna anului 1951. Din rândul acestor foști susținători s-au făcut unele recrutări „de calitate”, întărindu-se astfel rețeaua informativă²⁰⁰.

Însă și partizanii au câștigat noi susținători. La scurt timp după acțiunea de la cabana Bâlea, Remus Sofonea și Ion Ilieș i-au solicitat sprijinul lui Olimpiu Borzea din satul Viștea de Sus, cu ajutorul cumnatului acestuia. S-a stabilit un sistem de comunicare prin intermediul biletelor. Acestea erau puse în cutii de conserve în diferite puncte, fie pe drumul satului Viștea de Sus, fie pe cel al Drăgușului, la Viștișoara sau pe șoseaua națională, între Viștea de Sus și Olteț. Informațiile vizau mișcările trupelor de securitate și miliție. Cât privește proviziile, acestea erau duse la Viștișoara, de unde erau ridicate de partizani²⁰¹. Olimpiu Borzea a construit o rețea de sprijin în Viștea, în care au intrat alți prieteni de-ai săi: Remus Budac, dr. Lucian Stanciu, Gh. Borzea (vărul inițiatorului), Vasile Cârje, învățătorul Geamănu, preotul Cornel Dascălu etc.²⁰². În iunie 1953 avea să fie cooptat în rețea și profesorul Ioan Grovu (fost coleg de liceu cu Ion Gavrilă), care era un mai vechi susținător al celor din munți²⁰³, iar apoi și prietenul acestuia, Nicolae Burlacu (originar din Florești-Bacău), medic în Făgăraș²⁰⁴.

¹⁹⁹ La 13 septembrie 1952 a fost descoperit un bordei în punctul Stâna din Târla, din muntele Pojorta (sau pe Valea Pojortei), construit sub o stâncă și acoperit cu grinzi de lemn și scândură, în care se aflau diferite alimente, îmbrăcăminte, armament (2 pistoale mitralieră și 2 carabine ungurești) și muniții. Securitatea a instalat un post capcană la acest bordei, dar partizanii au reușit să scape în urma unui schimb de focuri (*Ibidem*, f. 57, 129; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 280, doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44). Mai mulți partizani și-au făcut apariția în noaptea de 18 septembrie 1952 la unul din bordeiele identificate anterior de Securitate unde aceasta instalase un post de pândă. Asupra partizanilor s-a deschis focul, dar fără efecte (ASRI, fond „D”, dos. 2168, dos. 2168, f. 129). Un bordei a fost descoperit de Securitate la 26 septembrie 1952 în punctul Comanda Lisa, pe Valea Pojortei, unde s-au găsit importante cantități de îmbrăcăminte și încălțăminte (*Ibidem*, f. 57, 130; Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 280, doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44). Alte cinci bordeie goale aveau să fie descoperite de trupele operative în următoarele luni (Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 280, doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44).

²⁰⁰ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 130.

²⁰¹ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; mărturia lui Olimpiu Borzea în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 16-17; *Cu unanimitate de voturi. Sentințe politice adunate și comentate* de Marius Lupu, Cornel Nicoară și Gheorghe Onișoru, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 259-260.

²⁰² Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; mărturia lui Olimpiu Borzea în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 17-18; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 164-166; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁰³ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; mărturia lui Olimpiu Borzea în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 18; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁰⁴ Nicolae Burlacu, *Martirii Făgărașului*, în Liviu Vălenaș (ed.), *Memorialul stalinismului. România între anii 1949-1965*, București, Edit. Saeculum I.O., 2003, p. 240-241; ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69-70.

Șapte partizani înarmați din grupul Gavrilă au apărut în 20 octombrie 1952 la secția de sărături a gospodăriei agricole de stat Veseud, raionul Agnita, de unde au luat mai multe obiecte (pături, cearceafuri, bidoane etc.) și doi porci care au fost tăiați, curățați și desfăcuți în bucăți. Acțiunea a durat circa trei ore, în tot acest timp muncitorii fiind adunați într-un dormitor. Întrucât cei mai mulți dintre ei erau de origine germană, au fost puși de unul dintre luptătorii anticomuniști să cânte imnurile („fasciste”) *In der Heimat și Deutschland über alles*. Pentru obiectele luate, la cererea unei bucătărese, partizanii au lăsat un bon semnat „Rezistența Națională grupul 72”. Bunurile luate au fost încărcat în două căruțe ale gospodăriei, găsite a doua zi. Se credea că rebelii se îndreptaseră spre comuna Merghindeal, raionul Agnita²⁰⁵. Din declarațiile muncitorilor a reieșit că partizanii erau „flămânzi, murdari, aveau haine uzate și erau încălțați cu bocanci tip turist”. Armamentul lor consta în pistoale automate PPS și pistoale de buzunar²⁰⁶.

De la data atacului și până la 27 noiembrie 1952, grupul Gavrilă nu a mai fost semnalat, iar Securitatea nu a mai aflat nimic despre acesta nici măcar pe cale informativă. De aceea poliției politice nu-i rămânea decât să presupună ce intenționau să facă partizanii. Se bănuia că: a) grupul fusese forțat să se retragă din Munții Făgăraș și să renunțe la alimentele procurate și depozitate acolo, schimbându-și zona de activitate prin trecerea în raionul Agnita. Retragera putea fi temporară, iar partizanii să revină în munți după plecarea trupelor de Securitate; b) era posibil ca grupul să se fi retras definitiv în raionul Agnita și să se fi stabilit în pădurile din acea zonă, deși exista un impediment: lipseau persoanele de sprijin, ceea ce făcea probabilă efectuarea de noi lovituri în vederea aprovizionării; c) întrucât în iarna anului 1951/1952 o parte dintre membrii grupului se adăpostiseră pe teritoriul raionului Rupea, se deducea că lovitura din raionul Agnita fusese dată în trecere spre raionul vecin. În raionul Rupea partizanii aveau o serie de gazde necunoscute de Securitate, iar deținerea unei sume importante de bani luate de la excursioniștii din munți și de la administrația cabanei Bâlea Cascadă crea condiții de aprovizionare prin persoanele de sprijin²⁰⁷. Erau, desigur, destul de multe ipoteze pentru o poliție politică ce emitea pretenția că deținea controlul deplin al teritoriului și al populației. Totuși, pornindu-se de la cele amintite, s-au luat diferite măsuri: a) tăierea posibilității de retragere din nou în munți, în acest scop instalându-se posturi de pândă la punctele obligatorii de trecere peste râul Olt; b) asigurarea prin pază a diferitelor obiective din raionul Agnita susceptibile a fi atacate de partizani; c) în paralel cu acțiunea informativă în raionul Făgăraș, s-a

²⁰⁵ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 130-131. Vezi și *Bande, bandiți și eroi...*, p. 211 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 105 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 28, f. 52).

²⁰⁶ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 131.

²⁰⁷ *Ibidem*, f. 132-133.

intensificat strângerea de informații și în raioanele Agnita și Rupea, creându-se în acest scop încă două grupuri informativ-operative²⁰⁸.

În decembrie 1952, Securitatea avea informații că grupul Gavrilă acționa pe raza raioanelor Făgăraș, Sibiu, Agnita și Rupea, toate în regiunea Stalin²⁰⁹. Se considera că principala zonă de activitate a grupului se afla în partea de sud a raionului Făgăraș, cuprinzând toată regiunea montană și localitățile de la poalele munților, situate în nord până la râul Olt, în vest până în comunele Cârța și Cârțișoara, iar în est până în comunele Șinca Nouă, Grid și Perșani²¹⁰.

Poliția politică analizase cu atenție caracterul, activitatea și componența formațiunii conduse de Ion Gavrilă și constatase că aceasta era compusă „numai din elemente intelectuale, cu o bogată activitate legionară în trecut, parte din membrii ei au deținut chiar funcții de conducere în mișcarea legionară”. Pe lângă toate considerentele amintite mai sus și întrucât majoritatea partizanilor erau originari din regiunea Făgărașului, Securitatea aprecia că prezența grupului „provoacă și întreține o stare de spirit nesănătoasă în rândul populației, ceea ce face ca în momentul de față această bandă să fie cea mai importantă de pe teritoriul nostru”²¹¹. Poliția politică avea să noteze la un moment dat (ianuarie 1953) într-una din sintezele sale despre formațiunea condusă de Ion Gavrilă: „este un grup legionar pur și [...] prin compoziția sa este una dintre cele mai periculoase bande pe care le avem astăzi în țară.”²¹² Regionala de Securitate Stalin a întreprins acțiuni de scotocire cu efectivele proprii, dar și cu trupe de Securitate și Miliție, însă operațiunile nu au avut continuitatea și intensitatea cerute de importanța grupului Gavrilă, rezultatele obținute fiind nemulțumitoare²¹³.

La poalele munților Făgăraș, în Sâmbăta de Sus, se afla Mănăstirea Brâncoveanu, care constituia un obiectiv pentru Securitate, dat fiind că în anii 1951-1954 s-au primit semnalări că între partizani și călugări ar fi existat

²⁰⁸ *Ibidem*, f. 133. Unele rezultate au fost obținute totuși în toamna anului 1952. Securitatea regiunii Stalin avea în urmărire în acel moment mai mulți fugari izolați. Unul dintre aceștia era Ioan Căndea, din comuna Sărata, raionul Sibiu, despre care s-a aflat că se ascundea la domiciliul său. A fost într-adevăr surprins acolo, într-un adăpost special amenajat sub grajdul vitelor, și a fost împușcat mortal în timpul acțiunii. De la sora lui Căndea s-a aflat că acesta întreținuse legături directe până în acel moment cu grupul Gavrilă, ceea ce s-a confirmat și din îmbrăcămintea care era pe el și care provenea de la turiștii din Făgăraș. S-a mai aflat că Ioan Căndea avusese legături cu fostul preot greco-catolic Ioan David, din comuna Scorei, raionul Sibiu, împreună cu care întreținuse legături cu grupul lui Ion Gavrilă. Acțiunea informativă a fost intensificată pentru a se pune mâna pe Ioan David, prin care se spera că va putea fi depistat grupul de partizani (*Ibidem*, f. 134).

²⁰⁹ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 165-167 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²¹⁰ *Ibidem*, p. 165-168 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²¹¹ *Ibidem*, p. 168 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²¹² Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 281 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44).

²¹³ *Ibidem*, p. 168 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

legături²¹⁴. Supraviețitorii rezistenței susțin că nu au cerut și nu au primit niciodată sprijin de la mănăstire, din simplul considerent că nu voiau să ofere poliției politice pretexte pentru a lua măsuri împotriva ei sau pentru a o desființa²¹⁵. Cert este că Securitatea l-a recrutat în 1952 pe Serafim Dumitru Popescu, starețul mănăstirii Brâncoveanu, „pe bază de convingere”, întrucât nu exista „material compromițător suficient”. Starețului i s-au arătat „perspectivele pe care le poate avea mănăstirea al cărei conducător este”, după care a semnat angajamentul. Totuși, Securitatea nu avea încredere în noul recrut, de aceea și în jurul său au fost postați informatori, care au transmis că starețul manifesta teamă și devenise mai prudent în discuțiile pe care le purta²¹⁶.

7.3. Analiza și planul Securității din decembrie 1952

Desigur, eșecurile repetate au determinat Direcția a III-a a Ministerului Securității Statului să procedeze, în decembrie 1952, la o analiză amănunțită a modului în care acționase „grupul operativ” constituit încă din octombrie 1951 la Regionala de Securitate Stalin. S-a ajuns la concluzia că deficiențele aveau mai multe cauze: grupul operativ nu acționase în forma inițială; munca de teren era făcută de sectoriștii din raza raionului de Securitate Făgăraș, care aveau de făcut față și atribuțiilor curente; șeful grupului (căpitanul Ioan Cârnu) nu acordase importanța cuvenită activității miliției, motiv pentru care aportul acesteia era foarte slab; posturile de miliție din zona de activitate a partizanilor erau insuficient încadrate cu efective. Slăbiciunile erau demonstrate fie și numai prin faptul că în decembrie 1952 nu se cunoștea nici măcar cu aproximație zona în care se găsea grupul de partizani, dacă era în munte, în sate ori părăsise regiunea²¹⁷.

Pentru remedierea acestor lipsuri, Direcția a III-a a Securității a ordonat: stabilirea pe cale informativă a zonei în care se afla grupul Ion Gavrilă, depozitele de alimente și îmbrăcăminte ale acestuia; identificarea tuturor rudelor și persoanelor de sprijin ale partizanilor și urmărirea lor în vederea depistării grupului; izolarea partizanilor de persoanele de sprijin și de sursele de aprovizionare, dar și crearea anumitor combinații care să permită dirijarea partizanilor spre puncte unde Securitatea era bine poziționată informativ; folosirea informațiilor pentru întreprinderea unor acțiuni de diversiune, pânđe, capcane, patrulare, pânđe mobile, acțiuni de cercetare și scotocire, toate având drept scop

²¹⁴ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 57-58, 184 (doc. de al ACNSAS, dos. 770, vol. 2, f. 240); „*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 210, 217 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 328-337, 366-383). Vezi și *Amintirile mitropolitului Antonie Plămădeală*, convorbiri cu Carmen Dumitriu și Dragoș Șeuleanu, înregistrări realizate la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, ianuarie 1997, București, Edit. Cum, 1999, p. 139-144.

²¹⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 58, 111, 184.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 110-111 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 357).

²¹⁷ „*Bande, bandiți și eroi*”..., p. 168-169 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

fixarea în teren a grupului până ce se pregătea anihilarea sa. Pentru îndeplinirea scopului propus, s-a hotărât reorganizarea grupului operativ de la Făgăraș. În fruntea sa rămânea căpitanul Ioan Cârnu, dar efectivele erau sensibil extinse, fiind cooptați șase securiști și cinci milițieni²¹⁸. Sarcinile acestei structuri constau în: împărțirea în mai multe sectoare a zonei în care activau partizanii; fiecare membru al grupului operativ primea un sector, cu mai multe localități, răspunzând de activitatea informativă „de adâncime”, cea „de suprafață” revenind posturilor de miliție; rețeaua informativă existentă trebuia atent verificată; informatorii „nesinceri și cei fără valoare” urmau a fi abandonați sau înaintați justiției; informatorii păstrați sau cei recrutați trebuiau instruiți pentru a fi eficienți; toți responsabilii de sector urmau a-și întocmi planuri de activitate cu „sarcini concrete”, fiind vizați mai ales partizanii originari din sectorul lor²¹⁹. Grupul operativ urma să studieze materialul informativ, iar pe baza acestuia să organizeze combinații informative care să ducă la distrugerea rezistenței. Pentru a se ajunge la grupul de partizani s-au luat în considerare mai multe variante: caracterul religios al grupului de partizani a determinat studierea posibilităților de infiltrare informativă în rândurile preoților greco-catolici și ortodocși; existența unor informații conform cărora grupul avea nevoie de medicamente și căuta să ia legătura cu personalul medical, având chiar prieteni și colegi între aceștia, a determinat cercetarea medicilor, agenților sanitari, dispensarelor și farmaciilor din zonă etc.; în punctele sanitare aveau să fie recrutați informatori; toate rudele și persoanele de sprijin ale luptătorilor anticomuniști urmau a fi identificate și încadrate informativ; întrucât cei mai mulți dintre partizani erau tineri (20-23 de ani), care părăsiseră școlile recent, s-a dispus cercetarea legăturilor școlare ale acestora, îndeosebi cu foștii colegi și cu profesorii; legăturile partizanilor cu femeile (amante) nu erau nici ele scăpate din vedere; toți cei care avuseseră legături cu grupul de partizani și se aflau arestați urmau a fi reanchetați, urmărindu-se obținerea de informații privitoare la persoanele de sprijin rămase în libertate, locurile de adăpost ale anticomuniștilor, metode diverse întrebuințate de aceștia; un obiectiv important îl constituiau familiile, rudele și cunoștințele celor arestați; „grupul operativ” urma să antreneze în acțiunea de urmărire a partizanilor raioanele de securitate și miliție Făgăraș²²⁰.

Primele combinații pe care grupul operativ urma să le pună în practică vizau „prelucrarea temeinică” și eliberarea unei persoane (al cărei nume nu îl știm, întrucât nu apare în documentul pe care îl folosim aici), care avea să fie dirijată pentru a lua legătura cu susținătorii partizanilor sau chiar cu aceștia. Cea de-a doua combinație viza crearea unei legende pentru trimiterea de la București în comuna Netotu a unei persoane (pe nume Didina), rudă apropiată a unuia dintre principalii

²¹⁸ *Ibidem*, p. 169 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²¹⁹ *Ibidem*, p. 169-170 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²²⁰ *Ibidem*, p. 170-171 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

sprijinitori ai grupului Gavrilă²²¹. Ulterior avea să se constate că unii dintre informatori făceau joc dublu. Spre exemplu, Brețcu și Brețcan figurau ca agenți ai Securității, dar în realitate ei erau susținători importanți ai partizanilor, cărora le furnizau diverse informații. Cu unii dintre informatorii de „calitate” nu s-a stabilit contactul perioade îndelungate (cum era cazul unui anume „Gheorghe”, cu care nu se luase legătura timp de trei luni)²²².

Parte a aceluiași plan de urmărire și anihilare a grupului Gavrilă, foarte multe posturi de miliție din zona principală urmau a-și lărgi efectivele: posturile Berivoiu Mare, Vaida, Recea, Lisa, Drăguș, Șinca Nouă și Șercăița, câte 10 milițieni fiecare; Cârțișoara, 8 milițieni; Voila, Ileni, Hârseni, Viștea de Jos și Șinca Veche, câte 6 milițieni. Pe lângă posturile din zona principală erau înființate mai multe subposturi: Săvăstreni-Săscior, Netotu, Pojorta, Breaza, Sâmbăta de Sus, Viștea de Sus, Voivodeni, Râușor, Sebeș, Ucea de Sus și Arpașu de Sus, fiecare dintre ele cu câte 6 milițieni. De asemenea, pentru a sprijini acțiunea represivă și a-i împiedica pe partizani să plece din zona centrală de acțiune, s-a mai constituit o zonă secundară, cuprinzând 14 posturi, efectivele tuturor mărindu-se până la 5 milițieni: Șercaia, Mândra, Veneția de Jos, Comana de Jos, Crihalma, Ticușul Vechi, Felmer, Șoarș, Rodbav, Cincu, Bruiu, Șomartin, Cârța și Arpașu de Jos. Atribuțiile posturilor de Miliție erau clar stabilite: șefii de posturi și unul sau doi milițieni care absolviseră „școala specială de bande Odobești” aveau să ducă activitatea informativă, putând recruta și ține legătura cu informatorii, conform instrucțiunilor primite de la grupul operativ; urmau a se executa patrule, pânze, capcane, pânze mobile, scopul fiind supravegherea tuturor elementelor de sprijin și rudelor partizanilor, dar și instalarea de pânze de lungă durată în locurile cunoscute de trecere a luptătorilor anticomuniști; supravegherea populației flotante din comune, înregistrându-se persoanele străine; supravegherea târgurilor săptămânale și executarea de razii, atât la târguri, cât și la jocuri și serbări; asigurarea pazei comunelor, unităților cooperatiste, magaziiilor, gospodăriilor agricole de stat sau colective, stânelor colective, exploatărilor IPEIL și a tuturor obiectivelor care prezentau interes pentru aprovizionarea partizanilor, paza urmând a se face cu ajutorul primăriilor, a „pazei obștești” și a diverselor instituții, asigurând instruirea și controlul; la obiectivele amintite urmau a se face pânze²²³.

În zona montană în care activa grupul de partizani existau cinci cabane turistice – Urlea, Sâmbăta, Bâlea Cascadă, Podragu și Negoiu – unde se aflau cantități apreciabile de alimente, pe timpul iernii fiind perioade lungi când nu stăteau acolo decât unul sau doi cabanieri. Urmărind tăierea posibilității de aprovizionare a partizanilor de la aceste cabane, dar și controlarea permanentă și eficientă a regiunii montane în care activau luptătorii anticomuniști, Securitatea a dispus instalarea în

²²¹ *Ibidem*, p. 171 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²²² Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 281 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44).

²²³ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 171-173 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

fiecare cabană a 20 de milițieni din „școala de munte Sighet” sau a 20 de ostași din „trupele de securitate de munte”. Aceste forțe aveau misiunea de a face în timpul zilei recunoașteri și posturi de observație pentru a depista urme, fum și focuri de armă, precum și alte indicii care ar fi permis descoperirea adăpostului în care se găseau partizanii. Noaptea aveau să se execute patrulări și pânze mobile în locurile obligatorii de trecere a luptătorilor anticomuniști. Aceste detașamente aveau să fie dotate cu echipament de munte. Legătura între efectivele de la cabane și grupul operativ urma să se realizeze cu ajutorul aparatelor de radio „G”. „Grupul operativ” avea să dispună și de un „centru de câini”, cu sediul chiar la Făgăraș, compus din 16 câini de cercetare și luptă, precum și 4 câini de urmărire, utilizați unde era nevoie²²⁴.

Pentru realizarea unor acțiuni operative urgente, batalionul de securitate din Orașul Stalin [Brașov] avea să disloce o companie la Făgăraș, la dispoziția grupului operativ. Efectivele de care dispunea grupul operativ – exceptând compania de securitate amintită – constau din 7 securiști de la Regionala de Securitate Stalin, 5 milițieni de la Direcția Generală a Miliției, 60 de milițieni de la „școala de specializare bande Odobești”, 20 de milițieni de la Regionala de Miliție Timișoara, „din efectivele postului Teregova” (unde partizanii bănățeni avuseseră o bază importantă) și 60 de milițieni de la Regionala de Miliție Stalin, în afară de efectivele care existau deja la posturile rurale²²⁵.

Responsabilitatea punerii în aplicare a planului de acțiune contra grupului Ion Gavrilă revenea colonelului de securitate Coloman Ambruș, șeful Regionalei de Securitate Stalin (în 1949 el condusese acțiunea de distrugere a grupurilor de rezistență din Banat), căpitanului de securitate Ioan Crișan și maiorului de miliție Alexandru Ioanid. Planul expus mai sus urma să fie pus în aplicare la ordinul Ministerului Securității Statului²²⁶. De altfel, Ministerul l-a și trimis în teren cu această sarcină pe căpitanul Nicolae Popescu²²⁷.

8. Grupul în 1953: războiul de uzură

Grupul Gavrilă s-a aflat între ianuarie 1953 și mai 1954 în centrul preocupărilor Serviciului 6 al Securității. A fost în toată această perioadă pe primul loc între cele mai importante grupuri de rezistență armată anticomunistă, după el situându-se formațiunile Arsenescu-Arnăuțoiu, Teodor Șuşman, „rămășițele bandei” Pop-Oniga și Remetea²²⁸.

Până în ianuarie 1953 fuseseră arestați 67 de susținători, în majoritate foști legionari²²⁹. Securitatea depistase până în primăvara anului 1953 nu mai puțin de

²²⁴ *Ibidem*, p. 173 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²²⁵ *Ibidem*, p. 173 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²²⁶ *Ibidem*, p. 174 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421).

²²⁷ ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 57.

²²⁸ Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 277, 300 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44).

²²⁹ *Ibidem*, p. 280 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44).

130 de persoane din rețeaua de sprijin a partizanilor, dintre care 70 fuseseră arestate și condamnate. Alte 60 de persoane fuseseră identificate și erau ținute sub supraveghere²³⁰.

Deși în septembrie 1952 fusese creat un „grup operativ” la Făgăraș pentru lupta contra formațiunii lui Ion Gavrilă, Securitatea constata în februarie 1953 că existau numeroase lipsuri. De fapt, nici măcar grupul operativ nu a fost constituit la timp și conform instrucțiunilor, ci rămăsese incomplet, fără o activitate continuă, agentura creată nefiind „de calitate”. Predomina cea de suprafață, numeroși agenți fiind deconspirați sau dubli (dr. Brescan, dr. Munteanu și Ioan Bica, fost notar în comuna Lisa). Agentura utilizată fusese numeroasă, constituită din aproximativ 100 de informatori, dar insuficient instruiți, slab dirijați și cu care nu se putuse ține legătura permanentă. De fapt, doar cu 32 dintre informatori se lua legătura, însă nici măcar cu aceștia în mod regulat²³¹. La 1 martie 1953 existau 249 de informatori, dar în acea lună agentura a fost revizuită. Securitatea a început să lucreze doar cu 198 de informatori, dintre care 32 calificați și 166 necalificați, recrutați din rândurile familiilor celor din munți, rudelor și persoanelor de sprijin. 11 informatori au fost propuși pentru arestare, deoarece făceau joc dublu. În orice caz, exista agentură informativă în 87 de comune din zona de activitate a grupului Gavrilă²³².

În urma analizării situației, securiștii au constatat în mai 1953 că unele combinații informative fuseseră prost gândite. Bunăoară, informatoarea „Dora”, din București, fusese trimisă la rudele sale din zona Făgărașului. Ea nu a aflat decât că grupul Gavrilă exista, rudele privind-o pe bună dreptate cu suspiciune, mai ales că nu se mai vizitaseră de ani de zile. Informatorul „Cornel”, trimis de Patriahie (Biserica Ortodoxă Română) de la „mănăstirea” Plumbuita la mănăstirea Sâmbăta a stat foarte puțin acolo („nici cât să cunoască pe călugări”), dându-i-se o altă misiune. Informatorul „Gică” din comuna Voivodeni, care era căsătorit cu sora unuia dintre partizani (Hașu), fusese recrutat pentru a oferi informații despre „părinții banditului”. În loc să se împrietenească mai mult cu socrii săi, el a început să-și bată soția, rupând astfel orice relații cu cei dintâi²³³. E posibil ca aceasta să fi fost o strategie pentru a scăpa de inconfortabila calitate de informator al poliției politice. Securitatea a încercat în mai 1953 să-l recruteze pe Mihai Pop, fratele lui Ioan Pop zis Jean, cu scopul de a-l captura pe acesta. S-a avut în vedere simularea „fugii” lui Mihai Pop în munți, motiv pentru care au fost arestate mai multe rude

²³⁰ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 129 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 29, f. 333).

²³¹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 185-186 (doc. de la ACNSAS, fond „documentar”, dos. nr. 36, f. 87-90).

²³² Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 129 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 29, f. 333).

²³³ Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 298, nota 484 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10135, f. 38); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 119 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 37, f. 388).

ale sale, cărora li s-au solicitat informații despre el. Însă Mihai Pop a preferat să fie închis decât să-și trădeze fratele²³⁴.

Grupul operativ Făgăraș (format din securiști și milițieni) a fost reorganizat în primăvara anului 1953, numărul membrilor crescând de la 3 la 12²³⁵. Însă existau neînțelegeri între diferitele organisme represive implicate în lupta contra grupului Gavrilă. Spre exemplu, chiar căpitanul de securitate Ioan Cârnu, aflat în fruntea grupului operativ Făgăraș, „și-a creat o aureolă de șef absolut, frânând inițiativa tovarășilor de la Miliție, creând o stare de spirit foarte încordată”. Mai mult chiar, un sublocotenent de miliție îl bătuse pe un sublocotenent de securitate, ambii efectuându-și serviciul în comuna Șoarș²³⁶.

O companie din trupele de securitate a executat o operațiune amplă și de lungă durată (din 26 februarie până în 3 noiembrie 1953) de blocare a căilor de acces din și spre munte în partea de sud a depresiunii Făgărașului, cu scopul de a-i captura pe partizanii care circulau în zonă. Aceștia și-au făcut apariția abia în iulie-august, individual sau câte doi, dar niciunul nu a fost prins. În schimb, în Muntele Trăznita a fost descoperit un adăpost al partizanilor, în care se găseau alimente. În timpul acestor operațiuni, un soldat din trupele de securitate și-a pierdut viața în urma căderii de pe o stâncă²³⁷.

Partizanii au atacat în noaptea de 5/6 august 1953 stănele din Bandea și Nisipuri, de unde au luat provizii²³⁸. Însă cel mai important atac a fost dat de grupul condus de Ion Gavrilă în dimineața zilei de 1 noiembrie 1953 asupra cabanei de pe muntele Negoiu, de unde s-au ridicat alimente (380 de kg) și îmbrăcăminte. În seara zilei următoare, o patrulă de Securitate s-a întâlnit cu partizanii la 3 km sud de Arpașu de Sus, dar după un schimb de focuri cei din urmă au reușit să dispară, după ce împușcaseră câinele de serviciu al securiștilor. Conducerea MAI a emis la 4 noiembrie 1953 un ordin – semnat de generalii-maiori Gheorghe Pintilie și I. Vințe, miniștri adjuncți – prin care la dispoziția conducerii Regionalei MAI Stalin erau puse imediat forțe impresionante cu misiunea de a distruge grupul Gavrilă: 7 batalioane de securitate (Orașul Stalin, Drăgășani, Turnu Măgurele, Orăștie, Florești, Tecuci și Oradea; unele din aceste unități nu aveau efective complete, dar ele au primit întăriri) și 50 de câini de serviciu. Comandantul acestei grupări de trupe era căpitanul Emil Panaite, șeful de stat major al Direcției Trupelor Operative, dar șeful operativ a fost desemnat colonelul Coloman Ambruș, directorul Regionalei MAI Stalin. Planul efectiv de operații urma să fie întocmit pe loc, iar rapoartele operative aveau să fie înaintate conducerii MAI din patru în patru

²³⁴ Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 281, nota 435 (sentința nr. 1369/1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj).

²³⁵ *Ibidem*, p. 282, nota 436 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10135, f. 13-14).

²³⁶ *Ibidem*, p. 302, nota 491 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10135, f. 43).

²³⁷ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 243-244 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²³⁸ *Ibidem*, p. 244 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

ore și imediat în caz de întâlnire cu partizanii²³⁹. Pentru capturarea partizanilor, 6 batalioane de Securitate au organizat blocarea și scotocirea pantelor de nord ale Munților Făgăraș, între Apa Râului și Râul Mare. S-au descoperit un adăpost și un depozit ale grupului Gavrilă, în care se găseau alimente, îmbrăcăminte, medicamente, muniții și obiecte de uz casnic²⁴⁰.

Din analiza modului de operare a partizanilor, Securitatea trăsese concluzia că aceștia căutau să evite încordarea relațiilor cu populația, că nu jefuiau gospodăriile private, iar în timpul atacării unităților economice socialiste lăseau acte în care treceau toate alimentele și bunurile ridicate. Se mai observase că partizanii activau în zona satelor de origine sau în care locuiau rudele lor și persoanele de sprijin. Era vorba în special de satele Porumbacu de Sus, Scoreiu, Drăguș, Sâmbăta de Sus, Pojorta, Lisa, Breaza, Netotu, Berivoii Mari și Ileni, unde locuiau 34 de rude apropiate (adică părinți, frați și surori) ale partizanilor²⁴¹.

Luând în considerare particularitățile grupului Gavrilă, securitatea a întocmit la 23 noiembrie 1953 un nou plan de măsuri informative și operative pentru anihilarea partizanilor: identificarea legăturilor pe care le aveau cu satele; descoperirea locurilor din munți în care se ascundeau; crearea de canale de legătură cu rudele și susținătorii care se aflau în închisori și colonii de muncă; măsuri represive față de rudele apropiate și persoanele de sprijin active; discreditarea luptătorilor anticomuniști în fața populației locale; utilizarea trupelor de securitate în acțiuni intense, folosirea pe scară largă a manevrelor și acțiunilor acoperite (posturi de pândă, posturi secrete, scotocirea terenului) în locurile unde s-ar fi ascuns partizanii sau în locurile pe unde aceștia ar fi putut trece²⁴². În vederea punerii în practică a acestor sarcini, zona de activitate a grupului Gavrilă a fost împărțită în 11 sectoare, fiecare dintre ele cuprinzând mai multe comune și sate din raioanele Sibiu, Făgăraș, Agnita și Rupea. Acțiunea era condusă de un stat major, compus din colonelul Coloman Ambruș, șeful Regionalei MAI Stalin, maiorul Ioan Cernea, locțiitor șef al Direcției a III-a a MAI, căpitanul I. Panaite, șeful Statului Major al trupelor operative MAI, locotentul-major Alexandru Marina, șeful serviciului MAI al raionului Făgăraș. Cele 11 sectoare erau deservite de mai mulți ofițeri și subofițeri de securitate (în total 74), în funcție de numărul partizanilor originari de acolo, a rudelor și persoanelor de sprijin identificate sau doar suspectate. Planul era semnat de locotenent-colonelul Pavel Aranici, șeful Direcției

²³⁹ *Ibidem*, p. 204-205, 245 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195; vol. 13, f. 201-202).

²⁴⁰ *Ibidem*, p. 245-246 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁴¹ *Ibidem*, p. 208-209 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

²⁴² *Ibidem*, p. 209 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

a III-a MAI, și de colonelul Coloman Ambruș, șeful Regionalei de Securitate Stalin²⁴³.

În paralel cu acțiunile de mai sus, Securitatea a extins practica infiltrării ofițerilor în localitățile din zona frecventată de partizani. Aceștia urmau a li se găsi diferite slujbe: în comuna Cârțișoara – administrator al dispensarului; în comuna Cornățel – funcționar la oficiul de telefoane; în comunele Viștea de Sus și Șomartin – vânzători la cooperativele sătești; în comuna Lisa – funcționar la Ocolul Silvic; în comuna Șinca Veche – muncitor la șantierul CFR; în comuna Merghindeal – muncitor la sonda din apropierea localității; în stațiunea climaterică din apropierea comunei Rodbav – administrator sau îngrijitor; în comuna Grid – colector de cereale; în comuna Felmer – funcționar la primărie; în comuna Ungra – brigadier la Ocolul Silvic; în comunele Porumbacu, Viștea de Sus, Bruiu, Cincul și Vaida Recea – pădurari. Șaisprezece ofițeri urmau să fie implicați în această operațiune. Cei prevăzuți pentru a ocupa pozițiile de pădurari aveau să facă un curs de două-trei săptămâni, cu concursul Ministerului Agriculturii și Silviculturii, pentru a-și însuși cunoștințe elementare de silvicultură. Personalul care deservea cabanele Bâlea, Sâmbăta și Negoii urma să fie verificat, o parte preconizându-se a fi înlocuit cu ofițeri de securitate. Aveau să se constituie și grupuri de 4-6 securiști, grupuri postate în jurul sau în incinta cabanelor sub diferite legende (echipe sportive, școală de turism etc.). Pentru coordonarea acestor efective se recomanda utilizarea aparatelor telefonice și de emisie-recepție. Punerea în practică a acestui plan necesita 60 de ofițeri de securitate „dintre cei mai buni”. În plus, o echipă de cinci ofițeri urma să se ocupe de recrutarea persoanelor indicate de securiștii infiltrați în comunele amintite, să studieze situația celor arestați pentru legături cu partizanii în vederea unor infiltrații în rândurile acestora²⁴⁴.

9. Grupul în 1954: exasperarea Securității

Grupul condus de Ion Gavrilă a atras și în 1954 atenția serviciilor represive la cel mai înalt nivel. Spre exemplu, în cadrul ședințelor speciale ale Colegiului Ministerului Afacerilor Interne privind activitatea Direcției a III-a, căreia i se subordona biroul „Bande”, la 29 martie 1954 s-a analizat „felul cum s-au executat

²⁴³ *Ibidem*, p. 209-212 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383). Cele 11 sectoare aveau următoarele centre, localități în subordine și încadrare: sectorul I, cu centrul în comuna Avrig, cuprindea 6 comune și 6 sate, cu implicarea a 10 securiști (merită amintit că în fruntea lor se afla maiorul Nicolae Briceag, fost șef al Biroului județean de Securitate Someș-Dej, unde se dovedise extrem de brutal); II – comuna Arpașu de jos, cu 4 comune și 5 sate (cu implicarea a 8 securiști); III – comuna Drăguș, cu 2 comune și 6 sate (6 securiști); IV – comuna Vaida Recea, cu 3 comune și 10 sate (11 securiști); V – comuna Hârseni, cu 5 comune și 9 sate (8 securiști); VI – comuna Șercaia, cu 6 comune și 5 sate (8 securiști); VII – comuna Bruiu, cu 3 comune și 3 sate (7 securiști); VIII – comuna Cincu, cu 5 comune și un sat (7 securiști); IX – comuna Șoarș, cu 3 comune și 2 sate (6 securiști); X – comuna Jibert, cu 3 comune și 2 sate (5 securiști); XI – comuna Comana de Jos, cu 3 comune și 4 sate (6 securiști) (*Ibidem*, p. 210-212).

²⁴⁴ ASRI, fond „D”, dos. 4079, f. 19-21.

măsurile indicate pentru prinderea bandei Gavrilă²⁴⁵. Raportul din 29 martie 1954 a stabilit că planul de măsuri informativ-operative în vederea distrugerii grupului Gavrilă, alcătuit în noiembrie 1953, nu fusese îndeplinit. Au fost identificate diferite lipsuri: activitatea informativă se desfășurase la un nivel scăzut, vechea agentură fusese preluată fără verificări, noii recruți erau de slabă calitate, mai ales că nu se utilizaseră „materialele compromițătoare”, altfel spus șantajul; perchezițiile, anchetele etc. duseseră la deconspirarea metodelor de lucru ale Securității; baza de sprijin a partizanilor nu fusese studiată ș.a.m.d. Luând în considerare toate aceste lipsuri, la 2 aprilie 1954 s-a întocmit un nou plan pentru anihilarea grupului Gavrilă. Zona de activitate a acestuia a fost împărțită în 7 sectoare, sub conducerea unui stat major compus din locotent-colonelul Gheorghe Crăciun, șef, maiorul Ioan Cernea, locțiitor; Locotenentul-major Alexandru Marina, maiorul Iacob Boscu, din partea trupelor operative. Statul major avea ca atribuții realizarea planurilor de acțiune și a combinațiilor informative, precum și intervențiile cu trupele; ținerea legăturii cu informatorii cei mai importanți și de perspectivă: „Motociclistul”, „Ionașcu”, „Cluj”, „Păpușoi”, „Poiana” și „Voiosul”; recrutarea de informatori calificați; infiltrarea cu informatori a rețelei de sprijin a partizanilor. De asemenea, se interzicea reținerea persoanelor care furnizau informații din proprie inițiativă, acestea urmând a fi stimulate. Activitatea informativă avea să se „întărească” în comunele din raioanele Făgăraș, Sibiu, Agnita și Rupea, care nu erau incluse în zona de activitate a statului major. Cele 7 sectoare erau compuse din mai multe localități, fiind deservite de un șef de sector și mai mulți ofițeri și subofițeri de securitate. În comparație cu planul din noiembrie 1953, nu doar numărul sectoarelor fusese redus, ci și al securiștilor care le încadrau (doar 29, față de 74 anterior)²⁴⁶.

Șefii de sectoare aveau diferite sarcini, cele mai importante fiind de ordin informativ. Agenții urmau a fi recrutați din rândurile pădurarilor, ciobanilor etc., care prin natura profesiei lor circulau foarte mult prin munți și păduri, deci în locurile favorabile ascunderii partizanilor. Dacă acești agenți erau suspectați de joc dublu urmau a fi înlocuiți cu „informatori recrutați din rândul elementelor patriotice, verificate”. Se acorda o importanță deosebită și recrutării unei agenturi în rândurile amantelor celor din rezistență, avându-se în vedere că partizanii erau oameni tineri, necăsătoriți. Activitatea informativă viza mai ales identificarea celor mai apropiate și de încredere legături ale luptătorilor anticomuniști. Însă partizanii

²⁴⁵ *Ibidem*, dos. 9982, f. 39.

²⁴⁶ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 215-218 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 328-337). Sectoarele constituite în zona de activitate a grupului Gavrilă în aprilie 1954 erau: sectorul I, cu centrul în comuna Hârșeni, cuprindea 5 comune și 8 sate și era încadrat cu 5 securiști; II – comuna Vaida Recea, cu 4 comune și 11 sate (6 securiști); III – comuna Drăguș, cu 3 comune și 8 sate (4 securiști); IV – comuna Porumbacu de Jos, cu 3 comune și 3 sate (3 securiști); V – comuna Cincu, cu 4 comune și 4 sate (4 securiști); VI – comuna Jibert-Rupea, cu 4 comune și 2 sate (3 securiști); VII – comuna Mândra, cu 3 comune și 6 sate (4 securiști) (*Ibidem*, p. 217-218).

aveau la rândul lor posibilități de informare, putând să cunoască măsurile luate de Securitate, să ia chiar măsuri fizice contra informatorilor acesteia, inclusiv prin incendierea gospodăriilor unor agenți. Dincolo de chestiunile de ordin general, s-au fixat și sarcini concrete vizând recrutarea unor persoane: Serafim Dumitru Popescu, starețul mănăstirii Brâncoveanu, amintit mai sus, ținându-se cont că lăcașul monahal se găsea la poalele munților și era vizitat frecvent de rudele și susținătorii partizanilor; preotul greco-catolic Axente Stanislav, netrecut la ortodoxie, despre care existau informații că în anii 1951-1952 fusese vizitat de Ioan Pop zis Jean – recrutarea era considerată importantă întrucât partizanii erau credincioși se presupunea că în preajma Paștelui aveau să se spovedească; Matei Fratu, „chiabur” din comuna Berivoi, care se afla în relații bune cu familia Novac; deținutul Petre Novac. De asemenea, s-a dispus studierea dosarelor întocmite susținătorilor închiși deja, urmărindu-se cooptarea lor în agentură, dar și obținerea de date suplimentare despre alte persoane implicate în rețeaua de sprijin; infiltrarea printr-un „canal artificial” a informatorilor în preajma rudelor lui Laurian Hașu (era vorba de o soră aflată în închisoare și de un frate domiciliat în comuna Breaza). Tehnica operativă (instrumente de ascultare) urma a fi utilizată în locurile de instalare a capcanelor și în casele celor mai apropiate rude și legături ale partizanilor. Nu erau neglijate nici posibilitățile de a interveni operativ pentru lichidarea luptătorilor anticomuniști, motiv pentru care la dispoziția statului major era pus un batalion de securitate, care avea să fie instalat în localitățile Cincu, Sibiu și Sâmbăta de Jos. Se preconizau acțiuni de scotocire, patrulări și pânđe la locurile de acces ale partizanilor. De asemenea, urmau să se formeze „echipe turistice” și echipe speciale pentru sprijinirea măsurilor tehnico-operative²⁴⁷.

Între 28 noiembrie 1953 și 10 aprilie 1954, 4 batalioane de securitate, care anterior fuseseră folosite în acțiuni de scotocire în munți, au fost dislocate în localități. Singurul rezultat pozitiv a fost capturarea în comuna Porumbacu de Sus, la 17 ianuarie 1954, a fugarului Ioan Cismaș, despre care anterior se crezuse că fusese membru al grupului Gavrilă. În plus, au fost ridicate 10 gazde și persoane de sprijin. La 10 aprilie 1954, cele 4 batalioane de securitate au fost retrase, în locul lor fiind adusă o altă (singură) unitate²⁴⁸.

În primăvara anului 1954, Securitatea ajunsese la concluzia că grupul Gavrilă nu stătuse iarna în munte, exceptând anul 1951 și atunci doar patru dintre partizani. Supoziția se baza pe faptul că până și alimentele ridicate în noiembrie 1953 de la cabana Negoii fuseseră duse în sate. Partizanii stăteau iarna în localități, ei urcând la munte doar primăvara, odată cu topirea zăpezii. De aceea, grupul operativ Făgăraș a întocmit în aprilie 1954 un plan amănunțit de întrebuințare a trupelor în acțiunile contra grupului Gavrilă. Planul consta în organizarea, între sfârșitul lunii aprilie și prima jumătate a lunii mai 1954, de pânđe în punctele de acces în munte,

²⁴⁷ *Ibidem*, p. 218-221 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 328-337).

²⁴⁸ *Ibidem*, p. 246-247 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

păduri și locurile unde partizanii își făcuseră apariția în trecut. Pânde la stâne nu își aveau rostul în acel moment, deoarece ele încă nu se constituiseră. Mai multe pânde au fost instalate în diferite puncte din munți, efectivele (peste 100 de oameni, inclusiv ofițeri și sergenți reangajați) fiind cazate în cabanele Pionieri, Sticlărie și Cincu. Se avea în vedere ca între 15 mai și 15 iunie 1954 să se execute în pădurile de la nord de râul Olt, unde anterior fuseseră semnați partizanii, o acțiune de scotocire cu batalionul de securitate Orașul Stalin. Simultan aveau să se realizeze pânde combinate cu patrulare și grupări de cercetare și scotocire în alte locuri, mai ales între Valea Dehanilor, la sud de satul Netotu și la vest de Porumbacu, însă doar în păduri și munți. Se avea în vedere și constituirea unor „echipe de excursioniști”, în special spre cabanele Negoiu, Bâlea și Podragu. Militarii din preajma mănăstirii Brâncoveanu urmau să fie retrași, deoarece populația „comenta nefavorabil” prezența lor acolo. Întrucât se apropiau sărbătorile pascale, iar mănăstirea era intens frecventată de credincioși, acțiunea informativă putea fi desfășurată mult mai ușor²⁴⁹.

Doi pădurari (Ion Aldea și Ion Motoc) din Berivooi Mari au informat postul de miliție din comună, în seara zilei de 4 mai 1954, că văzuseră grupul Gavrilă în apropierea localității. Informația a ajuns la cunoștința Securității cu întârziere și numai la insistențele celor doi zeloși pădurari. Statul major de la Făgăraș a trecut la realizarea planului de operațiuni și la discutarea lui cu comandanții de batalioane și cu șefii de stat major. Intrarea trupelor (batalionul de securitate Botoșani) în dispozitiv s-a făcut abia la 7 mai 1954, dar lipsurile constatate dovedeau lipsa de profesionalism a securiștilor: hărțile erau vechi, nemaicorespunzând cu terenul, mașinile militare dând peste drumuri impracticabile, poduri rupte etc., toate acestea provocând întârzieri în desfășurarea operațiunilor. Nu fusese prevăzută nici constituirea unui grup de agenți de legătură, care să comunice ordinele în eventualitatea nefuncționării stațiilor radio și a telefoanelor. Efectivele implicate în acțiune fuseseră defectuos instruite: ofițerilor și militarilor din teren nu li s-au comunicat ultimele semnalmente ale partizanilor, deși comandanții lor le cunoșteau; maiorul Boscu, comandantul regimentului operativ Tecuci, a ținut un discurs mobilizator în fața trupelor, în care le-a spus că „bandiții sunt slabi, rupți și flămânzi și fug de noi mâncând pământul”; îndoctrinarea („munca politică”) în rândul trupelor a fost neglijată. Cadrele fuseseră prost selecționate, șefii de pânde fiind numiți dintre cei mai slabi ofițeri, cu numeroase abateri disciplinare la activ (beții repetate, scandaluri, neprezentări la timp din învoiri). Lucrătorii operativi numiți șefi de pânde fixe nu fuseseră instruiți asupra modului de acțiune. Mai mult chiar, în seara precedentă intrării în dispozitiv se îmbătaseră, ei procurându-și rezerve de alcool și pentru perioada în care urmau să se afle în misiune. Se încălcaseră regulile militare, pânde fuseseră instalate în teren de către cei doi pădurari amintiți mai sus; acțiunile de cercetare și scotocire se desfășuraseră haotic; ofițerii și soldații implicați în aceste acțiuni dovediseră lașitate. În momentul în

²⁴⁹ *Ibidem*, p. 221-223 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 353-355).

care s-a descoperit un adăpost al partizanilor, „statul major s-a pierdut”. El a cerut încă două batalioane de securitate, introduse în acțiune, a mobilizat și miliția, care nu era echipată și pregătită, dar avea câini care lătrau tot timpul. Militarii s-au dovedit nedisciplinați, „au făcut gălăgie, au fumat în timpul nopții”, au făcut focuri în munți pentru a se încălzi, inclusiv în pânze, și au împânzit zona de operații cu mii de cutii de conserve goale. Ofițerii și-au părăsit în repetate rânduri trupele (inclusiv pentru a cumpăra țigări ori alcool) sau le-au condus în mod defectuos²⁵⁰. A fost un fiasco pentru Securitate, deși la marea acțiune de blocare, încercuire și scotocire a zonei au participat 4 batalioane operaționale. Trupele nu au descoperit decât un bordei cu îmbrăcăminte și veselă pe Valea Pojortei, precum și un bordei și un depozit subteran pentru alimente pe Valea Berivoiu²⁵¹.

Grupul Gavrilă era amintit în mai-iunie 1954 tot cu 11 membri²⁵². Într-o privire sintetică făcută de Securitate asupra acestui grup la jumătatea anului 1954, se nota că partizanii găsiseră teren prielnic pentru activitatea lor în raza raioanelor Făgăraș, Sibiu și Agnita, unde „elementele dușmănoase sunt în număr destul de mare”, întrucât Mișcarea Legionară fusese puternică în zonă, de acolo provenind unii lideri legionari de prim rang, spre exemplu Horia Sima, din comuna Mândra, și Nicolae Petrașcu, din comuna Sâmbăta, ambele din raionul Făgăraș. Principalii susținători ai partizanilor erau „elementele dușmănoase” și familiile lor. De asemenea, partizanii făgărășeni ar mai fi găsit sprijin și la „naționaliștii” din rândul populației de limbă germană care activase anterior în organizații naziste (Grupul Etnic German, SS), precum și la „alte elemente dușmănoase, cu mentalitate filoamericană”, având în vedere că într-o serie de localități din raioanele Făgăraș și Sibiu se găseau foarte mulți români care fuseseră în America și se repatriaseră în perioada interbelică. Partizanii se remarcaseră prin activitatea de instigare a populației la nesupunere față de legile regimului de la București, duceau o „propagandă naționalistă”, omorâseră mai mulți reprezentanți ai „organelor” de stat și atacaseră anumite „unități socialiste”²⁵³.

La 23 iunie 1954, un grup de partizani a atacat stâna de la Izvorul Mâzgavul. Pe urmele lor au pornit 5 batalioane de securitate, care au blocat și scotocit timp de o săptămână zona cuprinsă între Arpașu de Sus și pârâul Auristei, Râul Mare. Pe Valea Laița s-a descoperit un adăpost cu armament, muniții, obiecte de uz casnic, îmbrăcăminte și alimente²⁵⁴. Opt partizani au atacat la 28 iunie 1954 cabana IFET de pe Valea Cascoe, la 15 km nord-vest de Rucăr, de unde au luat alimente și patru cai. Acțiunea a determinat aducerea în zonă a nu mai puțin de 7 batalioane de

²⁵⁰ *Cartea Albă a Securității*, vol. II, p. 464-468 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10270, vol. I, f. 19-26). Vezi și *Bande, bandiți și eroi...*, p. 247 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁵¹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 247 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁵² ASRI, fond „D”, dos. 2168, f. 36, 46.

²⁵³ *Ibidem*, f. 36-37.

²⁵⁴ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 248-249 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

securitate, adică aproape o unitate pentru fiecare partizan. Descoperiți de un detașament al Securității la 2 iulie 1954, partizanii au fost nevoiți să abandoneze cea mai mare parte a bunurilor ridicate anterior de la cabană. După încheierea misiunii avea să se calculeze scrupulos că s-au consumat cantități mari de muniții, carburanți și diferite materiale, totalizând 72.000 de lei. „Republica populară” făcea sacrificii pentru lupta contra „bandiților”²⁵⁵. În perioada 10 iulie - 8 noiembrie 1954, acțiunile din Munții Făgăraș contra grupului Gavrilă au fost duse de o grupare operativă constituită din 6 batalioane de securitate²⁵⁶.

Din rațiuni pe care nu le cunoaștem, Gelu Novac și Gheorghe Șovăială au ajuns pe 5 august 1954 în satul Obreja, comuna Mihalț, la 200 de km de locurile pe care le frecventau în mod obișnuit. Deoarece erau străini de zonă și aveau nevoie de ajutor și provizii, ei au luat legătura cu doi localnici, paznicul de câmp Octavian Bobițan și ciurdarul Vasile (sau Ion) Ciungu (în documente apare cu numele de Vasile Răzăilă). Însă cei doi (sau doar unul) au anunțat pe secretarul primăriei, Sigismund Pop, care la rândul său l-a trimis pe casierul comunei, Petru Lupea, să-l cheme pe șeful postului de Miliție, Traian Humănă. Acesta a trecut la acțiune contra partizanilor, având și susținerea unor localnici (secretarul și referentul primăriei Mihalț, precum și o femeie). Gelu Novac a fost împușcat de Miliție în seara zilei de 5 august 1954. Gheorghe Șovăială a reușit să-l împuște mortal pe caporalul de miliție Bălan, dar a fost blocat toată noaptea, neputând părăsi zona. În acest timp Batalionul de Securitate de la Orăștie a fost alertat, iar două plutoane au ajuns în aceeași noapte în apropierea comunei Mihalț, la confluența pârâului Secaș cu Târnava Mare. Cu ajutorul unor călăuze, trupele de Securitate s-au apropiat de locul în care se găsea Gheorghe Șovăială, încercuindu-l. Partizanul a opus rezistență până la final, dar a fost și el împușcat mortal de un sergent de Securitate. Asupra lui Șovăială s-au descoperit un automat Deimler-Puch, trei încărcătoare cu circa 60 de cartușe, un carnet cu mai multe însemnări și desene (inclusiv diferite tipuri de bordeie) și o hartă cu regiunea Făgăraș-Brașov. În locul unde inițial se ascuseseră partizanii s-au găsit o oală cu ouă, lemne de foc, un săculeț cu unt, un cojoc, o raniță cu obiecte de îmbrăcăminte, o *Biblie* și o carte de rugăciuni²⁵⁷.

²⁵⁵ *Ibidem*, p. 249-250 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁵⁶ *Ibidem*, p. 251-252 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁵⁷ *Ibidem*, p. 229-231, 250-251 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-197), 324, 559 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 62-65, 374-380); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 187-191 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. 16, vol. 5, f. 187; Idem, fond „informativ”, dos. 770, vol. 22, f. 92; vol. 40, f. 102); *Ibidem*, vol. II, p. 151-154; Idem, *A avea capul pe umeri...*, p. 11; Florin Mircea Corcoz, Mircea Arieș, *Din nou...Securitatea. Diversiunea de la Mihalț*, VI, în „România liberă”, nr. 742, 10 septembrie 1992, p. 1, 3. Condițiile desfășurării și deznodământul confruntării din 5 august 1954 de la Mihalț au fost falsificate de scriitorul Olimpian Ungherea într-un articol publicat într-o revistă MAI, în 1976. În afară de faptul că erau etichetați drept „bandiți”, „tâlhari” și „bestii” sau chiar „bestii umane” (sic!), cei doi partizani ar fi fost, în imaginația autorului, avangarda unui grup mare care se pregătea să atace și să jefuiască localitatea Mihalț. Deși ambii luptători anticomuniști au fost uciși în luptă, în articolul respectiv se afirmă că unul s-a predat, iar celălalt a fost capturat viu (Olimpian Ungherea, *Acei luptători anonimi*, în „Pentru Patrie”, nr. 8/1976, p. 28), ceea ce, după cum am văzut, nu e conform cu realitatea. În anii '90, într-un episod al *Memorialului*

Milițianul mort în timpul confruntării cu partizanii a fost declarat ulterior „erou al Miliției”, fiind trecut în „cartea de onoare” a acestei instituții cu rol represiv²⁵⁸. Denunțatorul (sau denunțatorii) partizanilor ar fi primit pentru serviciile sale hainele, un ceas și încălțăminte acestora²⁵⁹. Cât despre soarta celor două cadavre, potrivit unor relatări orale ele ar fi fost aruncate într-o groapă comună pe malul Târnavei, în locul numit Lunca Stâniei. Însă în noaptea următoare trupurile au fost dezgropate și transportate la Cugir, unde au fost folosite ca „material” pentru simularea unui atac „terrorist” asupra fabricii de armament din localitate. Profesorul Mihai Novac și Gema Novac au fost chemați pentru identificări, însă nu li s-a permis ridicarea cadavrelor, ele fiind depuse într-un loc rămas necunoscut²⁶⁰.

Cinci partizani – Ion Gavrilă, Ioan Pop zis Jean, Remus Sofonea, Ioan Novac și Ion Ilie – au fost surprinși în după amiaza zilei de 19 august 1954 de o patrulă de Securitate (din batalionul Drăgășani) la o stână pe Valea Topologului. În schimbul de focuri dintre cele două părți, un soldat a fost împușcat mortal. Avantajați de vremea cețoasă și ploioasă, partizanii au dispărut în pădure²⁶¹. Trupele de Securitate (extrem de numeroase) au reintrat în contact cu aceiași partizani în seara zilei de 20 august 1954, pe râul Jibrii și dealul Clăbucetul. Luptătorii anticomuniști au fost încercuiți, singura soluție pentru a scăpa fiind lupta deschisă. Patru dintre ei au reușit să iasă din încercuire, însă Ion Ilie a fost grav rănit (i-a fost perforat plămânul drept, ficatul i-a fost secționat, fiindu-i atinsă și coloana vertebrală). A încercat să-și scoată pistolul să tragă în securiști, iar apoi să

durerii, realizat de Lucia Hossu-Longin la TVR, în care a fost reconstituit și contextul uciderii lui Gelu Novac și Gheorghe Șovăială, unul dintre zeleeșii localnici implicați în acțiune și-a motivat gestul cu afirmația că „Porunca era poruncă [...]!”. Cineva a comentat sec: „Iobagul a rămas tot iobag și după 100 de ani de la desființarea iobăgiei” (Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 189).

²⁵⁸ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 324 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 62-65).

²⁵⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *A avea capul pe umeri...*, p. 11.

²⁶⁰ Florin Mircea Corcoz, Mircea Arieș, *op. cit.*, p. 3. Documentele Securității conțin informația că trupurile partizanilor au fost într-adevăr îngropate, apoi dezgropate pentru a fi identificate, în acest scop fiind adus în zonă deținutul Petru Novac (Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 193, doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 40, f. 118).

²⁶¹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 231-232, 251 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195, 198-199), 490-491, 530, 543 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-16, 448-472, 477); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 196-197 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. 16, vol. 5, f. 198-199; vol. 19); *Ibidem*, vol. II, f. 90-94; Idem, „A avea capul pe umeri...”, p. 11; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Ion Ilie, *op. cit.*, p. 6; Ioan Orosz, soldatul împușcat în luptă, avea să aibă parte de onoruri din partea regimului comunist, fiind avansat la gradul de sergent major post-mortem și declarat „erou al trupelor de securitate”, iar la școala din comuna sa natală (Abram, județul Bihor) Comandamentul trupelor de securitate și autoritățile locale, de partid și de stat, au organizat „un colț al eroului”, fost membru UTC) (general-maior Luigi Martiș, general-maior Constantin Mleşniță, colonel Ion Șerbănescu, colonel Ilie Coman, *În slujba patriei socialiste. File din istoria trupelor de securitate*, Ministerul de Interne, Comandamentul Trupelor de Securitate, Serviciul Editorial și Cinematografic, 1980, p. 52. Mulțumim domnului Romulus Rusan pentru această lucrare; *Bande, bandiți și eroi...*, p. 490-491, 530, 543, doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 13-16, 448-472, 477).

se sinucidă, însă nu a mai putut, întrucât a leșinat și a fost capturat. Pierderile securiștilor s-au redus la un câine împușcat de partizani²⁶².

Securiștii care l-au prins pe Ion Ilioiu l-au bătut cu pumnii și cu picioarele, deși acesta era în stare de semiinconștiență. Partizanul își aducea aminte după câteva decenii: „M-au apucat de bocanci și m-au târât pe coastă vreo 40 de m. Am crezut că înnebunesc. Târâșul ăsta mi-a provocat niște dureri că nici nu leșinam, nici nu eram cum trebuie. Am crezut că nu se mai termină.”²⁶³ Transportat la Sibiu, Ilioiu a fost operat. Se pare că Securitatea a realizat mai multe fotografii cu el în sala de operații, imagini răspândite ulterior în sate, pentru a se crede că era mort. Ancheta a început după două zile de la operație, când prizonierul se simțea foarte rău. El avea să mărturisească ulterior: „M-au chinuit foarte mult. Au folosit hipnoza la anchete, pentru a obține ceea ce doreau. Numai credința în Dumnezeu și iubirea de țară m-au ținut în viață.”²⁶⁴ Ion Ilioiu a fost deținut la Brașov până în 1955, în acel an fiind transportat la București (vezi *infra*).

Capturarea lui Ion Ilioiu a determinat rețeaua de sprijin Viștea, coordonată de Olimpiu Borzea, să schimbe punctele de întâlnire cu partizanii, locurile în care se lăsau mesajele. Tot ce știa partizanul capturat a fost scos din uz²⁶⁵.

Liderul grupului (Ion Gavrilă) aprecia că partizanii au fost susținuți de mii de oameni de pe ambii versanți ai Munților Făgăraș, mai ales din depresiunea Făgărașului. Sprijinul nu a venit însă individual, ci din partea unor familii întregi (spre exemplu, Cornea, Cristian, Pătrașcu, Sima, Gavrilă), care ofereau găzduire și alimente²⁶⁶. Ajutorul acordat partizanilor presupunea expunerea la mari riscuri. De fapt, chiar purtarea anumitor nume de familie – spre exemplu Gavrilă – era suficientă pentru a atrage atenția asupra ta și chiar pentru a fi arestat și

²⁶² *Bande, bandiți și eroi...*, p. 231-232, 252 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195, 198-199); Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; mărturia lui Ion Ilioiu, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 82; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 198-199 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. 16, vol. 5, f. 200-201; Idem, fond „informativ”, dos. 770, vol. 66, f. 84, 188); *Ibidem*, vol. II, p. 94-96; Idem, „A avea capul pe umeri...”, p. 11; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă, p. 11. Ion Ilioiu avea asupra lui o pușcă Mauser de 7,92 mm, 1 pistol de calibru mare, 1 cartușieră plină cu cartușe ZB și de pistol, 1 pătură de lână, 1 cojoc, 1 raniță și 1 cuțit (Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 198 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. 16, vol. 5, f. 200-201).

²⁶³ Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; mărturia lui Ion Ilioiu, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 82.

²⁶⁴ Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; mărturia lui Ion Ilioiu, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 82; și în Eugenia Mihalcea, *op. cit.*, p. 11. Vezi și Ioan Victor Pica, *Libertatea are chipul lui Dumnezeu...*, p. 174; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în Dan Curean, *op. cit.*, p. 14.

²⁶⁵ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

²⁶⁶ Ion Gavrilă-Ogoranu, *relatare la Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5. „În fiecare sat aveam puncte de sprijin, rude, prieteni, colegi de școală, preoți greco-catolici fugiți, preoți ortodocși. Au fost oameni care au rămas oameni” (Idem, *A avea capul pe umeri...*, p. 11)

încarcerat²⁶⁷. Suferința din „cercul doi” (potrivit formulei lui Alexandr Soljenițan) a fost apreciată de partizani ca fiind mai mare decât a lor, cei din „cercul întâi” (tot Soljenițan). Mama lui Ion Gavrilă îi spunea fiului ei: „Dragu’ mamii, tu te duci și Dumnezeu îți va aranja viața așa cum o socoti, da’ noi rămânem în mâna lor.”²⁶⁸ Deși populația din zona Făgărașului era în zdrobitoare majoritate de etnie română, trăiau acolo și etnici germani (sași) și maghiari. Mulți dintre sași i-au ajutat pe partizanii anticomuniști, la fel și unii dintre maghiari. Spre exemplu, un oarecare cioban pe nume Feri i-a ajutat pe luptătorii anticomuniști ani la rând, îndeosebi vara, primindu-i la stâna lui²⁶⁹. Partizanii făgărășeni au primit deseori ajutor și de la etnicii țigani din zonă, ei fiind deseori mai demni de încredere decât mulți dintre etnicii români (desigur, exceptând familiile luptătorilor)²⁷⁰. După ciocnirile dure cu Securitatea la sfârșitul verii anului 1954, partizanii au fost nevoiți să fure mâncare din satele în care nu cunoșteau pe nimeni și nu voiau să-și facă simțită prezența. Nu era o practică în conformitate cu sistemul lor etic, dar nu aveau altă șansă de supraviețuire²⁷¹.

O ciocnire a avut loc între partizani și Securitate în noiembrie 1954. Luptătorii anticomuniști au fost surprinși în timp ce își spălau hainele. În fața unui atac cu câini de luptă și grenade, făgărășenii s-au retras în grabă, doar cu armele asupra lor. Însă au contraatacat pentru a-și recupera echipamentul, indispensabil supraviețuirii în munte în condiții de iarnă²⁷².

În perioada 13 noiembrie 1954 - 14 septembrie 1955, în acțiunile contra grupului Gavrilă au fost antrenate 3 batalioane de securitate. Au fost descoperite în acest interval bordeie, adăposturi, armament și muniții ale partizanilor²⁷³. Grupului Gavrilă i-au fost atribuite pe toată durata existenței sale 9 „crime de omor”, 1 accident mortal, 2 militari grav răniți în lupte, 40 de „jafuri probate cu martori” (la cabane, stâne, gospodăriile agricole colective sau de stat etc., de unde ridicaseră alimente și îmbrăcăminte)²⁷⁴.

²⁶⁷ Idem, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

²⁶⁸ *Ibidem*, p. 6.

²⁶⁹ *Ibidem*.

²⁷⁰ Idem, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 38-42.

²⁷¹ *Ibidem*, p. 96-97.

²⁷² Nicolae Prelipeanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁷³ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 252-253 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

²⁷⁴ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 338. În decembrie 1952 erau puse pe seama grupului 12 crime contra „organelor de stat și colaboratorilor acestora” (adică a serviciilor represive – Miliție, Securitate, trupe de Securitate – activiști comuniști, informatori) și 23 de atacuri asupra unor obiective economice („*Bande, bandiți și eroi...*”, p. 168, doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 408-421). Inexplicabil, în ianuarie 1953 numărul victimelor făcute de partizani în timpul confruntărilor era apreciat la 6 milițieni și 3 securiști moți; de asemenea, în acel moment erau înregistrate 25 de „atacuri cu jaf”. Se observase că în timpul acestor atacuri, grupul căuta să sublinieze caracterul său politic (Marius Oprea (ed.), *op. cit.*, p. 279, doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 10104, f. 13-44). Până în noiembrie 1953 numărul „jafurilor” crescuse la 30 (*Bande, bandiți și eroi...*, p. 208, doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 1, f. 366-383).

10. Grupul în 1955: sfârșitul

Dr. Nicolae Burlacu, unul din susținătorii grupului din munți, a fost arestat de Securitatea Brașov în iarna anului 1954/1955, care i-a arătat cu probe că știa de rolul lui în rețeaua de sprijin a partizanilor. Burlacu a acceptat formal să devină agent. Imediat ce a fost pus în libertate, prin intermediul lui Ioan Grovu, i-a anunțat pe partizani de cele întâmplate, punându-i astfel în gardă²⁷⁵.

În februarie 1955, dr. Nicolau Burlacu a discutat cu un anume Gheorghe Vanu posibilitatea de a găsi o cale de ieșire a partizanilor din țară prin Constanța sau prin Bulgaria. Ultima variantă a împărțit-o și lui Ion Grovu. Burlacu s-a gândit și la unele căi indirecte: să transmită o scrisoare Legației Americane prin Legația Israelului (deși Burlacu era legionar, el era în relații bune cu unii evrei dintr-o comună vecină cu satul său natal, Florești-Bacău, și avea în vedere tocmai folosirea acestor relații); au fost luate în calcul și variantele stabilirii de contacte cu Legația Olandeză, cu Legația Engleză și cu Legația Elveției (care aflând despre ce era vorba ar fi refuzat, invocând neutralitatea)²⁷⁶. Pe 5 martie 1955, dr. Nicolae Burlacu a plecat la București pentru a lua legătura cu Legația Americană²⁷⁷. Avea să fie arestat de Securitate la 17 mai 1955²⁷⁸ și deținut timp de doi la Securitatea din Brașov, apoi la Malmaison, în București²⁷⁹.

Olimpiu Borzea a fost arestat la 10 martie 1955, dus la Securitatea din Brașov și anchetat timp de o zi și o noapte. Borzea a negat orice legătură cu partizanii, dar a recunoscut că știa de existența lor. I s-a cerut să furnizeze informații în cazul apariției luptătorilor anticomuniști și a acceptat. A făcut însă joc dublu, menținându-și loialitatea față de partizani²⁸⁰. Borzea s-a întâlnit la Sibiu cu Grovu, acesta fiind însoțit de un anume Costică Nicolescu (ofițer de securitate care făcuse o școală de teologie, apoi fusese trimis ca preot ortodox într-un sat de lângă Munții Făgărașului), unde s-a discutat problema trecerii frontierei spre Grecia. De asemenea, Borzea i-a relatat lui Grovu povestea cu Securitatea, dar cel din urmă a negat că și el ar fi fost implicat²⁸¹.

În iunie 1955, soții Victor și Eleonora Șandru i-au găsit într-un lan de grâu pe Remus Sofonea zis Brâncoveanu și pe Laurian Hașu, primul fiind grav rănit la un picior (un glonte îi rămăsese în interior). Cei doi soți l-au anunțat pe Olimpiu Borzea, împreună transportându-i pe partizani, cu un car, la domiciliul

²⁷⁵ Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 242-243.

²⁷⁶ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 245 (doc. de al ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 66, f. 90). Vezi și Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 242, 244; Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 166; Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

²⁷⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 245 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 66, f. 90).

²⁷⁸ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69-70; Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 244.

²⁷⁹ Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 244-245.

²⁸⁰ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7, *Cu unanimitate de voturi...*, p. 258.

²⁸¹ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; Ion Gavrilă-Ogoranu, *Cum a acționat Securitatea...*, p. 340.

învățătorului²⁸². Piciorul lui Sofonea s-a gangrenat, el realizând că era nevoie de un medic pentru amputare. Însă aceasta presupunea că nu mai era posibilă continuarea rezistenței. Pentru evitarea dezonoarei și a torturilor la care ar fi fost supuși de Securitate în cazul prinderii lor, ceea ce ar fi avut consecințe grave atât pentru ceilalți partizani, cât și pentru susținătorii lor, Sofonea și Hașu au decis să se sinucidă, împușcându-se unul pe celălalt. Sofonea a murit, însă lui Hașu i-a intrat glonte pe printr-o tâmplă și i-a ieșit prin cealaltă, supraviețuind. El a fost salvat datorită intervenției doctorului Stanciu. Remus Sofonea a fost înmormântat în curtea lui Olimpiu Borzea, lângă casă²⁸³. După ce s-a însănătoșit, Laurian Hașu s-a alăturat celorlalți partizani. Doctorul Stanciu avea să fie ulterior arestat de Securitate și ucis în timpul anchetelor²⁸⁴, o altă variantă fiind că s-a sinucis²⁸⁵.

Ion Gavrilă și Ion Pop zis Jean au stat în iarna 1954-1955 în pădurile din apropierea satelor Colun și Fofeldea, la nord-est de Porumbacu de Jos²⁸⁶. Ceilalți membri ai grupului s-au adăpostit într-un bordei în mijlocul câmpului, la Pojorta. Securitatea îi căuta în munți, dar ei se aflau în câmpie. În 1955 partizanii nu s-au mai reunit, așa cum făcuseră în fiecare an până atunci²⁸⁷.

În iunie 1955, Ion Gavrilă s-ar fi decis să părăsească regiunea Stalin și să încerce trecerea frontierei în Iugoslavia, iar în cazul în care acest lucru nu ar fi fost posibil, să se ascundă în regiunea Cluj sau în regiunea Timișoara, unde avea prieteni. Ioan Pop zis Jean a fost inițial de acord să-l urmeze pe Gavrilă, ei mergând împreună spre vest. În satul Stenea, raionul Mediaș, în apropierea liniei ferate Sibiu-Copșa Mică, Pop s-a răzgândit și nu a mai vrut să-și continue drumul alături de Gavrilă, astfel încât la 17 iunie 1955 cei doi s-au despărțit. Ioan Pop zis Jean s-a întors în adăpostul său din satul Colun, iar Ion Gavrilă a plecat spre regiunea Cluj²⁸⁸. Ion Gavrilă avea să dezvăluie ulterior motivele despărțirii de Ioan Pop zis Jean. În vreme ce Gavrilă voia să se îndrepte spre Cluj, unde avea un prieten, studentul Mihai Maja, care ieșise din închisoare și cu care păstrase legătura, Pop avea familie și ar fi vrut să rămână cât mai aproape de ea²⁸⁹. Din anchetarea ulterioară a membrilor capturați ai grupului Gavrilă, Securitatea a aflat că liderul își exprimase de mai multe ori intenția de a părăsi regiunea Stalin. În

²⁸² *Cu unanimitate de voturi...*, p. 257-258, 261; *Anno Domini 1957. Cum a fost condamnat Olimpiu Borzea*, în *Gazeta de Vest*, aprilie 1993, p. 21; Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7. Vezi și Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 175-176; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁸³ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 177-178; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; Nicolae Ivan, *Sinuciderile în închisorile comuniste din România*, în „Memoria”, nr. 38, 1/2002, p. 82.

²⁸⁴ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁸⁵ Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 246.

²⁸⁶ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 281 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 111-112, 116-118); Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁸⁷ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁸⁸ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 281 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 111-112, 116-118).

²⁸⁹ Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

plus, din toamna anului 1954, Gavrilă menținuse secretul asupra legăturilor lui în sate, pentru protejarea lor și posibilitatea folosirii continue, și nu mai depusese „eforturi serioase” de a relua legăturile cu membrii grupului, deși acest lucru se întâmplase cu ușurință și în siguranță în anii anteriori²⁹⁰.

10.1. „Drumul spre Grecia”: capcana Securității

Securitatea a reușit penetrarea rețelelor de sprijin ale grupului Gavrilă. Ioan Grovu ajunsese în mâinile poliției politice și, supus presiunilor, a acceptat să facă jocul poliției politice pentru a-și salva viața. Grovu a devenit principala piesă în capturarea partizanilor făgărășeni. La Paștele anului 1955 el i-a spus lui Olimpiu Borzea că împreună cu dr. Nicolae Burlacu va trece granița, spre Grecia. După câteva zile Costică Nicolescu a venit la Borzea cu o scrisoare de la Grovu, în care acesta relatează că a ajuns cu bine la destinație, aflându-se la Salonic, Grecia, astfel „salvându-și libertatea”. Era o invitație și pentru cei din munți, de care Nicolescu avea să întrebe în permanență în lunile următoare²⁹¹.

Partizanilor li s-a propus plecarea în străinătate, chipurile cu ajutorul unei rețele de trecere a frontierei, care avea să-i ducă în Grecia²⁹². Planul prevedea plecarea mai întâi a lui Ioan Novac și a lui Laurian Hașu, prin intermediul aceluiași Costică Nicolescu²⁹³. Au fost amândoi arestați la 27 iulie 1955 într-un autobuz în București²⁹⁴.

²⁹⁰ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 281, 306-307 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 81-86, 111-112, 116-118).

²⁹¹ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 252, 254 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 28, f. 338; vol. 103); Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁹² Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 252-257 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 28, f. 338; vol. 55, f. 358; vol. 79; vol. 83, f. 41, 46; vol. 103, f. 107); *Ibidem*, vol. II, p. 173-175, 181-182.

²⁹³ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

²⁹⁴ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 258 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 79); *Ibidem*, vol. II, p. 182. La sfârșitul anilor '70, cinematografia românească a produs filmul artistic *Aciunea „Autobuzul”* (Alice Mănoiu, *Autobuzul*, în „Cinema”, nr. 9, septembrie 1977, p. 8), în regia lui Virgil Calotescu, folosind actori consacrați precum Mircea Albulescu, Gheorghe Dinică, Ion Dichiseanu, Irina Petrescu, Colea Răutu, Silviu Stănculescu etc. (Cristina Corciovescu, Bujor T. Răpeanu, *1234 cineaști români, ghid biofilmografic*, București, Edit. Științifică, 1996, *passim*). Scenariul scris de Ioan Grigorescu avea la bază tocmai scena capturării celor doi partizani făgărășeni în 1955. Cu un regizor cunoscut pentru documentarele făcute la comandă politică și cu un scenarist competent, dar cunoscut și el prin oportunism, nu e de mirare că rezistența armată anticomunistă era persiflată, lozincile comuniste abundând. Filmul a fost lansat în ianuarie 1978 (Călin Căliman, *Istoria filmului românesc (1897-2000)*, București, Edit. Fundației Culturale Române, 2000, p. 289) și a rulat în România comunistă, dar și în cea postcomunistă. Ecranizarea a fost difuzată de postul TV Antena 1 pe 17 mai 2003, ora 23,00, fără niciun fel de precizări/atenționări. Singura reacție publică pe care o cunoaștem se datorează lui Ovidiu Popica, de la „Evenimentul zilei”, care s-a documentat cu privire la raportul filmului cu realitatea. Totul se petrecea într-un context în care televiziunile comerciale românești, dar și cea publică difuzau într-un ritm amețitor, după 2001, nenumărate filme cu mesaj politic comunist, realizate în anii '60-'80. Criticii de film au tratat producția ca pe „un «policier» ratat” (Călin Căliman, *op. cit.*, p. 289), dar falsificarea adevărului și dezonorarea memoriei partizanilor i-a indignat încă o dată pe supraviețuitorii rezistenței (Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), în *op. cit.*, vol. IV, p. 258).

Apoi au plecat Ioan Chiușdea (bolnav), Victor Metea și Gheorghe Hașu, călăuză fiindu-le tot Nicolescu, cei trei partizani fiind capturați în august 1955, deși erau înarmați cu pistoale și grenade defensive²⁹⁵. De fiecare dată se primeau „dovezi” că respectivii au ajuns cu bine la destinație. Nicolescu a început să întrebe cu insistență și de Ion Gavrilă, de ce nu apare și el. Olimpiu Borzea însă nu-l văzuse niciodată pe liderul grupului. Borzea și-a dat seama că Securitatea știa de jocul său dublu. Așa că a răspuns și el pozitiv la solicitarea lui Nicolescu de a pleca în străinătate. Aflat într-o mașină pe drumul spre Giurgiu, a fost imobilizat și a ajuns la Securitate. La anchetă aveau să i se pună benzi cu înregistrarea discuțiilor pe care le purtase cu Grovu, dar și cu cumnatul său înainte plecării²⁹⁶. Potrivit unor surse documentare, reținerea lui Olimpiu Borzea s-a produs la 8 octombrie 1955²⁹⁷. Desigur, toți partizanii prinși au fost trecuți prin durele anchete ale Securității²⁹⁸.

Ioan Pop zis Jean a reușit să se ascundă mai bine de jumătate de an după capturarea celorlalți partizani. În cele din urmă a fost și el convins să accepte plecarea „în Grecia”. După ce a parcurs o parte din drum cu trenul, însoțit de un agent, la Pitești a urcat într-o camionetă în care se mai aflau 10 persoane, în realitate ofițeri de Securitate. Pe șoseaua Pitești-Mizil a fost imobilizat. Nu a mai apucat decât să le spună securiștilor: *M-ați prins în capcană, tâlharilor*. A fost lovit peste față, apoi transportat la București, unde s-au adunat numeroși securiști să vadă o captură atât de importantă. Era 24 mai 1956. Interogatoriile au început în după amiaza aceleiași zile, primul dintre ele durând 18 ore și 30 de minute (de la ora 15,00 până a doua zi la 7,30)²⁹⁹.

Ioan Grovu a fost considerat sigur de către securitate („de la primele cercetări secrete a fost sincer și a acceptat colaborarea cu noi [...] A dat dovadă de sinceritate și loialitate. Este legat de organele noastre”), motiv pentru care s-a propus eliberarea lui în octombrie 1956. Poliția politică a luat măsuri pentru lansarea legendei că Grovu s-a întors clandestin din Grecia. Scopul era utilizarea lui în continuare ca agent secret în zona Făgărașului, dar și la Cluj, Alba și Timișoara³⁰⁰. Însă Grovu avea să fie pus în libertate mai târziu.

11. Procese, sentințe, execuții, detenție

Activitatea îndelungată a grupului Gavrilă în zona Făgăraș crease „o psihoză” și dăduse naștere la diferite comentarii în rândurile unor localnici „șovăielnici”

²⁹⁵ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 478 (doc. de la AMI, fond „DMRU”, inv. nr. 7389, dos. nr. 34, f. 364, 366); Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. II, p. 182; Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁹⁶ Olimpiu Borzea, *op. cit.*, p. 7.

²⁹⁷ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69-70; *Cu unanimitate de voturi...*, p. 261.

²⁹⁸ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. II, p. 182. Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

²⁹⁹ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 311-317 (doc. de al ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 23; vol. 40, f. 157). Vezi și *Ibidem*, vol. II, p. 178-181.

³⁰⁰ *Ibidem*, vol. IV, p. 321 (doc. de al ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 77, f. 291).

(expresia dintr-un document). Pentru a combate această stare de lucruri, colonelul Gheorghe Crăciun, comandantul regionalei MAI Stalin, considera necesară desfășurarea procesului partizanilor la Sibiu, „cu participarea unei asistențe corespunzătoare, compusă din activiști de partid, de stat și a unor muncitori fruntași, membri de partid”. Același ofițer propunea desfășurarea procesului între 2 și 10 iulie 1957³⁰¹.

Securitatea a constituit patru loturi cu partizanii și cu susținătorii reținuți ai acestora. Lotul nr. 1 cuprindea 17 persoane: Ioan Chiujea, Laurian Hașu, Ioan Novac, Victor Metea, Ion Ilioiu, Gheorghe Hașu, Ioan Pop zis Jean, Olimpiu Borzea, Ioan Grovu, Nicolae Burlacu, Lucian (sau Aurel) Viorel Stanciu, Ioan Bucelea, Vasile Bucelea, Gheorghe Borzea, Ioan Cristian, Victor Șandru, Victor Dâmboi³⁰². În lotul nr. 2 au intrat 16 inculpați: Vasile Munteanu, Octavian Munteanu, Ieronim Mihai, Ioan Bârsan, Ieronim Albu, Gheorghe Burdăruș, Gheorghe Ramba, Gheorghe Drugă, Octavian Comănici, Octavian Popaiov, Niculae Trandafir, Aurel Banciu, Moise Câlțea, Simion Begrea, Victor Geamănu, Cornel Dascălu³⁰³. Lotul 3 a fost constituit doar din 5 inculpați: Ioan Muțiu, Gheorghe Ostăcioaia, Constantin Vulcu, Ioan Vulcu, Virgil Oancea³⁰⁴. Cel de-al IV-lea lot a fost compus din 13 persoane: Timoftei Cotoros, Nicolae Gavrilă, Ioan Leancu, Aurel Deșoreanu, Ioan Căcit, Aron Clem, Petru Cârstea (sau Cristea), Ioan Toader, Gheorghe Metea, Liviu Fogoroș, Gheorghe Nitu, Ioan Andrei, Gheorghe Logrea³⁰⁵.

Procesele celor patru loturi au fost judecate de Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, aflat în deplasare la Sibiu, în august 1957. În procesul lotului nr. 1 au fost implicate în cele din urmă doar 14 persoane (în loc de 17, câte fuseseră prevăzute inițial): Ioan Chiujea, Laurian Hașu, Ioan Novac, Victor Metea, Gheorghe Hașu, Ioan Pop zis Jean, Ioan Bucelea, Gheorghe Borzea, Ioan Cristian, Victor Șandru, Victor Dâmboi, Vasile Bucelea, Olimpiu Borzea și Nicolae Burlacu³⁰⁶. Alte trei persoane – Ion Ilioiu, Ioan Grovu, și Lucian Viorel Stanciu – nu s-au mai regăsit în lotul principal, se pare că primul din cauză că era bolnav, iar cel de-al doilea pentru că Securitatea voia să-l răsplătească pentru serviciile aduse; pentru cel de-al treilea nu avem o explicație a netrimiterii în instanță³⁰⁷. Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, aflat în deplasare la Sibiu, a pronunțat prin sentința nr. 1369/2 august 1957 următoarele condamnări: Ioan Chiujea, Laurian Hașu, Ioan Novac, Victor Metea, Gheorghe Hașu, Ioan Pop zis Jean, Olimpiu Borzea și Nicolae Burlacu, la moarte prin împușcare; Ioan Cristian și Gheorghe Borzea, la muncă silnică pe viață; Ioan Bucelea, Victor Șandru și Vasile Bucelea,

³⁰¹ *Ibidem*, p. 331.

³⁰² *Ibidem*, p. 331, 351.

³⁰³ *Ibidem*, p. 352.

³⁰⁴ *Ibidem*.

³⁰⁵ *Ibidem*.

³⁰⁶ *Ibidem*, p. 344-346.

³⁰⁷ Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 246.

la câte 25 de ani muncă silnică; Victor Dâmboi, la 10 ani muncă silnică. Tuturor inculpaților le era confiscată averea personală, fiind obligați și la plata a câte 1.000 de lei cheltuieli de judecată³⁰⁸. Pe 6 august 1957, condamnații la moarte au fost înlănțuiți și transportați de la Sibiu la București, unde au fost depuși la închisoarea Uranus³⁰⁹.

Sentiința nr. 1370/2 august 1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, aflat în deplasare la Sibiu, prevedea următoarele condamnări: Ioan Bârsan, muncă silnică pe viață; Vasile Munteanu, 25 de ani muncă silnică; Octavian Munteanu, Octavian Comănici, Nicolae Trandafir, Moise Câlțea și Aurel Banciu, câte 20 de ani muncă silnică; Gheorghe Ramba, Gheorghe Burdăruș și Gheorghe Drugă, câte 15 ani muncă silnică; Ieronim Mihai, 20 de ani temniță grea; Octavian Popaiov, 10 ani muncă silnică; Cornel Dascălu, Ieronim Albu, Victor Geamănu și Ioan Polexe (acesta apărea în locul lui Simion Begrea), câte 10 ani temniță grea³¹⁰.

Prin sentiința nr. 1384/13 august 1957 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, aflat în deplasare la Sibiu, au fost condamnați: Ioan Vulcu și Gheorghe Ostăcioaia, la muncă silnică pe viață; Constantin Vulcu, 25 de ani muncă silnică; Ioan Muțiu, 20 de ani muncă silnică; Virgil Oancea, 10 ani temniță grea³¹¹.

Tribunalul Militar al Regiunii a III-a Militare Cluj, aflat în deplasare la Sibiu, pronunța prin sentiința nr. 1385/13 august 1957 următoarele condamnări: Aurel Deșoreanu, muncă silnică pe viață; Ioan Leancu, 25 de ani muncă silnică; Nicolae Gavrilă și Ioan Toader, câte 20 de ani muncă silnică; Timoftei Cotoros, 20 ani temniță grea; Aron Clem, Gheorghe Metea, Petru Cârstea (sau Cristea) și Ioan Petrișor (acesta apărea în locul lui Gheorghe Logrea), câte 15 ani muncă silnică; Liviu Fogoroș și Ioan Căcit, câte 10 ani muncă silnică; Ioan Andrei și Gheorghe Nitu, câte 10 ani temniță grea³¹².

Ion Gavrilă a fost și el condamnat la moarte în 1957, în contumacie³¹³, ceea ce practic întărea condamnarea din 1951.

Recursurile înaintate de Ioan Chiujdea, Gheorghe Hașu, Laurian Hașu, Ioan Novac și Ioan Pop zis Jean au fost respinse de prezidiul Marii Adunări Naționale. Ei au fost executați la penitenciarul Jilava, pe 20 noiembrie 1957, ora 20,30³¹⁴.

³⁰⁸ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69-70; *Ibidem*, dos. 7805, vol. 1, f. 43, 47, 51-42, 163-164, 174; *Cu unanimitate de voturi...*, p. 258, 261; *Anno Domini 1957...*, în *loc. cit.*, p. 20-21; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 346-347; Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 246.

³⁰⁹ Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 246-247.

³¹⁰ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 360-361.

³¹¹ *Ibidem*, p. 360.

³¹² *Ibidem*.

³¹³ *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5; Nicolae Prelipceanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

³¹⁴ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69; *Ibidem*, dos. 7805, vol. 1, f. 43, 47, 51-42, 163-164; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 357-359.

Victor Metea a refuzat să facă cerere de grațiere³¹⁵. Din această cauză el avea să fie executat abia la 21 aprilie 1958, orele 21,45-22,00, tot la penitenciarul Jilava³¹⁶. În schimb, Olimpiu Borzea și Nicolae Burlacu au beneficiat de clementă, prin decretul nr. 524/1957 comutându-li-se condamnarea la moarte în muncă silnică pe viață. Lanțurile le-au fost scoase abia la Crăciunul anului 1957³¹⁷.

Olimpiu Borzea a fost deținut după 1958 la Aiud, din cauza tratamentului dur devenind un adevărat „colecționar” de boli: TBC pulmonar, TBC osos, TBC ganglionar, Zona Zoster, hepatită, afecțiuni renale³¹⁸. Prin D.5/1963 i s-a redus pedeapsa din muncă silnică pe viață în 25 de ani muncă silnică³¹⁹. Olimpiu Borzea și Nicolae Burlacu au fost eliberați la 2 august 1964, în contextul deschiderii închisorilor pentru cei mai mulți dintre deținuții politici³²⁰. Din cauza TBC-ului, Olimpiu Borzea a fost nevoit să stea internat doi ani în sanatoriile de la Timișul de Sus, Avrig și Spitalul Mârzescu. De fapt, din cauza bolii s-a și pensionat în 1967³²¹. Ca toți foștii deținuți politici a fost și el supravegheat de Securitate în anii și deceniile următoare, fiindu-i interzise numeroase drepturi (spre exemplu, de a ocupa funcții care implicau „administrarea ori mânuirea de bunuri și valori”, deoarece fusese condamnat pentru „activitate contrarevoluționară”)³²². Victor Șandru a fost grațiat prin decretul nr. 176/1964³²³.

Unii dintre susținători au fost deciziși să nu-i trădeze pe partizani, asumându-și riscuri extreme. Spre exemplu, Valeria Raita (soție de preot) a susținut în anchete: „Declar că niciodată nu voi fi în stare să-i vând pe Metea și pe Gavrilă, care-mi

³¹⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 356, 361.

³¹⁶ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 69; *Ibidem*, dos. 7805, vol. 1, f. 173; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 371-372.

³¹⁷ ASRI, fond „D”, dos. 7778, vol. 3, f. 70; *Anno Domini 1957...*, în *loc. cit.*, p. 19; Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 249. Nicolae Burlacu avea să susțină peste decenii că pentru el s-au primit patru referințe bune: de la Ana Popa, soția directorului Băncii de Investiții Făgăraș; de la Petre Coruț, secretarul de bază PMR de la Combinatul Chimic Făgăraș; de la dr. Andrei Neumann, un cunoscut medic internist și liderul Comunității evreiești din Făgăraș; Iosef Zigler, „acest bun și omenos medic internist”. Însă doi etnici români – Bărghișan, ofician sanitar, și Forsea, administratorul spitalului Făgăraș, ambii având la rândul lor dosare proaste – au dat referințe negative despre el (*Ibidem*, p. 245; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. II, p. 183-184).

³¹⁸ Mărturia lui Olimpiu Borzea, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 23-24; și în Eugenia Mihalcea, *op. cit.*, p. 11.

³¹⁹ *Anno Domini 1957...*, în *loc. cit.*, p. 19.

³²⁰ Mărturia lui Olimpiu Borzea, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 24-25; Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 247.

³²¹ Mărturia lui Olimpiu Borzea, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 25; și în Eugenia Mihalcea, *op. cit.*, p. 11.

³²² Sentința civilă nr. 17/22 februarie 1968 a Judecătoria Făgăraș, în *Anno Domini 1957...*, în *loc. cit.*, p. 22; mărturia lui Olimpiu Borzea în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 25.

³²³ *Cu unanimitate de voturi...*, p. 257. S-a vehiculat și informația că Victor Șandru ar fi murit în închisoare (Petre Mihai Băcanu, *op. cit.*, p. 5).

sunt dragi, ca și copiii mei.”³²⁴ Oamenii care au procedat ca această femeie sau într-un mod cât de puțin asemănător au avut parte de persecuții din partea Securității. Pentru ajutorul acordat partizanilor, peste 1.000 de familii din zona Făgărașului au fost prigonite³²⁵.

Ana Gavrilă, mama lui Ion Gavrilă, a fost arestată și bătută cu sălbăticie de căpitanul de securitate Ioan Cârnău. La proces, femeia a descris tratamentul la care a fost supusă, iar judecătorul a întrebat-o de ce nu a spus despre fiul ei. Răspunsul ei a fost: „numai Iuda l-a vândut pe Domnul Hristos pe 30 de arginți. E[u] ca mamă n-a[m] putut face acest lucru”. A fost condamnată la 3 ani închisoare și deținută în penitenciarele Sibiu și Mislea, în permanență fiindu-i introduse informatoare în celulă. În anii următori mișcările i-au fost urmărite cu atenție de către Securitate³²⁶.

Nicolae Gavrilă, din comuna Cincu Mare, a fost condamnat la 15 ani închisoare. A decedat după eliberare. Mihai Novac, profesor la Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, tatăl lui Gelu și al Gemei Novac, a fost arestat și a făcut 5 ani de închisoare. După eliberare avea să moară în mizerie. Gema Novac, fiica profesorului Mihai Novac și sora partizanului Gelu Novac, a fost închisă și a născut o fetiță în penitenciar. A murit la scurt timp după eliberare. Remus Budac, profesor din comuna Noul Român, a fost condamnat la 8 ani închisoare³²⁷.

Frații Constantin și Dumitru Comșa, din comuna Cincu, au fost arestați în 1957-1958. Prin sentința nr. 1022/1958 a Tribunalului Militar al Regiunii a III-a Cluj, Constantin Comșa a fost condamnat la moarte, sub acuzația de „favorizare a infractorului” (adică a lui Ion Gavrilă), iar Dumitru Comșa la 10 ani închisoare corecțională, pentru „omisiunea denunțării actelor de teroare”³²⁸. Lui Constantin Comșa i s-a comutat pedeapsa în muncă silnică pe viață, apoi în 25 de ani muncă silnică. A fost închis la Codlea, Făgăraș, Jilava și Gherla, de unde a fost eliberat printr-un decret în 1963³²⁹.

Ion Ilioiu a fost deținut la Brașov până în 1955, apoi transportat la Malmaison (unde timp de trei ani a stat singur în celulă), pe urmă a fost readus la Brașov. Judecat în 1958, a fost condamnat la muncă silnică pe viață, ulterior fiind depus la Aiud. În 1964 a fost printre ultimii deținuți eliberați din această închisoare. Avea 34 de ani. În perioada anchetelor și a detenției își pierduse parțial vederea (astăzi este nevăzător de gradul I). Ulterior și-a întemeiat o familie, dar a trăit retras³³⁰. Ion

³²⁴ Ion Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 9.

³²⁵ *Ibidem*, p. 8.

³²⁶ *Ibidem*, p. 317, 377 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 36, f. 183; vol. 110, f. 123).

³²⁷ *** , *Figuri de luptători...*, în *loc. cit.*, p. 105-106.

³²⁸ Constantin Comșa, *op. cit.*, p. 9 ; Dumitru Comșa, *op. cit.*, p. 9.

³²⁹ Constantin Comșa, *op. cit.*, p. 9.

³³⁰ Ion Ilioiu, *op. cit.*, p. 6; mărturia lui Ion Ilioiu, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 83; și în Eugenia Mihalcea, *op. cit.*, p. 11; Ioan Victor Pica, *op. cit.*, p. 174; Idem, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 7; *** , „Figuri de luptători...” , p. 104.

Ilioiu nu a regretat niciodată cele făcute: „nu consider un timp pierdut tot ceea ce am făcut. Cred că am făcut ce trebuia. Chiar dacă nu am biruit, sunt cu conștiința împăcată și nu mă simt vinovat pentru deznodământul luptei noastre. Dacă ar trebui s-o luăm de la capăt aş proceda la fel”³³¹.

După cum am văzut, Ion Grovu a fost scos din procesul principal al grupului de rezistență. De fapt, el nu s-a mai regăsit în niciun lot trimis în fața instanței. Securitatea l-a răsplătit pentru serviciile aduse, oferindu-i libertatea, dar și postul de director al liceului din orașul Victoria și se pare chiar calitatea de membru al PMR. A murit cândva în anii '60-'70 în urma unui accident de mașină pe Valea Prahovei, ironia sorții, chiar pe drumul pe care fuseseră arestați cu mult timp în urmă partizanii făgărășeni pe care îi trădase³³².

12. Urmărirea unei „fantomе”: Ion Gavrilă și Securitatea (1955-1976)

După despărțirea de Ioan Pop zis Jean, la 17 iunie 1955, Ion Gavrilă a plecat spre Blaj, dar nu a reușit să găsească niciun om de încredere, de aceea s-a îndreptat spre Alba, unde avea cunoștințe vechi. Așa a ajuns în Galtiu, actualul județ Alba, la Ana Săbăduș, văduva unui fost coleg de Universitate, medicul Petru Săbăduș, care murise la Gherla. Prin Ana Săbăduș, Gavrilă avea să stabilească legătura cu Mihai Maga din Cluj. Acesta i-a transmis în august-septembrie 1955 că toți ceilalți partizani erau deja în Grecia și că îi poate aranja și lui să ajungă acolo. Însă la începutul anului 1956 același Maga i-a spus că foștii luptători din Făgăraș erau de fapt în mâinile Securității. Ion Gavrilă avea să rămână la Ana Săbăduș, care avea doi copii de 8 și 7 ani, cărora partizanul le-a fost și tată. Din când în când făcea drumuri la Cluj, la un alt Ion Gavrilă, de la Facultatea de Medicină. În locuința Anei Săbăduș stătea într-o cameră mascată cu un dulap. Deși în casă a venit de mai multe ori chiar și șeful postului de Miliție din sat, partizanul nu a putut fi descoperit. Gavrilă avea unele legături: cu dr. Guriță, din Alba Iulia, cu profesorul Mârza din Bărbant, cu alte persoane din Cluj³³³.

De la 14 septembrie 1955 și până la 26 februarie 1956, în operațiunile contra rezistenței din zona Făgărașului a mai fost angrenat un singur batalion de securitate, iar după cea din urmă dată doar o companie³³⁴. Reducerea efectivelor operaționale era logică, de vreme ce aproape întregul grup de partizani fusese prins.

³³¹ Mărturia lui Ion Ilioiu, în Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară (eds.), *op. cit.*, vol. III, p. 83.

³³² Nicolae Burlacu, *op. cit.*, în *loc. cit.*, p. 245, 247; Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 188.

³³³ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 200-202; Nicolae Prelipeanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în „O viață de fugar...”, p. 8.

³³⁴ „Bande, bandiți și eroi”..., p. 252-253 (doc. de la ACNSAS, fond „penal”, dos. nr. 16, vol. 5, f. 192-195).

Însă Gavrilă avea să fie căutat cu încrâncenare de Securitate în următorii ani, pentru depistarea lui fiind utilizate numeroase resurse (ofițeri, agenți etc.)³³⁵.

La 6 iulie 1958, Regionala MAI Stalin, sub conducerea colonelului Gheorghe Crăciun, a întocmit un plan de măsuri pentru urmărirea în întreaga țară a lui Ion Gavrilă, considerând că ipoteza privind plecarea acestuia din regiune părea verosimilă. Se avea în vedere luarea de măsuri informativ-operative asupra persoanelor de legătură mai apropiate, care locuiau în diferite părți ale României. Mai întâi era vorba de recrutarea unora dintre aceste persoane și folosirea lor pentru identificarea lui Gavrilă, în vreme ce altele trebuiau urmărite informativ și anchetate în vederea depistării legăturilor sau a cunoștințelor despre „bandit”. Însă existau deja agenți implicați în urmărirea lui Gavrilă. Cei mai capabili dintre aceștia și care avuseseră legături personale bune cu Gavrilă urmau să fie „marșrutizați”, adică mutați în diferite localități, gospodării agricole de stat, ferme, exploatări diverse etc. în vederea căutării și identificării celui amintit sau a legăturilor sale cunoscute. Erau amintiți expres agenții „Pandrea Dumitru”, fost prieten bun cu Gavrilă pe vremea studenției; „Bordeianu Ion”, fost coleg; „Munteanu Maria”, desemnată ca fostă concubină; precum și „Dobrescu” și „Bicaz”. Mai existau și alți agenți, nenominalizați însă. Se avea în vedere efectuarea unor „studii” asupra unor persoane pentru a fi recrutate: Virgil Radocea, funcționar, aflat în orașul Făgăraș, fost condamnat pentru legături cu membrii grupului din munți; Mircea Zorca, funcționar, din Tâlmăciu, prieten cu Gavrilă, „fost agent, abandonat, care va fi reactivat, existând asupra lui probe justițiabile, pe baza cărora poate fi pus în stare de dependență față de noi [Securitatea]”; Ioan Fodor, inginer agronom la ICAR Măgurele, regiunea Stalin, fost coleg și prieten apropiat al lui Gavrilă; Emil Negruțiu, decanul Facultății de Agronomie din Cluj, care îl sprijinise pe Gavrilă în 1948, când acesta era urmărit de Securitate. Nu înseamnă că aceste persoane au și fost recrutate, dar e clar că asupra lor s-au făcut presiuni deosebite, inclusiv prin șantaj, pentru a oferi informații despre Gavrilă³³⁶.

În afară de răspândita practică a folosirii unor agenți, Securitatea viza, în cadrul aceluiași plan din 6 iulie 1958, și luarea de „măsuri pentru compromiterea lui Gavrilă față de familiile bandiților condamnați și față de legionarii din țară și străinătate”. Se propunea aplicarea unei combinații, a cărei idee de bază era sintetizată astfel: „După condamnarea lor, membrii bandei [grupul de partizani, nota n.m.] au fost determinați de organele noastre [Securitatea, n.m.] să adreseze câte o scrisoare «testament» rudelor lor mai apropiate, în care să le facă cunoscut că au fost arestați fiind trădați de Gavrilă Ion, care a rămas liber./ Printr-un agent

³³⁵ Vezi Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 322, 324, 329-330, 355, 372, 381, 383-384, 392-395 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 26, f. 272; vol. 59, f. 61, 65, 267; vol. 65, f. 107, 112; vol. 74, f. 307; vol. 77, f. 187; vol. 78, f. 31; vol. 110, f. 123; vol. 118, f. 201); *Ibidem*, vol. II, p. 200-261.

³³⁶ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 281-282 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 111-112, 116-118).

verificat și cu autoritate în rândul legionarilor, vom lansa zvonul despre existența acestor «scrisori-testament» pe baza legendei că ele se găsesc la un fost subofițer din paza închisorii – scos din serviciu pentru unele abateri disciplinare – și cu ajutorul cărui aceste scrisori au fost scoase din penitenciar./ După ce agentul va stârni curiozitatea celor interesați – inclusiv a membrilor de familie, prin «legătura sa» directă sau indirectă cu acest «subofițer», va obține una din scrisorile în cauză, după ce va circula într-un cerc cât mai larg posibil, va ajunge la familia destinatară, pentru a se verifica astfel și autenticitatea scrisului. În același fel și la diferite intervale, vor fi plasate și celelalte scrisori. În cadrul combinației, se vor prevedea unele măsuri ca și copiile acestor scrisori sau știrea despre conținutul lor să ajungă la legionarii din străinătate.»³³⁷ Pentru punerea în practică a măsurilor amintite, colonelul Gheorghe Crăciun a propus și constituirea unui grup operativ cu 3 ofițeri de Securitate³³⁸. Tactica Securității a dat rezultate, ideea că Gavrilă ar fi fost omul ei prinzând la mulți locuitori din satele făgărășene care fuseseră implicați în rețeaua de sprijin a rezistenței. În anii '90 ai secolului trecut existau încă locuitori ai zonei Făgărașului care mai credeau în această versiune³³⁹. Mai mult chiar, până și poliția politică a ajuns să accepte drept veridice discreditările pe care ea însăși le răspândise despre Ion Gavrilă³⁴⁰.

După mai puțin de doi ani, la 7 aprilie 1960, s-a întocmit un nou plan de măsuri pentru capturarea lui Gavrilă, de această dată de către raionul de Securitate Făgăraș, cu directa aprobare a Regionalei MAI Stalin și a colonelului Pavel Aranici, responsabilul Securității în problema „bandelor”. Se avea în vedere verificarea agenturii. Din cei șase agenți implicați, „Bicaz Ioan” era deconspirat, iar „Gălățeanu Ioan” și „Dobrescu Ioan” nu aveau posibilități de informare, ei fiind cunoscuți de mai mulți membri ai grupului de partizani, ceea ce crea convingerea că Ion Gavrilă nu avea să-i mai folosească. În schimb, agenții „Bordeianu Ioan”, „Palade Gheorghe” și „Rădulescu Eliade” lucraseră „cinstit” cu Securitatea, motiv pentru care urma să se verifice dacă fuseseră sau nu deconspirați³⁴¹. Deoarece posibilitățile de informare ale agenților menționați nu erau suficiente, s-a dispus studierea unor persoane în vederea recrutării, unele dintre acestea fiind și pe lista propusă în 1958 de Regionala MAI Stalin, ceea ce era un indiciu că nu putuseră fi „convinse”: Virgil Radocea, tehnician din Făgăraș; Virgil Creangă, medic din Făgăraș, fusese recrutat în urmă cu un deceniu de Securitate, se întâlnește cu Gavrilă

³³⁷ *Ibidem*, p. 282-283 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 111-112, 116-118). Vezi și Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 372-373.

³³⁸ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 283 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 111-112, 116-118). Vezi și Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 373.

³³⁹ Mulțumim domnului Silviu B. Moldovan pentru această informație.

³⁴⁰ Generalul Nicolae Pleșiță declara la un moment dat: „Gavrilă legionarul și-a abandonat camarazii în Făgăraș”, în Nicolae Pleșiță, *Pacepa, Nașul lui Carlos*, interviu de Viorel Patrichi, în „Lumea Magazin”, nr. 4/1992, p. 57.

³⁴¹ *Bande, bandiți și eroi...*, p. 304 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 81-86).

înainte de 1955, însă nu raportase acest lucru – fusese lăsat „în părăsire” de multă vreme, dar acum se dispunea reactivarea lui, „pe baza materialelor compromițătoare ce le posedăm, iar în caz de nesinceritate, în timpul reactivării sau al colaborării ca agent, va fi deferit justiției”; Ioan Andru, inginer la uzinele „Victoria” din Făgăraș; Vasile Bica, responsabilul bibliotecii centrale din Făgăraș; Mihai Maga, felcer la Policlinica din Făgăraș; Sever Opriș, inginer, șeful Întreprinderii de Electricitate din orașul Făgăraș; Vichentie Tuturea, medic veterinar la GAS Șercaia, domiciliat în Făgăraș; Mihai Braga, inginer silvic; Alexandru Comanici, funcționar ADAS. Toți cei de mai sus activaseră în FDC împreună cu Ion Gavrilă și mai cunoscuseră câțiva membri ai grupului de partizani, aveau rude în comunele făgărășene, iar cei mai mulți nu fuseseră anchetați pentru antecedentele lor politice³⁴². Nu știm cum a decurs proiectata recrutare a celor amintiți, dar, repetăm, simpla lor prezență pe o listă nu înseamnă că au și devenit agenți (spre exemplu și cum am văzut, Mihai Maga s-a dovedit loial și de un real ajutor lui Ion Gavrilă). Este însă de presupus că toți au avut parte de presiuni în diferite grade. Securitatea avea indicii că Gavrilă își căutase gazde în rândurile femeilor legionare sau ale soțiilor unor legionari decedați, motiv pentru care s-a dispus verificarea acestor cazuri în raionul Făgăraș³⁴³. Pista era corectă, deși aria geografică luată în considerare îl ferea oarecum pe Gavrilă, care se afla în Galtiu-Alba. Colonelul Pavel Aranici a pus o rezoluție pe acest document, în care dispunea luarea de măsuri informative asupra tuturor medicilor, farmaciilor, sanitarilor și a unor țărani cu preocupări de vindecători, precum și includerea în plan a preoților greco-catolici „reveniți” sau nu la ortodoxie, știindu-se că Gavrilă era foarte religios și se spovedea la diferite sărbători religioase. Măsurile informativ-operativ de căutare a lui Ion Gavrilă trebuiau luate în raioanele Făgăraș, Sibiu, Agnita și Rupea³⁴⁴.

Din 1965, Ion Gavrilă a fost desemnat de Securitate ca obiectivul „Făgăraș”, iar din anul 1974 numele lui de cod a devenit „Negoiul”. A fost urmărit cu același interes pe întreg teritoriul României, în mod deosebit la mănăstiri, schituri, exploatări forestiere, case izolate. Au fost cercetate cadavrele găsite în munți. O informație că Gavrilă ar fi fost căsătorit cu o profesoară din județul Bacău, cu care ar fi avut doi copii, nu s-a adevărit. Rudele lui Gavrilă, îndeosebi mama și surorile lui, au fost cu atenție supravegheate și provocate să vorbească despre el, dar femeile nu știau nimic. Aceste eșecuri nu au împiedicat Securitatea să-și continue cercetările³⁴⁵.

³⁴² *Ibidem*, p. 305-306 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 81-86).

³⁴³ *Ibidem* p. 308 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 77, f. 81-86).

³⁴⁴ *Ibidem*.

³⁴⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 396-410 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. 770, vol. 75, f. 99; vol. 108, f. 89; 121; vol. 107, f. 214, 217; vol. 112, f. 53; vol. 113, f. 55; vol. 115, f. 357; vol. 117, f. 4).

Poliția politică nu putea accepta că unul dintre „bandiții” din munți scăpase de pedeapsă, de aceea a continuat să-l urmărească intens pe Ion Gavrilă. Securitatea a ajuns în cele din urmă la concluzia că fostul șef de grup anticomunist se ascundea pe teritoriul județelor Alba și Cluj, beneficiind de ajutorul unor cunoscuți³⁴⁶. Gavrilă a simțit că în jurul lui se strângea cercul, motiv pentru care în iarna anului 1975-1976 a încercat să plece în străinătate, prin Iugoslavia, dar nu a reușit deoarece granița era bine păzită. A stat în acea iarnă ascuns într-un bordei lângă Buziaș, în Banat, apoi s-a întors în Galtiu³⁴⁷. Poliția politică a organizat capcane pentru depistarea „dușmanului public nr. 1”³⁴⁸, iar insistențele ei au dat rezultate în cele din urmă. Ion Gavrilă a fost capturat în orașul Cluj, în dimineața zilei de 30 iunie 1976³⁴⁹, după mai bine de două decenii de căutări asidue.

Faptele se prescriseseră, de aceea Ion Gavrilă a fost doar anchetat timp de șase luni la București (el avea să susțină că s-a încercat și supunerea lui la radiații), după care a fost pus în libertate³⁵⁰. Gavrilă a relatat în mai multe rânduri că salvarea lui după ce a fost capturat de Securitate, în 1976, s-a datorat intervențiilor americane. Când Nixon a vizitat România, el ar fi avut și o listă cu cetățeni români pentru care trebuia să facă intervenții. Între ei s-a aflat și un preot din zona Alba-Iulia, văr cu soția lui Ion Gavrilă. Acesta l-a rugat pe preotul amintit să intervină în favoarea lui pe lângă americani, explicându-i că era condamnat la moarte. Ulterior la București a sosit secretarul de stat Henry Kissinger, care a adus și el o listă cu cetățeni români pentru care a mediat. Printre ei se găsea și Ion Gavrilă. Așa își explica fostul partizan faptul că atunci când a fost arestat securiștii l-au anchetat, dar nu l-au maltratată și, mai ales, nu l-au ucis. Într-un fel, chiar l-au „tratat boierește”³⁵¹. Deși nu era chiar neobișnuit ca administrația de la Washington să intervină pentru diferite persoane persecutate de regimul de la București³⁵², până în prezent nu avem o confirmare dintr-o altă sursă a acestei versiuni.

Nicolae Ceaușescu s-a aflat în fruntea Direcției Superioare Politice a Armatei între 1950 și 1953, contribuind direct la îndoctrinarea noii armate române în spirit comunist, în conformitate cu modelul sovietic³⁵³. Ion Gavrilă susține că în timpul

³⁴⁶ *Cartea Albă a Securității*, vol. IV, *Perioada 1968-1978*, s.l. [București], Serviciul Român de Informații, 1995, p. 372 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 11190, vol. 18, f. 33).

³⁴⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 246-261.

³⁴⁸ *Cartea Albă a Securității*, vol. IV, p. 372 (doc. de la ASRI, fond „D”, dos. 11190, vol. 18, f. 33).

³⁴⁹ *Ibidem*; Ion Gavrilă-Ogoranu, *op. cit.*, vol. II, p. 261-268; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugar...*, p. 8.

³⁵⁰ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 269-294; Nicolae Prelipeanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugar...*, p. 8; Iuliu Crăcană, *În munți cu arma în mână...*, p. 519.

³⁵¹ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 287-292; Nicolae Prelipeanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11, mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în *O viață de fugar...*, p. 8.

³⁵² Mărturia lui Ion Gavrilă Ogoranu, în „O viață de fugar...” p. 8.

³⁵³ Florin Șperlea, *Nicolae Ceaușescu în fruntea Direcției Superioare Politice a Armatei (1950-1953)*, în „Revista de istorie militară”, nr. 3-4 (67-68)/2001, p. 6-13; Idem, *De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române (1948-1955)*, București, Edit. Ziua, 2003, p. 180-190. Vezi și Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Edit. Ioan Slavici, 1995, p. 311 (interviu cu Alexandru Bârlădeanu).

anchetei din 1976 un securist i-ar fi relatat că unul dintre ultimele atacuri date de Securitate împotriva partizanilor ar fi fost condus de Nicolae Ceaușescu, de aceea poliția politică aștepta o decizie de sus cu privire la fostul partizan³⁵⁴. Până în acest moment nu am găsit informații care să confirme implicarea lui Ceaușescu în vreo acțiune contra partizanilor din Munții Făgăraș.

Generalul de securitate Nicolae Pleșiță ocupa în 1976 funcția de prim-adjunct al ministrului de Interne. El avea să declare că, după ce Gavrilă a fost adus la București, de la Direcția Cercetări Penale i s-a spus că fapta se prescrisese. „Mi-am zis că mai bine să-l pun la treabă. Pe la mine nu trecea unul să nu văd la ce ar fi mai util pentru țară ca să-l folosesc! I-au luat informațiile, angajamentul și într-o săptămână i-au dat drumul.”³⁵⁵ În afară de inexactitatea cu eliberarea lui Gavrilă după o săptămână – în realitate au fost șase luni, după cum am văzut –, chestiunea cu recrutarea fostului partizan este o calomnie. Cât despre „angajament”, chiar dacă i se va fi luat, era vorba de un act formal, dacă ținem seama de faptul că Securitatea era o instituție birocratică, care oricum privea nedeclararea a ceea ce văzuse și auzise în perioada reținerii.

După punerea în libertate, lui Ion Gavrilă i s-a permis să lucreze ca muncitor agricol (doar era agronom fără diplomă!) și avea să se pensioneze ca tehnician agricol. Dar nu a dus lipsă de șicane până la căderea comunismului³⁵⁶.

13. Memoria rezistenței armate anticomuniste din Munții Făgăraș-versantul Nordic

13.1. Memoriile singulare ale unui lider din rezistență: Ion Gavrilă

În perioada în care s-a aflat în munți, Ion Gavrilă (ca și alți oameni din grupul său) a consemnat diferite fapte în mai multe caiete, sub titlul *Brazii*, dar și în unele testamente. Unele s-au pierdut, în vreme ce altele au fost capturate de Securitate, fiind fotocopiate sau dactilografiate³⁵⁷.

După decenii de comunism, locuitorii României au ajuns să creadă fie că regimul nu va cădea vreodată, că situația era ireversibilă, fie că dacă prăbușirea avea să aibă loc era vorba de un timp îndepărtat, poate chiar de câteva generații. Nici Ion Gavrilă nu credea că va avea ocazia să vadă înlăturarea regimului împotriva căruia luptase cu arma în mână la începuturile sale. A declarat-o explicit: „Credeam că odată ziua adevărului va veni, dar nu credeam ca eu să mai trăiesc până atunci.”³⁵⁸

³⁵⁴ Nicolae Prelipeanu, *op. cit.*, interviu cu Ion Gavrilă-Ogoranu, p. 11.

³⁵⁵ Nicolae Pleșiță, *op. cit.*, interviu de Viorel Patrichi, p. 57.

³⁵⁶ Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. II, p. 294-341; *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

³⁵⁷ Ion Gavrilă-Ogoranu (ed.), *op. cit.*, vol. IV, p. 10, 112-115, 411-413 (doc. de la ACNSAS, fond „informativ”, dos. nr. 770, vol. 100, f. 151, 204; vol. 113, f. 212-214); Idem, *O mărturie din Arhiva Securității*, în *Analele Sighet*, vol. 8, 2000, p. 575-578.

³⁵⁸ Ion Gavrilă, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc cit*, p. 5.

Totuși, această convingere nu l-a împiedicat să-și scrie memoriile într-o primă formă încă înainte de 1989³⁵⁹.

Ion Gavrilă (care și-a „completat” numele, acesta devenind Ion Gavrilă-Ogoranu) a fost neobosit după 1989, împărtășindu-și impresiile în locuri diverse: în paginile cărților sale, în articole publicate în ziare, reviste, în interviuri acordate posturilor de radio și televiziune, în filme documentare, conferințe, reacționând la atacurile imunde ale foștilor slujbași ai poliției politice etc.³⁶⁰. Talentul său de povestitor (porecla dobândită în tinerețe – „Moșu” – nu s-a dezmințit) l-a ajutat să fie atractiv și să se facă înțeles. Aceasta în ciuda faptului că, modest, se consideră agricultor („Eu locuiesc în Galtiu, Alba, și-s plugar”)³⁶¹.

Memoriile lui Ion Gavrilă au fost publicate sub titlul *Brazii se frâng, dar nu se îndoiesc*. De ce și-a intitulat astfel lucrarea ne-a spus-o chiar el. Cu toate că la prima vedere pare să fie vorba de o exprimare incorectă (brazii nu *se îndoiesc*), în fapt avem de-a face cu o particularitate a graiului din sudul Ardealului. Autorul a ținut și în acest fel să marcheze specificul zonei în care a activat grupul său³⁶². Amintirile sale fac parte din categoria numeroaselor „cărți-document” care au arătat publicului fața ascunsă până atunci a represiunii comuniste, dar și a rezistenței anticomuniste din anii '40-'60³⁶³.

Care au fost motivațiile care l-au determinat pe fostul lider de partizani să scrie? La această întrebare a răspuns însuși Ion Gavrilă. „Mai întâi, nevoia de a completa istoria”, o istorie falsificată timp de mai bine de patru decenii de regimul comunist. În al doilea rând, „m-am apucat să scriu pentru că, din păcate, avem o tradiție destul de rea. Noi [românii] nu ne scriem istoria.” Fostul partizan era convins că „istoria trebuie scrisă”. În opinia lui Gavrilă era o problemă de dreptate prin memorie, prin neuitarea celor care au murit în lupta contra comunismului, și astfel aflăm cel de-al treilea motiv al mărturiei lui: „[S]criu despre cei ce au luptat, despre cei ce au fost condamnați la moarte și executați și care au fost oameni cu totul minunați. E vorba de câteva sute de oameni pe care în *Memoriile* mele îi duc, așa cum i-am cunoscut, pe unii până la groapă, pentru că mormânt nu au, cruce nu au deasupra și singurul lucru care le-a mai rămas în lumea aceasta e memoria, amintirea. I-a uitat nu numai lumea, i-au uitat ai lor... sunt nepoți de-ai lor care nu-i cunosc”³⁶⁴. În al patrulea rând, Ion Gavrilă a vrut să scrie „o istorie vie, nu una alcătuită doar din date [...] Am vrut să-i prezint pe acești frați ai mei, nu personaje, dar în măsura în care mi-a fost posibil, să reînviu gândurile [pe] care le-am avut atunci, sentimentele, slăbiciunile, visurile noastre la vremea aceea, tot ce ține de omenesc și [...] ducându-l pe fiecare, cu specificul lui, până la ultima clipă”.

³⁵⁹ Victor Ioan Pica, relatare în *Ibidem*, p. 7.

³⁶⁰ Ion Gavrilă, *În munți s-a luptat pentru țară...*, p. 2, replică la articolul fostului general de securitate Neagu Cosma, *Sub cupola Securității*, în „Zig-Zag”, nr. 44, 1991.

³⁶¹ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, în Eugenia Mihalcea, *op cit*, p. 11.

³⁶² Ion Gavrilă-Ogoranu, *Brazii se frâng...*, vol. IV, p. 17; mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmăției, în *Școala Memoriei 2003...*, p. 85.

³⁶³ Virgil Ardeleanu, *Adevăruri inutile?*, în „România liberă”, nr. 1646, 24 august 1995, p. 2.

³⁶⁴ Ion Gavrilă, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

Cineva i-a făcut observația lui Gavrilă că în memoriile sale „sunt cam multe personaje. Eu n-am vrut personaje, ci oameni reali, fiecare cu drepturile lui, pentru că fiecare și-a înscris numele în această luptă”. Gavrilă era/este convins că prima condiție pentru realizarea unei istorii a rezistenței, inclusiv a propriului grup, era/este respectarea adevărului. Apoi, compararea mărturiilor supraviețuitorilor rezistenței cu documentele Securității și cu depozițiile celor aflați în structurile guvernamentale la vremea desfășurării evenimentelor. Cea din urmă era posibilă, deoarece faptele se desfășuraseră cu multă vreme în urmă, iar foștii partizani nu urmăreau răzbunare. Cel de-al cincilea și ultimul motiv pentru care Ion Gavrilă-Ogoranu și-a scris memoriile privind rezistența a fost cel declarat educativ: „am vrut să fac și o învățătură pentru cei tineri”³⁶⁵.

Nu întotdeauna străduințele lui Ion Gavrilă-Ogoranu au găsit o audiență receptivă. Bunăoară, în primăvara anului 1995, Liceul „Spiru Haret” din București a organizat un colocviu pe tema rezistenței armate anticomuniste, invitatul principal fiind fostul lider al grupului din Făgăraș. Însă conferința sa a fost, cum nota un participant, „întreruptă de ieșirile și intrările elevilor în clasă [...] Atmosfera a fost jenantă și lipsită de respect.”³⁶⁶

13.2. Memoriile lui Ioan Victor Pica

După eliberarea din închisoare, în 1964, într-o atmosferă polițienească, când orice mișcare îi era supravegheată, Ioan Victor Pica avea nevoie de „o poziție de echilibru”, motiv pentru care s-a refugiat în scris, așternându-și pe hârtie amintirile, atât cele din perioada rezistenței și detenției, cât și cele de după eliberarea din închisoare. Trebuia să facă mereu față perchezițiilor și anchetelor Securității, care aveau loc periodic, o dată la câteva luni. I s-au confiscat manuscrise, era mereu tracasat³⁶⁷. O anchetă de durată a avut loc în 1970, când timp de două luni, s-au făcut percheziții la domiciliu, la rudele sale, pentru ca în cele din urmă să i se intenteze un proces³⁶⁸. Pentru a se proteja de intruziunile Securității, I. V. Pica își scria memoriile (mii de pagini) noaptea, într-o cameră perfect camuflată. Urmărind evitarea confiscării manuscriselor de către poliția politică, cum se mai întâmplase, a recurs la metoda îngropării în pământ, în zece pungi de nailon trase una peste alta. În acest fel și-a ținut scrierile timp de 20 de ani, iar din 1984 a început să le trimită în Apus, de regulă prin intermediul unor turiste belgiene. Scrierea, ținerea secretă sau expedierea manuscriselor privind experiențele din rezistența făgărășeană sau din închisoare presupuneau riscuri enorme, pe care I.V. Pica și le-a asumat³⁶⁹.

³⁶⁵ *Ibidem*, p. 6.

³⁶⁶ Sorin Comănescu, *Lección de istorie ratată la Liceul «Spiru Haret»*, în „România liberă”, nr. 1514, 20 martie 1995, p. 9.

³⁶⁷ Victor Ioan Pica, relatare la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 6.

³⁶⁸ *Ibidem*, p. 7.

³⁶⁹ *Ibidem*. Ioan Victor Pica și-a intitulat memoriile *Trilogia morții și a învierii*, din care au fost publicate primele două volume: *Libertatea are chipul lui Dumnezeu*, prefață de Mihai Sin, s.l. [Cluj-Napoca], Edit. Arhipelag, 1993; *Vegheam la Styx*, Brașov, Edit. Dealul melcilor, 2000. Cel de-al treilea volum – *Călăuza pustiuilor* – își așteaptă încă editorul.

13.3. *Legenda*

Propaganda comunistă a reușit, cel puțin în parte, să creeze o imagine deformată a partizanilor. Bunăoară, în a doua jumătate a anilor '50 ai secolului trecut, în sediile Miliției din actualul județ Brașov erau expuse panouri cu fotografiile milițienilor morți în lupta contra „bandiților”. Ele aveau efectul scontat cel puțin asupra copiilor aflați la vârsta eliberării buletinului. De fapt, expunerea pozelor cu „eroii” Miliției (și Securității) era parte componentă a măsurilor de îndoctrinare în favoarea partidului-stat³⁷⁰. În anii '70, subiectul rezistenței făgărășene avea să fie reluat în revista „Pentru Patrie”, cu evidente scopuri propagandistice³⁷¹.

Partizanii din Munții Făgăraș, la fel ca alții din diferite zone ale României, au fost multă vreme considerați de domeniul mitului. În anii târzii ai regimului comunist, în anumite medii populare se vorbea despre rezistența din Făgăraș ca despre „o legendă”. Această legendă s-a dovedit în bună parte reală după prăbușirea regimului totalitar³⁷², când puținii supraviețuitori și-au putut relata experiențele, iar timid au început să apară inclusiv materiale din, până atunci, inaccesibilele arhive ale Securității.

După căderea regimului comunist, Ioan Victor Pica, unul dintre cei implicați în rezistența făgărășeană, a devenit membru al Parlamentului României, pe listele Partidului Național Țărănesc Creștin și Democrat³⁷³. Era o răsturnare a situației de până atunci. Imediat ce a ajuns în Parlament, Ioan Victor Pica și-a exprimat nedumerirea: „eu, până acum, am fost învățat tot cu picioare în fund, pe unde am trecut, prin 17 închisori și lagăre de muncă, vreme de 14 ani și, iată, dintr-odată mi se deschid ușile (parlamentului) și mă salută tovarășii de-acolo” (foștii membri ai PCR, predominanți în viața politică după prăbușirea regimului totalitar)³⁷⁴.

³⁷⁰ Corneliu Merlău, *Tinerețe frântă – Copilărie mințită. Amintiri în dialog*, în „Astra”, serie nouă, nr. 2-3 (239-240), 1995, p. 57.

³⁷¹ Ion Burdulea (locotenent), *Ațiunea «Bordei»*, în „Pentru Patrie”, nr. 7/1973, p. 22-23. Autorul a făcut precizarea că povestirea era inspirată dintr-un caz real, însă imaginația a jucat un rol foarte important în relatare. Ațiunea este localizată vag în partea de nord a Munților Făgăraș, desfășurându-se la sfârșitul lunii august - începutul lunii septembrie 1952. Sunt însă inexactități flagrante: liderul grupului de „bandiți” era un sas, fost ofițer în armata germană, reîntors în România după război; Securitatea a reușit să infiltreze între partizani un ofițer de-al ei, ceea ce a permis capturarea în scurt timp a întregului grup. „Povestirea” creionează același portret negativ al partizanului anticomunist caracteristic mai tuturor textelor apărute în RPR/RSR în anii '50-80: alcoolice (primul lucru pe care îl face dimineața este să bea o cană de rachiu), jefuitor (atacă mereu magazine sătești), criminal (ucide țărani fără niciun motiv, doar din pură plăcere), se dă pe mâna primului venit (îi încredințează chiar responsabilitatea armamentului și munițiilor) etc. De fapt, autorul nu s-a gândit niciun moment la ceea ce se cunoștea în interiorul serviciilor represive: că partizanii de pe versantul nordic al Munților Făgăraș au rezistat ani îndelungați, iar acest lucru a fost posibil tocmai datorită disciplinei de care au dat dovadă, bunelor relații cu populația locală și faptului că au fost în general prevăzători în stabilirea de contacte cu persoane pe care nu le cunoșteau (vezi *infra*).

³⁷² Al. Cistelean, intervenție la *Colocviile revistei Vatra*, I, în *loc. cit.*, p. 5.

³⁷³ Ion Gavrilă-Ogoranu și Victor Ioan Pica, relatări în *Ibidem*, p. 6.

³⁷⁴ Victor Ioan Pica, relatare în *Ibidem*.

Foștii partizanii au declarat că nu s-au considerat modele. Ion Gavrilă a explicat de ce: „Eu cred că noi nu putem fi modele pentru prezent și pentru viitor. Atunci când am făcut ce-am făcut noi, erau alte condiții istorice, sociale, politice, deci ne-am structurat viața și ne-am format-o în funcție de condițiile de atunci. Cei de astăzi și, în perspectivă, de mâine, vor trebui să-și găsească modele în ei înșiși. Dacă m-ar întreba cineva, ce-aș vrea să fiu pentru alții, m-aș rezuma să spun că aș vrea să fiu un îndemn: la sinceritate, la curaj, la claritate de a judeca lucrurile în viață, având dreptul și la greșală, dar totul să fie făcut cu sinceritate și îndrăzneală. Deci noi nu putem fi modele, ci numai îndemnuri. Noile modele vor trebui create de către cei care acționează.”³⁷⁵

Supraviețuitorii rezistenței de pe versantul nordic al Munților Făgărașului au avut inițiativa ridicării unui monument pentru cei căzuți în luptă, executați, morți în aresturile Securității, în penitenciare sau decedați după eliberare. S-a realizat o cruce din marmură de Rușchița – pe care au fost inscripționate peste 500 de nume –, cruce instalată lângă Mănăstirea Brâncoveanu-Sâmbăta de Sus, la 17 octombrie 1995³⁷⁶. Monumentul a fost profanat la 21 noiembrie 1995 de doi monahi ortodocși de la Mănăstirea Prislop-Hunedoara (călugărul Daniil Stănescu și călugărița Pavelaida Munteanu, stareța mănăstirii), care au scos cu dalta și ciocanul numele fostului stareț Arsenie Boca. Călugărul a susținut că „duhul părintelui Arsenie i-a spus [în vis] să vină la Sâmbăta să ștergă numele său de pe cruce”. Poliția a fost sesizată, iar călugării de la Mănăstirea Brâncoveanu au protestat în scris la Mitropolia Ardealului față de actul de barbarie întreprins chiar pe teritoriul comunității lor³⁷⁷.

Deși a acceptat că rezistența armată anticomunistă nu a influențat cursul istoriei, Ion Gavrilă-Ogoranu a continuat să-și spună povestea în același mod sfânt și atractiv³⁷⁸. În pofida înfrângerii sale el a crezut că, totuși, rezistența a avut un succes: „un strop de demnitate pe care cu viețile noastre l-am dăruit poporului român”³⁷⁹.

14. Concluzii

Una dintre cele mai importante zone în care s-a manifestat rezistența armată anticomunistă a fost cea a Munților Făgăraș-versantul nordic. După ce în 1948-1949/1950 au activat în organizații subversive, distruse de autorități, mai mulți tineri din localitățile situate în fostul județ Făgăraș au ales să se refugieze în munții

³⁷⁵ Ion Gavrilă-Ogoranu, relatare în *Ibidem*, p. 12.

³⁷⁶ Ion Gavrilă-Ogoranu, Lucia Baki Nicoară, *Brazii se frâng...*, vol. III, p. 281-285.

³⁷⁷ *Ibidem*, p. 286-288.

³⁷⁸ Mărturia lui Ion Gavrilă-Ogoranu, iulie 2003, Sighetu Marmației, în *Școala Memoriei 2003...*, p. 95.

³⁷⁹ *Ibidem*, p. 96. Ion Gavrilă-Ogoranu a murit la 1 mai 2006 și a fost înmormântat în satul Galtiu, județul Alba, unde trăise aproape jumătate de veac (vezi „Cotidianul”, 3 și 8 mai 2006, și „Ziua”, 3 mai 2006). În acel moment studiul de față era deja încheiat.

aflați în sudul zonei lor. Avantajul principal era oferit tocmai de geografie, fiind vorba de cel mai important masiv muntos din țară. Membrii formațiunii – aceasta a purtat diferite denumiri: „Grupul carpatin făgărășan”, „Grupul 73 Carpatin de eliberare națională” sau pur și simplu grupul Gavrilă (Securitatea utiliza formula „banda Gavrilă”) – erau în cea mai mare parte membri ai Frățiilor de Cruce, organizația de tineret a Mișcării Legionare, fiind vorba de studenți, elevi de liceu, dar și muncitori, țărani și pădurari. Liderul recunoscut avea să fie Ion Gavrilă.

Luptătorii/partizanii propriu-ziși (cei care au purtat efectiv arme) au fost puțini, chiar extrem de puțini (11-14). Ei au învățat treptat tactica războiului de gherilă. Deși nu s-au implicat în acțiuni punitive contra administrației comuniste locale, partizanii făgărășeni au ajuns cunoscuți chiar în acei ani prin atacuri îndrăznețe asupra unor obiective economice sau turistice (celebra acțiune de la cabana Bâlea Cascadă, august 1952). Ei s-au dovedit corecți în raporturile cu populația civilă, fapt recunoscut până și de Securitate în nenumăratele ei documente. Din cauza îndrăznelii partizanilor, inclusiv pentru că spulberau dogma stalinistă a controlului absolut asupra teritoriului și populației, autoritățile au deplasat în zonă efective extrem de numeroase din structurile represive. Securitatea avea să recunoască în mod oarecum public, după mai bine de două decenii de la neutralizarea grupului Gavrilă, că împotriva acestuia și a grupului Arnăuțoiu (de pe versantul sudic al Munților Făgăraș) trupele operative duseseră „cele mai complexe și de durată acțiuni”³⁸⁰. Numeroase batalioane de securitate au trecut prin Făgăraș. Probabil nu am greși dacă am spune că nu a fost unitate operațională a poliției politice care să nu fi luat parte la acțiunile contra grupului Gavrilă. Mai mult chiar, la unele acțiuni desfășurate la nord de râul Olt au participat și subunități ale Armatei RPR din raionul Cincu (unde se afla/află un renumit poligon)³⁸¹. De asemenea, trebuie amintite efectivele importante de miliție și numărul foarte mare de informatori mobilizați pentru distrugerea grupului Gavrilă. Partizanii au rezistat câțiva ani, în condiții deosebit de grele. Însă fără sprijinul localnicilor ei nu ar fi putut să se mențină decât foarte scurt timp. Sute și sute de oameni au fost maltratați, închiși și chiar uciși pentru sprijinul acordat rezistenței.

Ion Gavrilă a identificat mai mulți factori care au permis partizanilor făgărășeni să reziste o perioadă îndelungată de timp, în pofida faptului că împotriva lor au fost antrenate forțe impresionate de Securitate, Miliție, informatori etc.: 1. grupul era compus din tineri care se cunoșteau din copilărie, împărtășeau aceleași idealuri, infiltrarea Securității între ei fiind exclusă; 2. geografia a jucat un rol important, Munții Făgăraș (pe care îi cunoșteau bine) oferindu-le o zonă extinsă unde puteau acționa; 3. au fost sprijiniți de oameni devotați; 4. și-au extins foarte mult aria de acțiune, nu doar în întreg masivul Făgăraș, dar și în Munții Perșani, în pădurile din dreapta Oltului, spre Racoș, Sighișoara, Mediaș, Copșa, Sibiu, cu scopul de a fragmenta forțele Securității trimise împotriva lor; 5. s-au împărțit în

³⁸⁰ *În slujba patriei socialiste...*, p. 48.

³⁸¹ *Ibidem*, p. 53.

grupuri mici și mobile; 6. au renunțat la a avea un centru permanent de rezistență, preferând să fie în continuă mișcare, pentru a deruta forțele represive; 7. și-au organizat un sistem eficient de informare în satele de la poalele munților, cu oameni nu doar loiali, ci și pricepuți în ceea ce aveau de făcut³⁸².

Grupul de rezistență făgărășean a fost în cele din urmă infiltrat de către Securitate, așa cum s-a întâmplat în mai toate cazurile cunoscute la nivelul întregii României. În 1955-1956, membrii înarmați ai grupului au fost atrași într-o capcană și capturați. Au fost judecați, condamnați la moarte și executați la Jilava, în același loc unde atâția membri ai rezistenței anticomuniste din diverse locuri ale țării și-au găsit sfârșitul. Membrii rețelelor de sprijin au fost și ei arestați, judecați și condamnați la ani grei de închisoare. Singurul care a scăpat a fost Ion Gavrilă, acesta reușind să se ascundă mai bine de două decenii. A fost capturat abia în 1976 și eliberat după șase luni de anchetă, deoarece faptele se prescriseseră. În acel moment acțiunea anticomunistă a grupului pe care îl condusesse era deja o legendă în regiune.

ABSTRACT

One of the most important areas where anticomunist armed resistance acted was that of the Făgăraș Mountains – north side. After they acted, in 1948-1949/1950, in different subversive organizations, destroyed by the authorities, several young people from the towns and villages of the former Făgăraș county chose to flee in the mountains lying in the south of their region. The main advantage was offered by the geographical circumstances, here lying the most important massif in the country. The members of the group – which had different names: “Grupul carpatin făgărășan” (Făgăraș Carpathians Group), “Grupul 73 Carpatin de eliberare națională” (73 Carpathians Group for National Freedom), or simply Gavrilă Group (the *Securitate* used the name of “Gavrilă band) – were in their majority members of the Cross Brotherhoods, the youth organization of the Legionary Movement; they were university or high school students, but also blue-collar workers, farmers and foresters. The acknowledged leader was Ion Gavrilă.

The fighters/partisans who actually wore the arms were few, even very few (11-14). They gradually learnt the tactics of the guerrilla war. Although they did not start punitive actions against local communist administration, the Făgăraș partisans became famous at the time by their bold attacks against economic or touristic units (the famous operation at the Bălea Cascadă chalet, August 1952). They proved to be fair in their relationship to the civilians, a fact that even *Securitate* admitted in its numerous files. Given the partisans' boldness and the fact they were shattering the Stalinist dogma of the absolute control upon the territory and population, the authorities brought there extremely numerous troops from the repressive structures. *Securitate* would admit somehow publicly, more than two decades after the neutralization of Gavrilă group, that this group and the Arnăuțoiu group (on the south side of the Făgăraș Mountains) were the ones against which the operative troops had carried on the “most complex and long-lasting actions”. Numerous *Securitate* battalions crossed the Făgăraș Mountains. We would probably not be wrong to say that there was no operational unit of the political police that should not have participated in the actions against Gavrilă group. More, in some of the actions that took place north the Olt river, subunits of the Romanian Popular Republic Army from the region of Cincu (where there was a famous rifle range) participated as well. We should also remind of

³⁸² Ion Gavrilă-Ogoranu, *Rezistența armată anticomunistă din munții României*, în *Analele Sighet*, vol. 1, 1995, p. 102-103. Vezi și Idem, *A avea capul pe umeri...*, p. 11.

the important *Militia* troops and the very big number of informers mobilized for the annihilation of Gavrilă group. The partisans succeeded in holding out for a few years, under very difficult circumstances. Without the locals' help they could not survive but for a very short while. Hundreds and hundreds of people were maltreated, imprisoned and even killed because of the support they had offered to the resistance movement.

The *Securitate* eventually infiltrated into the Făgăraș resistance group, as it happened in almost all cases we know in Romania. In 1955-1956, the armed members of the group were trapped and captured. They were tried, sentenced to death and executed at Jilava, where so many anticommunist resistance members from different places of the country died. The members of the supporting networks were also arrested, tried and sentenced to many years in prison. The only one who escaped was Ion Gavrilă, who managed to hide for more than two decades. He was captured in 1976 and released after six months of investigations, as the facts had been prescribed. At that time, the anticommunist action of the group he had led was a legend in the region.